

บทที่ 3

กฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญของต่างประเทศและของประเทศไทย

ขอขำยเนื้อหาของบทนี้จะได้กล่าวถึงองค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส และเกาหลีใต้ โดยชี้ให้เห็นแนวคิด พัฒนาการและบทบาทหน้าที่ ตลอดจนกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศเหล่านั้น เฉพาะประเด็นที่ทำการศึกษา คือ หลักการพื้นฐานคู่ความในคดี สิทธิของคู่ความ วิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา การกำหนดประเด็นวินิจฉัยและการลงมติ การบังคับตามคำพิพากษา และบทบัญญัติเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล เพื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญไทย

3.1 กฎหมายวิธีพิจารณาความขององค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในต่างประเทศ

ในส่วนของกฎหมายวิธีพิจารณาความขององค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในต่างประเทศจะได้กล่าวถึงกฎหมายวิธีพิจารณาความขององค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในรูปแบบศาล คือ ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันและเกาหลีใต้ และกฎหมายวิธีพิจารณาความขององค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในรูปแบบคณะกรรมการ คือ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส

3.1.1 ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน

ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน 1951 มีบทบาทและเป็นที่ยอมรับกันมากในประเทศเยอรมัน¹ มีพัฒนาการและแนวคิด หลักการพื้นฐานของกฎหมายอำนาจหน้าที่ของศาล และวิธีพิจารณาความ ดังนี้

3.1.1.1 พัฒนาการและแนวคิด

ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันมีพัฒนาการบนรากฐานความคิดที่ขัดแย้งกัน 2 แนวความคิด² คือ แนวความคิดแรกเห็นว่า การวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องทางการเมืองเป็นหน้าที่

¹“ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ” โดย กมลชัย รัตนสกววงศ์ , 2540 , วารสารกฎหมาย ฉบับที่ 3 (กันยายน 2540)

² จาก ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ. (น. 9). โดย นันทวัฒน์ บรรมานันท์.(2548).กรุงเทพฯ:พีเพรส. ลิขสิทธิ์ 2548 โดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ขององค์กรในทางการเมือง จึงไม่ควรอยู่ในอำนาจขององค์กรศาล³ ส่วนอีกแนวความคิดหนึ่งเห็นว่า ปัญหาในทางรัฐธรรมนูญเป็นปัญหากฎหมาย จึงอาจได้รับการวินิจฉัยโดยองค์กรศาลได้ ตามแนวความคิดหลังนี้เห็นว่า ควรจะขยายอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และให้มีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายด้วย นอกจากนี้ ยังเห็นว่าปัญหาในทางรัฐธรรมนูญควรได้รับการพิจารณาวินิจฉัยโดยองค์กรศาล ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลาง เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รักษาความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐกับประชาชน ให้อยู่ในลักษณะของประชาธิปไตยแบบนิติรัฐ และประการสำคัญเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจว่า อำนาจใดอำนาจหนึ่งนั้น จะไม่สามารถครอบงำอำนาจอื่นได้อย่างเบ็ดเสร็จ ด้วยเหตุนี้ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญเยอรมันจึงได้บัญญัติหลักการให้มีการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยองค์กรศาลได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้องค์กรศาลสามารถเข้าไปควบคุมตรวจสอบ ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิของปัจเจกบุคคลโดยอำนาจมหาชน

กฎหมายพื้นฐานหรือรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ อยู่ในมาตรา 93 และมาตรา 94 เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ องค์กรประกอบ กระบวนการในการแต่งตั้งผู้พิพากษาหรือตุลาการ และให้มีการตรากฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์เพื่อกำหนดวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ในส่วนของการแบ่งองค์คณะของผู้พิพากษาหรือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันนั้น แบ่งเป็น 4 องค์คณะ แต่ละองค์คณะมีหน้าที่แตกต่างกัน โดยมีเพียง 2 องค์คณะที่มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี คือองค์คณะที่ 1 และองค์คณะที่ 2⁴ จึงเรียกว่าเป็นศาลที่มีองค์คณะฝาแฝด (a twin court) เขตอำนาจของแต่ละองค์คณะจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนในรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ (BverfGG) มาตรา 14 คือ

องค์คณะที่ 1 ประกอบด้วยผู้พิพากษา 8 คน มีรองประธานศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นประธาน มีอำนาจในเรื่องการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ คำฟ้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ คำฟ้องเกี่ยวกับสิทธิในการเลือกตั้ง

³ แห่เดิม . (น. 53).

⁴ รายงานการประเมินผลการศึกษาดูงานศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐเยอรมนี ไพฑูรย์ สว่างกมลและคณะ โครงการพัฒนาภาวะผู้นำกับงานด้านสิทธิมนุษยชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มกราคม 2552

⁵ “ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ” (น. 59.)

องค์คณะที่ 2 ประกอบด้วยผู้พิพากษา 8 คน มีประธานศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นประธาน มีอำนาจในเรื่องการเพิกถอนสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญของพรรคการเมืองที่มีพฤติกรรมขัดต่อรัฐธรรมนูญ คำฟ้องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คำฟ้องเกี่ยวกับการกระทำความผิดของประธานาธิบดีและผู้พิพากษาทั้งหลาย และข้อพิพาทระหว่างองค์กรของรัฐตามรัฐธรรมนูญ

องค์คณะที่ 3 ประกอบด้วยผู้พิพากษา 16 คน มีประธานศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นประธาน เน้นภารกิจในการบริหารกิจการภายในของศาลโดยเฉพาะงานด้านการบริหาร

องค์คณะที่ 4 เป็นองค์คณะย่อยที่มาจากการแต่งตั้งขององค์คณะที่ 1 และองค์คณะที่ 2 อีกชั้นหนึ่ง แต่ละองค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน มีภารกิจในการกลั่นกรองเรื่องก่อนเข้าสู่การพิจารณาขององค์คณะที่ 1 และองค์คณะที่ 2

3.1.1.2 หลักการพื้นฐานของกฎหมาย

หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน

กฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันวางอยู่บนหลักการพื้นฐานที่สำคัญ คือ หลักการยื่นคำร้อง หลักการคัดค้านตุลาการ หลักเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดี หลักพิจารณาโดยเปิดเผย หลักปฏิเสธคำร้องในชั้นต้น หลักค้นหาความจริง และหลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) หลักการยื่นคำร้อง (Antragsprinzip)

หลักการยื่นคำร้อง หมายความว่า การเริ่มต้นพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งนั้น จะต้องเริ่มจากบุคคลหรือองค์กรภายนอกใช้สิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจจะเป็นผู้เริ่มพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งได้โดยความประสงค์ของศาลรัฐธรรมนูญเอง ถึงแม้ศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญและมีภาระหน้าที่สำคัญในการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ (Hüter der Verfassung) ศาลรัฐธรรมนูญเองก็ไม่อาจจะใช้สถานะนั้นเพื่อริเริ่มการพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งด้วยตนเองได้⁶ หลักการนี้ปรากฏอยู่ในมาตรา 23 ของกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐของเยอรมัน โดยถือว่าการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการพิจารณา คำร้องต้องทำเป็นหนังสือ ต้องให้เหตุผลประกอบ รวมทั้งข้อเท็จจริงอันเป็นที่มาของคำร้องและความประสงค์ของผู้ยื่นคำร้อง หลักการยื่นคำร้องนี้บัญญัติไว้ในหมวดวิธีพิจารณาทั่วไป จึงใช้กับคดีทุกประเภท

2) หลักการคัดค้านตุลาการ

⁶ ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ. (น. 115). เล่มเดิม.

การคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมัน แบ่งเป็น 2 กรณี กรณีแรกคือ การคัดค้านตุลาการโดยผลของกฎหมาย เมื่อตุลาการนั้นเป็นญาติหรือ คู่สมรส หรือมีความสัมพันธ์ในทางเครือญาติกับคู่สมรสกับคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเคยมีส่วน ร่วมในการปฏิบัติงานในเรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัย เช่น เคยทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกลุ่มความ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในเรื่องนั้นมาแล้ว เคยทำหน้าที่เป็นตุลาการในการวินิจฉัยคดีในเรื่องที่กำลัง พิจารณาอยู่ในศาลรัฐธรรมนูญ เคยทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ในกระบวนการสอบสวนในทางอาญา หรือกระบวนการในทางปกครองในเรื่องที่กำลังพิจารณาอยู่ในศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่สอง คือ เป็น กรณีที่คู่ความในคดีเห็นว่าตุลาการคนใดคนหนึ่ง อาจจะพิจารณาหรือวินิจฉัยคดีโดยขาดความเป็น กลาง ไม่เหมาะสมที่จะนั่งพิจารณาต่อไป เพราะตุลาการนั้นอาจไม่เป็นกลางในการวินิจฉัยคดีนั้น คู่ความฝ่ายนั้นอาจร้องคัดค้านตุลาการคนนั้นได้ หรือเป็นกรณีที่ตุลาการคนใดคนหนึ่งอาจขอลถอน ตัวเองออกจากกระบวนการพิจารณา เพราะตนเองอาจขาดความเป็นกลางในการวินิจฉัยชี้ขาดในคดีนั้น

3) หลักเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดี (Der Grundsatz der Parteioeffentlichkeit)

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมัน ได้รับรองหลักเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมใน คดี ไว้ในหมวดวิธีพิจารณาทั่วไป ซึ่งหมายความว่าให้นำไปใช้บังคับกับคดีทุกประเภท หลักเปิดเผย ต่อผู้มีส่วนร่วมในคดีตามกฎหมายเยอรมันนั้น ประกอบด้วยสิทธิในการตรวจดูเอกสารตาม รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 20 สิทธิของผู้มีส่วนร่วมในคดีในการเข้าฟัง การสืบพยาน รวมทั้งสิทธิในการตั้งคำถาม ตามมาตรา 29 และสิทธิในการแสดงข้อคิดเห็นของตน ต่อศาลตามหลักการฟังความทุกฝ่าย (Der Grundsatz des rechtlichen Gehörs) อันเป็นหลักที่ บัญญัติรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญในมาตรา 103 (1)

4) หลักพิจารณาโดยเปิดเผย (Oeffentlichkeits grundsatz)

ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 25 (1) ของเยอรมันได้ กำหนดให้ การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหากที่ไม่มีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้ศาลวินิจฉัยโดย อาศัยการพิจารณาโดยวาจา แม้จะมีหลักการดังกล่าวแต่ในทางปฏิบัติแล้วการพิจารณา ของศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ กระทำโดยการพิจารณาในทางเอกสาร ส่วนการพิจารณาโดยวาจา นั้นใช้เสริมในกรณีที่คดีนั้นๆ มีความซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีความขัดแย้งพื้นฐาน เกี่ยวกับการประเมินข้อเท็จจริง

เกี่ยวกับเรื่องการพิจารณาด้วยวาจานั้น รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 25 บัญญัติเป็นข้อยกเว้นเพิ่มเติมว่า ถ้าหากผู้มีส่วนร่วมในคดีเห็นว่า ไม่จำเป็นจะต้อง พิจารณาคดีโดยวาจา ก็อาจกำหนดเป็นอย่างอื่นได้ อย่างไรก็ตามเมื่อมีการพิจารณาโดยวาจา การพิจารณานั้นจะต้องกระทำโดยเปิดเผย

5) หลักปฏิเสธคำร้องในชั้นต้น (Abweisung a limine)

การปฏิเสธคำร้องในชั้นต้น หมายถึง การไม่รับคำร้องไว้พิจารณาโดยศาลไม่จำเป็นต้องพิจารณารายละเอียดในทางเนื้อหาของคำร้องทั้งหมด กรณีที่ศาลเห็นว่าคำร้องที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นปรากฏอย่างชัดเจน ว่าเป็นคำร้องที่ไม่มีสิทธิยื่น หรือยื่นเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือคำร้องนั้นปราศจากเหตุผลในทางกฎหมายอย่างชัดเจน กรณีนี้ให้ศาลพิจารณาปฏิเสธคำร้องได้

ตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 24 ของเยอรมันได้ให้อำนาจศาลที่จะไม่รับคำร้องโดยใช้กระบวนการพิจารณาอย่างง่าย ๆ ในกรณีที่ปรากฏอย่างชัดเจน ว่าคำร้องนั้นไม่เข้าเงื่อนไขในการดำเนินกระบวนการพิจารณา หรือเป็นคำร้องที่ปราศจากเหตุผลในทางเนื้อหา เป็นคำร้องที่ปราศจากเหตุผลทางกฎหมายอย่างชัดเจน ศาลอาจจะปฏิเสธคำร้องได้ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น คำร้องที่ยื่นต่อศาลนั้นไม่ได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ หรือกรณีที่ปรากฏชัดว่าผู้ที่ยื่นคำร้องนั้นไม่มีสิทธิในการยื่นคำร้อง ในกรณีเหล่านี้ ศาลไม่จำเป็นต้องฟังคำชี้แจงจากผู้มีส่วนร่วมในคดีก่อน แต่เพื่อเป็นหลักประกันต่อผู้ยื่นคำร้อง กฎหมายจึงได้กำหนดให้ การไม่รับคำร้องของศาลนั้น จะต้องมิใช่เป็นเอกฉันท์ การวินิจฉัยของศาลให้ถือว่าเป็นที่สุด และโดยเหตุที่เรื่องนี้ได้บัญญัติไว้ในหมวดทั่วไปของกระบวนการพิจารณาจึงใช้กับกระบวนการพิจารณาทุกประเภท

6) หลักค้นหาความจริง (Untersuchungsgrundsatz หรือ Inquisitionsmaxime)

หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวนได้รับการรับรองไว้ในมาตรา 26 วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยกำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ของศาลที่จะต้องค้นหาให้ได้มาซึ่งความจริงที่จำเป็นสำหรับการวินิจฉัยชี้ขาดคดี ศาลจะไม่ถูกผูกมัดจากคำร้องหรือการสืบพยานของผู้มีส่วนร่วมในคดี แต่การวินิจฉัยของศาลนั้นจะต้องเกิดจากพื้นฐานการพิจารณาคำร้องและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องโดยอิสระ เพื่อให้ศาลได้รับข้อเท็จจริงหรือหลักฐานที่ครบถ้วนและจำเป็นสำหรับการวินิจฉัยของศาล⁷

อย่างไรก็ตามอำนาจของศาลในการค้นหาความจริงแห่งคดีนั้น นอกจากจะเป็นไปตามมาตรา 26 แล้ว ยังจะต้องพิจารณาตาม มาตรา 33 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง ประกอบอีกด้วย เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญสั่งการพิจารณาชั่วคราว หากปรากฏว่า การยื่นยื่นข้อเท็จจริงหรือคำพิพากษาของศาลอื่น อาจจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญอาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลอื่นได้ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วดังกล่าว นั้น จะต้อง

⁷ จาก (น.257) ,วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ:ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. โดย วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2546, กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

ได้มาในกระบวนการพิจารณาที่ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริงตามหน้าที่ (von Amts wegen) หลักการดังกล่าวนี้มีขึ้นเพื่อลดภาระของศาลรัฐธรรมนูญในการค้นหาความจริงแห่งคดีในประเด็นซึ่งศาลอื่นกำลังพิจารณาอยู่หรือที่ศาลอื่นวินิจฉัยหรือพิพากษาแล้ว⁸

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 26 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีภาระหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีตามหลักการแสวงหาความจริงโดยศาล หรือที่เรียกว่า “หลักไต่สวน” ศาลจึงมีหน้าที่ต้องทำให้เกิดความชัดเจนในทางข้อเท็จจริงที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการวินิจฉัยคดี มากกว่าจะมอบหมายให้ภาระหน้าที่นี้อยู่ในอำนาจของคู่ความเพียงลำพัง ทั้งนี้ก็เพื่อคุ้มครองคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือคุ้มครองผลประโยชน์มหาชนนอกเหนือจากผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล⁹ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 23 วรรคหนึ่ง¹⁰ ได้กำหนดหน้าที่ของผู้ยื่นคำร้องในการที่จะต้องส่งมอบพยานหลักฐานที่จำเป็นแก่การพิจารณาคดีต่อศาล จึงแสดงให้เห็นว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีนั้น แม้จะเป็นภาระหน้าที่ของศาลแต่ศาลก็ไม่อาจทำการได้อย่างไม่มีเป้าหมายแน่ชัด การที่ศาลต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อทำให้เกิดความชัดเจนนั้น เป็นกรณีเฉพาะที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่เข้ามาสู่กระบวนการพิจารณา ซึ่งศาลจะใช้ในการวินิจฉัยคดี และข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ ศาลยังไม่แน่ใจในความถูกต้อง กรณีเช่นนี้ ศาลจำเป็นต้องทำให้เกิดความชัดเจนในข้อเท็จจริงนั้นๆ หลักการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยศาลจึงเกี่ยวพันเฉพาะกับพยานหลักฐานในคดี และเกี่ยวกับคู่ความในคดี เฉพาะกรณีที่คู่ความมีหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น ส่วนในคดีที่ปัจเจกบุคคลฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือคดีที่เกี่ยวกับการตรวจสอบการเลือกตั้ง ผู้ฟ้องคดีต้องเสนอข้อเท็จจริงต่อศาล มิใช่ให้ศาลแสวงหาข้อเท็จจริงเองโดยลำพังเท่านั้น และโดยที่การค้นหาความจริงในศาลรัฐธรรมนูญอาศัยหลักการแสวงหาความจริง ดังนั้นในศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่มีเรื่องภาระในการพิสูจน์ สำหรับหน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลนั้นเป็นเพียงการกำหนดให้คู่ความมีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริง แต่ภาระหน้าที่หลักในเรื่องดังกล่าวเป็นภาระหน้าที่ของศาล¹¹

⁸ แหล่งเดิม.(น. 33-34).

⁹ จาก ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ. (น. 318-327). โดย บรรเจิด สิงคะเนติ, 2544, กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

¹⁰ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.257) เล่มเดิม.

¹¹ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ. (น. 318-327). เล่มเดิม.

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 26 มิได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากพื้นฐานกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันยึดหลักการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยศาลเป็นหลัก โดยมีแนวคิดที่ว่าในคดีทางรัฐธรรมนูญนั้น มิได้แบ่งภาระการพิสูจน์เหมือนในคดีแพ่งซึ่งมีหลักว่า บุคคลใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด บุคคลนั้นมีหน้าที่ในการนำสืบข้อเท็จจริงนั้น แต่รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 23 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดไว้ว่า ในคำร้องจำเป็นต้องกล่าวอ้างถึงพยานหลักฐานไว้ แต่อย่างไรก็ตามการที่จะพิสูจน์พยานหลักฐานต่างๆ เป็นหน้าที่ของศาล โดยศาลไม่ถูกผูกพันตามพยานหลักฐานที่คู่ความได้อ้างมาแต่อย่างใด หากศาลไม่เชื่อในความถูกต้องของการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดของผู้ยื่นคำร้อง ศาลอาจกำหนดให้ผู้ยื่นคำร้อง ทำการพิสูจน์ความถูกต้องของพยานหลักฐานก็ได้ เช่น กรณีที่เป็นประเด็นการประเมินการพิจารณาขององค์กรนิติบัญญัติ ศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีอิสระในการพิจารณาว่า สิ่งที่ต้ององค์กรนิติบัญญัติพิจารณาประเมินนั้นถูกต้องหรือไม่ โดยหลักพื้นฐานแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องผูกพันต่อการวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือการประเมินข้อเท็จจริงขององค์กรอื่นหรือขององค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่นๆ โดยศาลรัฐธรรมนูญสามารถแสวงหาความจริงได้โดยอิสระ ไม่ว่าจะเป็นข้อเท็จจริงในอดีตหรือในปัจจุบัน หากข้อเท็จจริงนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญในการที่ศาลจะใช้ในการวินิจฉัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ศาลย่อมมีอำนาจที่จะตรวจสอบทั้งความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อเท็จจริงนั้นได้ อำนาจในการตรวจสอบข้อเท็จจริงนั้น แม้เป็นกรณีที่เป็นการประเมินข้อเท็จจริงของศาลอื่นๆ หากศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าการประเมินข้อเท็จจริงของศาลที่วินิจฉัยกรณีนั้นๆ เป็นประเด็นสำคัญซึ่งมีผลต่อการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญอาจทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงใหม่ได้ และการตรวจสอบข้อเท็จจริงของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีนี้จึงทำหน้าที่เหมือนศาลสูงสุด¹²

7) หลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความ (Dispositions-grundsatz)

ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมันนั้น การจะนำหลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความ หรือหลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยศาลมาใช้ แยกไหน เพียงใดนั้น อาจแยกพิจารณาได้ 3 กรณี¹³

ก) การเริ่มต้นกระบวนการพิจารณา ในกรณีนี้ให้ใช้หลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความสำหรับคดีทุกประเภท การเริ่มต้นกระบวนการพิจารณาของศาลนั้นจำเป็นต้องมีการยื่นคำร้องก่อนเสมอตามหลักการยื่นคำร้อง

¹² แหล่งเดิม.

¹³ ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ.(น.120-122). เล่มเดิม.

ข) การกำหนดเนื้อหาของคดี ตามหลักแล้วผู้ร้องจะเป็นผู้กำหนด แต่มีข้อยกเว้นไว้ตาม รัฐบาลบัญญัติที่ยอมให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถที่จะวินิจฉัยคดีนอกเหนือไปจากที่ผู้ร้องได้เสนอไว้ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าเรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทั่วไป ในกรณีนี้จะไม่นำหลักที่ว่าไม่ให้ศาล วินิจฉัยเกินคำขอหรือคำร้องมาใช้ เช่น กรณีการวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของ องค์การตามรัฐธรรมนูญ ตามรัฐบาลบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 67 หรือกรณีที่ ศาลพิจารณาว่า บทกฎหมายใดบทกฎหมายหนึ่งขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และหากศาลเห็นว่า มี บทกฎหมายอื่นที่มีเนื้อความอย่างเดียวกันขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเช่นกัน ศาลอาจพิพากษาว่า กฎหมายนั้นๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ตามมาตรา 78 ถึงแม้ผู้ร้องจะมีได้เสนอประเด็นนั้น มายังศาล

ค) การสิ้นสุดของคดี ปัญหาส่วนใหญ่ของหลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความนั้น เป็นปัญหาเกี่ยวกับการถอนคำร้องว่าสามารถกระทำได้หรือไม่ โดยเงื่อนไขอย่างไร รัฐบาลบัญญัติ ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมัน รัฐบาลบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ได้กำหนดไว้ ชัดเจนว่าการถอนฟ้องคดีเกี่ยวกับประธานาธิบดีตามมาตรา 52 และคดีฟ้องผู้พิพากษาตาม มาตรา 58 นั้น ให้ขึ้นอยู่กับคู่ความในคดี ส่วนในกรณีอื่นๆ การที่คู่ความจะถอนคำร้องนั้น ศาลจะต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์มหาชนประกอบด้วย ซึ่งแยกพิจารณาได้ ดังนี้

คดีที่ฟ้องจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานและคดีเกี่ยวกับพรรคการเมือง ในกรณีนี้การถอน คำร้องจะต้องได้รับความยินยอมจากศาลรัฐธรรมนูญ เพราะคดีเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับ ผลประโยชน์มหาชน

เรื่องร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ การถอนคำร้องนั้นให้ถือว่าเป็นสิทธิของผู้ร้องที่จะ ถอนคำร้องได้

คดีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ขององค์การตามรัฐธรรมนูญก็ดี การควบคุมมิให้ กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก็ดี เป็นเรื่องที่มีพื้นฐานอยู่บนประโยชน์มหาชน ดังนั้น การถอนคำร้องจะต้องได้รับความยินยอมจากศาลรัฐธรรมนูญก่อน แต่อย่างไรก็ตามในทาง ปฏิบัติศาลอาจอนุญาตให้ถอนคำร้องได้ หากศาลเห็นว่ากระบวนพิจารณาต่อไปนั้นไม่มี ประโยชน์สำหรับมหาชน

3.1.1.3 คู่ความและสิทธิของคู่ความ

ในการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญ กฎหมายเยอรมันเรียก คู่ความในคดีว่า “ผู้ยื่นคำร้อง” หรือ “ผู้ร้อง” (An-tragsteller) และผู้ถูกร้อง (Antragsgegner) ส่วนคดี ที่ไม่ได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบมีข้อพิพาทจะ ไม่มีผู้ร้องและผู้ถูกร้อง เช่น การควบคุมตรวจ

ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในเชิงนามธรรม อย่างไรก็ตามกฎหมายได้เปิดช่องให้สิทธิแก่บุคคลอื่น เข้ามามีส่วนร่วมในคดีได้

ในคดีแต่ละประเภทยุ่ การริเริ่มเสนอคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญอาจมีความแตกต่างกัน ดังนี้¹⁴

1) คดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ (Organstreitverfahren) ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 13 ข้อ 5 และกฎหมายพื้นฐาน มาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 1 ผู้มีสิทธิริเริ่มคดีและเสนอคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่ ประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์ สภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ สภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ รัฐบาลแห่งสหพันธ์ นอกจากนี้ ส่วนของ องค์กรต่างๆ ที่กล่าวมานี้ (ถ้ามี) ซึ่งอาจเรียกว่า “องค์กรย่อย” (Teil des Organs, Organteil) ก็อาจ เป็นผู้ที่มีสิทธิริเริ่มคดีได้หากองค์กรย่อยเหล่านั้นได้รับการจัดตั้งโดยมีการกำหนดสิทธิเฉพาะตนไว้ ตามรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ หรือข้อบังคับการประชุมสภา ที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ องค์กรย่อยที่ได้รับการยอมรับว่ามีสิทธิดังกล่าวเกี่ยวข้องกับองค์กรหลักทั้งสี่ ข้างต้น ได้แก่ ประธานสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ ประธานสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ คณะกรรมาธิการและกลุ่มการเมือง (Fraktion) ในสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์หรือสภาที่ปรึกษา แห่งสหพันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มเสียงข้างน้อยในสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์และ สภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์เฉพาะที่มีการกำหนดให้สิทธิอย่างชัดเจน รัฐมนตรี

นอกจากนี้ ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างองค์กรยังรวมถึง คณะกรรมาธิการร่วม (Gemeinsamer Ausschuss) และที่ประชุมร่วม แห่งสหพันธ์ระหว่างสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์กับผู้แทนของสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ (Bundesversammlung) และพรรคการเมืองเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนที่ได้รับการรับรอง ไว้ในกฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 21 ส่วนองค์กรระดับสูงที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ในทางวิชาการถือกันว่าไม่อาจเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องได้ คือ สถาบันการตรวจเงินแผ่นดิน (Bundesrechnungshof) ธนาคารแห่งสหพันธ์ (Bundesbank) และผู้ตรวจการทางทหารของสภา ผู้แทนราษฎร (Wehrbeauftragte des Bundestages) และโดยที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่วินิจฉัย ชี้ขาดข้อพิพาท จึงไม่อาจเป็นผู้ยื่นคำร้องหรือเป็นคู่ความในคดีเองได้

2) คดีที่เป็นการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐธรรมนูญในเชิง นามธรรม (Die abstrakte Normenkontrolle) อันเป็นกรณีที่บัญญัติไว้ในกฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 93 วรรค หนึ่ง ข้อ 2 และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 13 ข้อ 6 ผู้มีสิทธิริเริ่มคดี

¹⁴วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ กับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.40-43) เล่มเดิม.

และผู้ยื่นคำร้องในกรณีนี้กฎหมายบัญญัติเอาไว้โดยชัดแจ้งและเด็ดขาด คือ คณะรัฐมนตรีแห่งสหพันธ์ คณะรัฐมนตรีแห่งมลรัฐ หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า 1/3 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด องค์กรอื่นหรือองค์กรย่อยอื่นที่ไม่ได้บัญญัติไว้เช่น กลุ่มการเมืองในสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาผู้แทนราษฎรเอง ไม่อาจเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องได้

3) คดีที่เป็นการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติในเชิงรูปธรรม (Die konkrete Normenkontrolle) ตามบทบัญญัติในกฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 100 วรรคหนึ่ง และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 13 ข้อ 1 วรรคหนึ่ง การควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติในเชิงรูปธรรมนี้ แตกต่างจากการควบคุมตรวจสอบฯ ในเชิงนามธรรม คือ กระบวนวิธีพิจารณาการควบคุมตรวจสอบในเชิงนามธรรมจะเริ่มโดยการยื่นคำร้องของผู้มีสิทธิเริ่มคดี ส่วนการควบคุมตรวจสอบในเชิงรูปธรรมนั้น จะต้องมีการยื่นคำร้องในศาลหนึ่งศาลใดก่อน และเมื่อศาลนั้นจะปรับใช้กฎหมายศาลเห็นว่ากฎหมายที่จะต้องใช้ในคดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ศาลนั้นต้องระงับกระบวนการพิจารณาและส่งคำร้องมายังศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายที่ศาลจะใช้แก่คดีนั้นขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ ผู้มีสิทธิส่งเรื่องมายังศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีนี้คือศาลในทุกระดับชั้นและทุกระบบ แต่ไม่รวมถึงอนุญาโตตุลาการและสถาบันตรวจเงินแผ่นดิน

4) คดีที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยการมีผลในระบบกฎหมายภายในของกฎหมายทั่วไปแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ (Normenverifikation) และการวินิจฉัยการมีผลบังคับต่อไปของกฎหมายแห่งอาณาจักรเยอรมัน (Normenqualifikation) ตามบทบัญญัติในกฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 100 วรรคสองและรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 13 ข้อ 12 และกฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 126 และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 13 ข้อ 14 ตามลำดับ

เนื่องจากกฎหมายพื้นฐานฯ บัญญัติให้กฎหมายทั่วไปแห่งกฎหมายระหว่างประเทศเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายแห่งสหพันธ์และมีค่าบังคับหรืออยู่ในลำดับชั้นที่เหนือกว่ารัฐบัญญัติ จึงอาจมีปัญหาโต้แย้งกันได้ว่า กฎเกณฑ์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศมีอยู่หรือไม่ ถ้ามี กฎเกณฑ์นั้นเป็นกฎหมายทั่วไปหรือไม่ และมีขอบเขตบังคับเพียงใด ซึ่งผู้มีสิทธิยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้แก่ศาลที่จะต้องใช้กฎหมายดังกล่าวในการตัดสินคดีทำนองเดียวกับการยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติในเชิงรูปธรรม

5) คดีเกี่ยวกับการรักษาความเป็นเอกภาพในการตีความรัฐธรรมนูญ (Die Divergenzvorge) ตามบทบัญญัติของกฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 100 วรรคสาม ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เคยวินิจฉัยชี้ขาดหรือตีความบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้แล้วต่อมาศาลรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐ ซึ่งจะต้องตัดสินคดีทำนองเดียวกัน ต้องการที่จะ

ดีความและตัดสินแตกต่างจากที่ศาลรัฐธรรมนูญ(แห่งสหพันธ์)เคยตัดสินไว้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งนั้นเป็นผู้มีสิทธิเริ่มคดีและต้องยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์วินิจฉัย หลักการเช่นว่านี้ให้ใช้กับกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐจะตีความกฎหมายพื้นฐานและวินิจฉัยชี้ขาดแตกต่างจากศาลรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐอื่นที่เคยวินิจฉัยไว้แล้วด้วย กล่าวโดยสรุปผู้มีสิทธิยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญในคดีประเภทนี้จำกัดเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐเท่านั้น

6) คดีเกี่ยวกับการควบคุมตรวจสอบการวินิจฉัยชี้ขาดของสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับการเลือกตั้งและสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (Wahl und Mandatsprüfung) ตามบทบัญญัติของกฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 41 วรรคสอง และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 13 ข้อ 3 อำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้ง ซึ่งได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยการตรวจสอบการเลือกตั้ง (Wahlprüfungsgesetz) เป็นของสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้ง กลุ่มของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้อำนวยการเลือกตั้งแห่งมลรัฐ ผู้อำนวยการเลือกตั้งแห่งสหพันธ์หรือประธานสภาผู้แทนราษฎร อาจยื่นคำร้องขอให้สภาผู้แทนราษฎรตรวจสอบการเลือกตั้งได้ เมื่อสภาผู้แทนราษฎรมิมีมติแล้ว ผู้ที่มีสิทธิร้องทุกข์ได้แย้งมติของสภาผู้แทนราษฎรนั้นจะถูกจำกัดลง คือ กรณีผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งยื่นคำร้องต่อสภาผู้แทนราษฎรขอให้ตรวจสอบการเลือกตั้งต้องมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่นอีกอย่างน้อยหนึ่งร้อยคนร่วมลงชื่อร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด กลุ่มการเมือง (Fraktion) ในสภาผู้แทนราษฎร และ กลุ่มสมาชิกเสียงข้างน้อยในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด

สำหรับกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรมิมีมติว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดพ้นจากสมาชิกภาพภายหลังการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นย่อมเป็นผู้มีสิทธิเริ่มคดี โดยร้องทุกข์ได้แย้งคัดค้านมติของสภาผู้แทนราษฎรต่อศาลรัฐธรรมนูญได้

7) คดีเกี่ยวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Die Verfassungsbeschwerden) ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 4 a และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญมาตรา 13 ข้อ 8 a ผู้มีสิทธิเริ่มคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ได้แก่ บุคคลใดๆก็ได้ ซึ่งสิทธิตามกฎหมายของตนถูกระทบจากการใช้อำนาจมหาชน บุคคลที่อาจร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ จึงได้แก่ บุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐาน นิติบุคคลในกฎหมายเอกชน นิติบุคคลในกฎหมายมหาชน (บางกรณี) และพรรคการเมือง

องค์การปกครองตนเองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ หากปรากฏว่ามีการตรากฎหมายกระทบกับสิทธิในการปกครองตนเองของท้องถิ่น

8) คดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างสหพันธ์กับมลรัฐ (Föderative Streitigkeiten) ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 3 และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญมาตรา 13 ข้อ 7 ผู้มีสิทธิเริ่มคดีในกรณีนี้ คือ รัฐบาลแห่งสหพันธ์และรัฐบาลแห่งมลรัฐแต่ละมลรัฐ

9) คดีที่เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองรัฐธรรมนูญ (Verfassungsschutzverfahren) คดีที่เกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองของรัฐธรรมนูญ ได้แก่

ก) คดีที่ฟ้องถอดถอนประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์ ตามกฎหมายพื้นฐานมาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 5 และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 13 ข้อ 4 เนื่องจากประธานาธิบดีแห่งสหพันธ์จงใจกระทำการในหน้าที่อันขัดต่อรัฐธรรมนูญและรัฐบัญญัติ ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องในคดีประเภทนี้คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ และสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ ทั้งนี้ก่อนที่จะมีการยื่นคำฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องมิใช่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1/4 ของสมาชิกทั้งหมดหรือจำนวนคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 1/4 ของคะแนนเสียงทั้งหมดของสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์แล้วแต่กรณีเสนอต่อสภานั้นๆ ให้ยื่นคำฟ้องถอดถอนประธานาธิบดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ต้องมิใช่ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2/3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด สภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ต้องมิใช่ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2/3 ของจำนวนคะแนนเสียงทั้งหมดในสภาที่ปรึกษาฯ สภานั้นๆ จึงจะสามารถยื่นคำฟ้องถอดถอนประธานาธิบดีได้

ข) คดีที่ฟ้องถอดถอนผู้พิพากษา (Richteranklage) ตามกฎหมายพื้นฐานฯ มาตรา 98 วรรคสอง วรรคห้า มาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 5 และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 13 ข้อ 9 ผู้มีสิทธิเริ่มคดีกรณีนี้ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์กรณีฟ้องถอดถอนผู้พิพากษาแห่งสหพันธ์ และสภาผู้แทนราษฎรแห่งมลรัฐกรณีการฟ้องถอดถอนผู้พิพากษาแห่งมลรัฐ

โดยสรุป รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหรือกฎหมายพื้นฐานบัญญัติหลักการสำคัญเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ เอาไว้ 3 ประการในมาตรา 93 และมาตรา 94 คือ¹⁵

ประการแรก หลักการเกี่ยวกับเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ บัญญัติไว้ในมาตรา 93 ส่วนอำนาจหน้าที่อื่นๆ บัญญัติกระจายไปในมาตราต่างๆ ในมาตรา 93 (2) บัญญัติมอบอำนาจให้มีการตรากฎหมายเพิ่มเติมอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยตราเป็นรัฐบัญญัติแห่งสหพันธ์กฎหมายพื้นฐานไม่ได้บัญญัติกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไว้ แต่ได้บัญญัติไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ (BverfGG)

¹⁵วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.28-29) เล่มเดิม.

ประการที่สอง หลักการเกี่ยวกับที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กฎหมายพื้นฐานบัญญัติให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ผู้พิพากษาแห่งสหพันธ์และผู้ทรงคุณวุฒิอื่น โดยที่ไม่ได้กำหนดจำนวนไว้ แต่กำหนดเงื่อนไขว่าต้องมาจากการคัดเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ (Bundestag) กึ่งหนึ่ง และสภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ (Bundesrat) อีกกึ่งหนึ่ง และจะดำรงตำแหน่งในสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหพันธ์ สภาที่ปรึกษาแห่งสหพันธ์ รัฐบาลแห่งสหพันธ์ หรือองค์กรอื่นใดในลักษณะเดียวกันในระดับมลรัฐไม่ได้

ประการที่สาม หลักการเกี่ยวกับพระธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณา กฎหมายพื้นฐานฯ กำหนดให้ตราหลักการและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาขึ้นเป็นรัฐบัญญัติ โดยต้องกำหนดในรัฐบัญญัติด้วยว่า ในกรณีใดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลบังคับเช่นกฎหมาย (Gesetzeskraft) นอกจากนี้รัฐบัญญัติอาจกำหนดด้วยก็ได้ว่า การร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นให้กระทำต่อเมื่อสิ้นหนทางเยียวยาโดยอาศัยช่องทางทางกฎหมายอื่นแล้ว และอาจกำหนดกระบวนการวิธีพิจารณารับคำร้องทุกข์กรณีดังกล่าวไว้เป็นพิเศษก็ได้

กฎหมายเยอรมันเรียกคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญว่า “ผู้ยื่นคำร้อง” หรือ “ผู้ร้อง” (Antragsteller) และผู้ถูกร้อง (Antragsgegner) อย่างไรก็ตาม มีคดีรัฐธรรมนูญบางประเภทคดีที่ไม่มีลักษณะของการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบมีข้อพิพาท ซึ่งกรณีดังกล่าวจะไม่มีผู้ร้องและผู้ถูกร้อง เช่น คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายในลักษณะนามธรรม แต่กฎหมายก็ได้ให้สิทธิแก่บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในคดีได้¹⁶

สำหรับสิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญอาจพิจารณาได้จาก รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ อันเป็นหลักการสำคัญมีลักษณะเฉพาะของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลรัฐธรรมนูญ เอาไว้ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับโครงสร้างขององค์กรและเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนที่ 2 เป็นบทบัญญัติทั่วไปเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดี ส่วนที่ 3 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีเฉพาะเรื่อง และส่วนที่ 4 เป็นบทบัญญัติอื่นๆ โดยที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรศาล วิธีพิจารณาคดีจึงเป็นรูปแบบเดียวกับศาลยุติธรรมคือมีการรับฟังด้วยการสืบพยานหลักฐานในห้องพิจารณา การแถลงการณ์ด้วยวาจากระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ การบังคับให้ผู้ร้องหรือคู่กรณีจะต้องมีทนายความในบางเรื่อง เป็นต้น รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์มีบทบัญญัติให้สิทธิสำหรับคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

¹⁶ แหล่งเดิม.(น. 39).

ให้มีการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพื่อค้นหาและพิสูจน์ความจริง¹⁷ สิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์¹⁸ ได้แก่¹⁸

(1) สิทธิคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่คู่ความดังกล่าวมีความสงสัยในความเป็นกลางของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีนั้น ในการพิจารณาคำคัดค้านดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาคำคัดค้านนั้นโดยไม่ให้ตุลาการที่ถูกคัดค้านอยู่ร่วมด้วยในการวินิจฉัย และในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงชี้ขาด (มาตรา 19)

(2) สิทธิคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนร่วมในเนื้อหาของคดี หรือเป็นคู่สมรสของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงหรือเป็นญาติโดยการสมรส เป็นต้น อย่างไรก็ตามกรณีดังกล่าวไม่รวมถึงการที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนร่วมในกระบวนการนิติบัญญัติ หรือแสดงความคิดเห็นทางวิชาการในปัญหาข้อกฎหมายที่อาจมีความสำคัญต่อการพิจารณา (มาตรา 18)

(3) สิทธิในการขอตรวจดูเอกสารได้ (มาตรา 20)

(4) ในกรณีที่คู่ความแต่ละฝ่ายเป็นคณะบุคคล คู่ความแต่ละฝ่ายอาจมีการแต่งตั้งผู้รับมอบอำนาจคนเดียวหรือหลายคนให้มีสิทธิดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนคณะบุคคลดังกล่าว (มาตรา 21)

(5) สิทธิที่จะมีผู้แทนในคดี คู่ความอาจมอบอำนาจให้ทนายความ หรืออาจารย์ในมหาวิทยาลัย เป็นผู้แทนของตนได้ไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนใดของกระบวนการพิจารณา องค์การที่ทำหน้าที่นิติบัญญัติและส่วนขององค์กรดังกล่าวซึ่งมีสิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญหรือตามข้อบังคับการประชุมอาจมอบอำนาจให้สมาชิกของตนเป็นผู้แทนได้ ส่วนสหพันธ์ มลรัฐ และองค์กรตามรัฐธรรมนูญของสหพันธ์และมลรัฐอาจมอบอำนาจให้ข้าราชการของตนเป็นผู้แทนได้ (มาตรา 22)

(6) สิทธิที่จะได้รับแจ้งกำหนดการสืบพยานและอยู่ร่วมในการสืบพยานได้ ถามพยานหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่มาให้การต่อศาลได้ ในกรณีที่มีการคัดค้านคำถาม ให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยการคัดค้านดังกล่าว (มาตรา 29)

(7) สิทธิในการถอนคำร้อง โดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า การถอนฟ้องคดีเกี่ยวกับประธานาธิบดี (มาตรา 52) และคดีฟ้องผู้พิพากษา (มาตรา 58) นั้น ให้ขึ้นอยู่กับคู่ความใน

¹⁷ จาก วิธีการพิจารณาความของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไทยในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญ. (น.129). โดย สุชาย จอกแก้ว, 2539, กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

¹⁸ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.256-258) เล่มเดิม.

คดีว่าจะถอนคำร้องหรือถอนฟ้องหรือไม่¹⁹ ส่วนในกรณีอื่นๆ นั้น ศาลรัฐธรรมนูญเอาไว้ว่า โดยปกติแล้วผู้ร้องอาจขอถอนคำร้องได้แต่ต้องได้รับอนุญาตจากศาล และถึงแม้ผู้ร้องถอนคำร้องก็ตาม ถ้ามีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ ศาลก็อาจจะมีการดำเนินการสอบสวนพิจารณาคดีต่อไปได้ ซึ่งในปัจจุบันมีความเห็นกันว่าการถอนคำร้องจะกระทำได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับคดีแต่ละประเภทคดีเป็นสำคัญ ในกรณีที่คดีนั้นเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลเป็นสำคัญ ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะห้ามการถอนคำร้อง แต่ถ้าคดีนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะก็อาจจะถอนคำร้องไม่ได้²⁰

(8) สิทธิในการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้อง โดยต้องขออนุญาตต่อศาลก่อน และในกรณีที่กระบวนการพิจารณาคดีนั้นเป็นกระบวนการพิจารณาที่มีคู่ความฝ่ายตรงกันข้าม การแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องดังกล่าวจะต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความฝ่ายตรงข้ามด้วย²¹ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าสิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเป็นสิทธิที่ให้การคุ้มครองคู่ความในคดีเช่นเดียวกับวิธีพิจารณาคดีแพ่งหรือคดีอาญา ดังนั้นรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐจึงเป็นกฎหมายที่กำหนดถึงสิทธิของคู่ความและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาเพื่อให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้รับความเป็นธรรมในการต่อสู้คดีของศาลและให้สิทธิแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายในการต่อสู้คดีกันอย่างเต็มที่²² รวมทั้งเป็นการควบคุมตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาวินิจฉัยคดีได้อีกด้วย

3.1.1.4 การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

แต่เดิมนั้นสิทธิในการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญจะจำกัดให้เป็นสิทธิขององค์กรของรัฐเท่านั้น ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเริ่มมีการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง²³ คดีเกี่ยวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Die

¹⁹ จาก ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ, (น.272). โดย บรรเจิด สิงคะเนติ, 2544, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

²⁰ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.49) เล่มเดิม.

²¹ แหล่งเดิม. (น. 50).

²² วิธีการพิจารณาความของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไทยในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญ. (น. 129). เล่มเดิม

²³ จาก รวมคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 212 “การฟ้องคดีของผู้เสียหายต่อศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนี” (น321-326) โดย กมลชัย รัตนสกาววงศ์ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พิเศษ จำกัด 2554

Verfassungsbeschwerden) นั้น เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 4 ก.²⁴ และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญมาตรา 13 ข้อ 8 ก.

ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันได้ชื่อว่าเป็นศาลของรัฐและศาลของประชาชนมาตั้งแต่แรกก่อตั้ง²⁵ซึ่งอาจเป็นเพราะศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันมีอำนาจที่จะพิพากษายืนยันว่ามีการใช้อำนาจมหาชนล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลโดยไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญจริง มีอำนาจที่จะเพิกถอนคำพิพากษาของศาลหรือคำวินิจฉัยขององค์กรฝ่ายปกครอง ตลอดจนมีอำนาจในการประกาศความเป็นโมฆะของกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ จึงทำให้ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันสามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างแท้จริง คำฟ้องคดีประเภทนี้ทำให้สิทธิของปัจเจกบุคคลในทางอัตตวิสัยมีความมั่นคงและชอบที่จะใช้สิทธิดังกล่าวได้ ในขณะเดียวกันก็ช่วยรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในทางภาวะวิสัยด้วยเช่นกัน²⁶

ผู้ร่างรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ได้ให้เหตุผลในการบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญว่า “การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญคือ ที่พึงสุดท้ายของราษฎรที่รู้สึกว่าคุณล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ศาลที่สูงที่สุดที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญนี้ควรจะต้องคุ้มครองราษฎรจากการที่รัฐใช้อำนาจเข้าทำร้ายสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งมีอาจล่วงละเมิดได้”²⁷และศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันก็เคยแสดงทัศนะว่าการพิจารณาคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไม่ควรจะเป็นการพิจารณาเพื่อควบคุมตรวจสอบสิ่งที่จบไปแล้วในอดีตเท่านั้น แต่ควรจะเป็นการพิจารณาเพื่อสร้างสันติสุขในระบบกฎหมายและเพื่อสร้างความชัดเจนแน่นอนในทางกฎหมายในอนาคตด้วย²⁸

การที่การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือที่ระบบกฎหมายเยอรมันให้ไว้แก่พลเมืองของรัฐในอันที่จะป้องกันสิทธิขั้นพื้นฐานของตนจากการถูกล่วงละเมิดโดยอำนาจมหาชน

²⁴ กฎหมายพื้นฐาน มาตรา 93 วรรคหนึ่ง ข้อ 4 ก.

กรณีคำร้องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญที่ยื่นโดยบุคคลที่กล่าวอ้างว่าสิทธิพื้นฐานประการใดประการหนึ่งของตนหรือสิทธิประการใดประการหนึ่งของตนตามมาตรา 20(4) หรือมาตรา 33 มาตรา 38 มาตรา 101 มาตรา 103 หรือมาตรา 104 ถูกละเมิดโดยหน่วยงานของรัฐ

²⁵ จาก เอกสารประกอบการบรรยายวิชา ปัญหากฎหมายมหาชน โดย วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2555, กรุงเทพฯ: บัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²⁶ จาก รวมคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 212 “การฟ้องคดีของผู้เสียหายต่อศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนี” (น321-326) โดย กมลชัย รัตนสกววงศ์ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พิเพรส จำกัด 2554 แหล่งเดิม.

²⁷ แหล่งเดิม.

²⁸ แหล่งเดิม.

โดยยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบการกระทำอันเกิดจากการใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการที่ล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของตนว่าการใช้อำนาจดังกล่าว สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ดังนั้น การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญจึงมีความสำคัญในการทำให้ สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ซึ่งเป็นเรื่องในทางสารบัญญัตินั้นเกิดผลในทางปฏิบัติโดยผ่าน กระบวนการและกลไกในทางวิธีสบัญญัติ หรืออาจกล่าวได้ว่า การให้สิทธิปัจเจกบุคคลร้องทุกข์ทาง รัฐธรรมนูญทำให้การบังคับให้เป็นไปตามสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ปรากฏผลเป็นจริง ซึ่งหากไม่มีคดีประเภทการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญนี้แล้ว บรรดาการกระทำหรือมาตรการของรัฐ ที่เกิดจากการใช้อำนาจมหาชนก้าล่วงสิทธิพื้นฐานของประชาชนโดยขัดต่อรัฐธรรมนูญนั้นก็จะ ไม่ได้รับการตรวจสอบ และประชาชนก็ไม่มีหนทางใดที่จะปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของตนได้ ในประเทศเยอรมัน คดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญจึงเป็นคดีที่ได้รับความสนใจจากสาธารณชนเป็น อย่างมากเพราะเป็นประเภทคดีที่เป็นการวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ของผู้คนโดยตรง จึงได้รับความสนใจมากกว่าคดีรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะเป็นคดีพิพาทขององค์กร ตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็น “คดีการเมือง” และการให้ความสนใจในคดีร้องทุกข์นี้ได้ค่อยๆ พัฒนา กลายเป็นสำนึกในทางการเมืองที่ให้ความสำคัญต่อคุณค่าของสิทธิขั้นพื้นฐาน การร้องทุกข์ทาง รัฐธรรมนูญจึงมีส่วนสำคัญในการช่วยสร้างความมั่นคงให้กับกฎหมายพื้นฐานซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญ ของชนชาติเยอรมัน²⁹ โดยการตีความกฎหมายกฎหมายพื้นฐาน ซึ่งผลของการตีความอันเป็น คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นผูกพันองค์กรต่างๆของรัฐและในที่สุดย่อมทำให้กฎหมาย ทั้งหลายเกิดความเป็นเอกภาพ³⁰

จึงอาจสรุปได้ว่า การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญทำให้การประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของ บุคคลปรากฏขึ้นชัดเจนเป็นรูปธรรมและทำให้เกิดความความมั่นคงแน่นอนและเกิดความเป็น เอกภาพในระบบกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไม่ใช่กระบวนการพิจารณาที่ช่วยเสริมกระบวนการ พิจารณาคดีในศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง โดยเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง จนศาลมีคำพิพากษาแล้วก็สามารถร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญได้อีก โดยที่มีใช่ เป็นการอุทธรณ์หรือฎีกาไปยังศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ กระบวนการพิจารณาคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่กระบวนการพิจารณาคดีที่ศาลรัฐธรรมนูญเข้ามาตรวจสอบประเด็นทางกฎหมายทุกประเด็นที่ คู่ความโต้แย้งมาเหมือนกับกรณีที่ศาลสูงตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่าง แต่จำกัดเฉพาะการ ค้ำครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเท่านั้น โดยเมื่อมีคดีพิพาทกันในศาลอื่น เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง

²⁹ แหล่งเดิม.

³⁰ แหล่งเดิม.

สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง (หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน) ศาลที่พิจารณาคดีนั้นมีอำนาจวินิจฉัยในเรื่องสิทธิเสรีภาพนั้นได้เอง เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว หากคู่ความยังเห็นว่าคำพิพากษาของศาลนั้นละเมิดสิทธิเสรีภาพของตนก็จะใช้สิทธิร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ เช่น กฎหมายที่ศาลอื่นใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดหรือแย้งต่อสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยไม่ได้แก้ไขคำพิพากษาของศาลอื่นแต่อย่างใดเมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยอย่างไรแล้วก็จะแจ้งผลการวินิจฉัยให้ศาลอื่นที่พิจารณาคำพิพากษาคดีนั้นทราบ และศาลอื่นนั้นจะพิจารณาแก้ไขคำพิพากษาของตนเอง

ผู้มีสิทธิร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญนั้น มาตรา 93(1)(4a) ใช้คำว่า “any person” ดังนั้นบุคคลใดที่เห็นว่าตนได้รับความเสียหายจากการใช้อำนาจทางมหาชนก้าวล่วงเข้ามากระสิทธิของตนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญย่อมมีสิทธิร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาทุกคนในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานมาแต่ดั้งเดิม หรือเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของประเทศเยอรมัน ส่วนนิติบุคคลมหาชนนั้นไม่อาจเป็นผู้ทรงสิทธิได้เพราะเบื้องหลังของนิติบุคคลมหาชนก็คือรัฐนั่นเอง และโดยหลักการแล้วรัฐธรรมนูญจะไม่ได้กำหนดรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานขององค์กรของรัฐไว้ หากแต่กำหนดไว้เฉพาะอำนาจหน้าที่เท่านั้น

ผู้ร้องทุกข์ต้องให้เหตุผลในคำร้องว่าตนถูกล่วงละเมิดสิทธิอย่างไร และเป็นผลมาจากการกระทำหรือการละเว้นกระทำขององค์กรของรัฐอย่างไร³¹ โดยอาศัยอำนาจมหาชนขององค์กรใดกระทบต่อสิทธิในทางมหาชนเรื่องใด การกล่าวอ้างแต่เพียงลอยๆ ว่าตนได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจมหาชนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือกล่าวอ้างว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังละเลยต่อหน้าที่ ยังไม่เป็นเหตุเพียงพอที่จะฟ้องคดีได้ กรณีร้องทุกข์ว่าการกระทำทางนิติบัญญัติ คือการตรากฎหมายกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของตน³² ต้องระบุให้ชัดว่าบทบัญญัติกฎหมายมาตราใดที่กระทบสิทธิของตน กรณีที่ร้องทุกข์ว่าคำสั่งทางปกครองกระทบสิทธิของตน ต้องระบุเลขที่หนังสือหรือคำสั่งทางปกครองให้ชัดเจน กรณีที่ต้องการร้องทุกข์ว่าการกระทำทางตุลาการกระทบต่อสิทธิของตนจะต้องส่งสำเนาคำพิพากษาของศาลและสรุปสาระสำคัญของเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญทราบด้วย³³ กรณีที่การให้เหตุผลในคำร้องทุกข์ไม่ชัดเจนเพียงพอ ย่อมถือว่าคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญนั้นตกไปเนื่องจากไม่ผ่านเงื่อนไขของการรับคำร้องทุกข์ไว้พิจารณา³⁴

³¹ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฯ มาตรา 23 บรรทัดหนึ่ง

³² คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ (BverfGE 109,279,305)

³³ เอกสารประกอบการบรรยายวิชา ปัญหากฎหมายมหาชน (เล่มเดิม).

³⁴ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ (BverfGE 109,279)

จะเห็นได้ว่าในศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันนั้น วัตถุประสงค์ในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ คือ การกระทำที่เกิดจากการใช้อำนาจมหาชน ไม่ว่าจะเป็นการตรากฎหมาย การบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ดังนั้น การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญจึงเป็นการขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบ กฎหมาย(ซึ่งไม่รวมถึงร่างกฎหมาย) การกระทำทางปกครอง รวมไปถึงคำพิพากษาของศาล

การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญว่าศาลใช้อำนาจตุลาการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญนั้น ไม่จำกัดเฉพาะผลของคำพิพากษาของศาลเท่านั้น โดยเหตุผลที่ปรากฏในคำพิพากษา ตลอดจนคำสั่งของศาล เช่น คำสั่งกำหนดเงินค่าธรรมเนียม คำสั่งระหว่างกระบวนการพิจารณา เช่น คำสั่งปฏิเสธไม่รับฟังพยาน คำสั่งไม่อนุญาตให้คู่ความแถลงต่อศาลหรือไม่นำเอาสิ่งที่คู่ความแถลงไปพิจารณา เหล่านี้ล้วนเป็นวัตถุประสงค์ของการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ การคว้นการกระทำของศาลก็เป็นวัตถุประสงค์ของการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน³⁵

ในการยื่นคำร้อง ผู้ร้องทุกข์ต้องกล่าวอ้างว่าตนเองถูกล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานและการถูกล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานนั้นได้เกิดขึ้นแล้วและยังไม่สิ้นสุดลง ซึ่งก็คือการละเมิดนั้นยังคงดำเนินอยู่ต่อไป การกล่าวอ้างแต่เพียงว่าศาลมีคำพิพากษาโดยละเมิดกฎหมายนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดสิทธิในการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพราะแม้จะปรากฏว่าคำพิพากษาของศาลอื่นนั้นมีความบกพร่อง แต่หากไม่ใช่ประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ร้องทุกข์แล้ว ย่อมไม่อยู่ในอำนาจศาลรัฐธรรมนูญที่จะพิจารณาวินิจฉัย เมื่อคำร้องมีการกล่าวอ้างว่าตนเองถูกล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานและบรรยายให้เห็นความเดือดร้อนจากการถูกล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานแล้ว การที่ศาลรัฐธรรมนูญจะถือว่าผู้ที่ร้องทุกข์เป็นผู้ถูกล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานอันจะทำให้เป็นผู้มีอำนาจยื่นคำร้องทุกข์นั้น จะต้องปรากฏว่าผู้ร้องทุกข์เป็นเป้าหมายของมาตรการของรัฐ³⁶ คือ คำสั่งทางปกครอง หรือเป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่มีคำพิพากษาอันเป็นวัตถุประสงค์แห่งการร้องทุกข์ เหตุที่ศาลกำหนดเงื่อนไขการร้องทุกข์ไว้เช่นนี้ ก็เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญกลายเป็นการฟ้องคดีโดยบุคคลใดก็ได้ (actio popularis)

เงื่อนไขประการต่อมา คือต้องเป็นกรณีทั้งหมดสิ้นหนทางเยียวยาทางกฎหมายหมายความว่า ผู้ร้องทุกข์ไม่สามารถใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ไม่สามารถใช้สิทธิทางศาลอื่นๆ และไม่สามารถร้องเรียนต่อองค์กรใดได้อีกต่อไปแล้ว โดยมีการกำหนดให้ปัจเจกบุคคลผู้ฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญจะต้องผ่านกระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากศาลทั่วไปก่อน โดยการร้องขอความคุ้มครองจากศาลรัฐธรรมนูญเป็นวิธีการที่เสริมความยุติธรรม ปัจเจก

³⁵ เอกสารประกอบการบรรยายวิชา ปัญหากฎหมายมหาชน (เล่มเดิม).

³⁶ BverfGE 74,297,(318) และ BverfGE 108,370,(384)

บุคคลจะได้รับการพิจารณาจากศาลรัฐธรรมนูญต่อเมื่อได้พยายามที่จะขอรับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจากศาลทั่วไปก่อนแล้ว และปรากฏว่าหมดสิ้นทุกหนทางที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่ถูกล่วงละเมิดจากศาลทั่วไปซึ่งหมายถึงศาลยุติธรรมและศาลปกครอง อาจกล่าวได้ว่า การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเป็นการฟ้องคดีเพื่อให้ตรวจสอบในเชิงรูปธรรม บังเอิญบุคคลไม่อาจฟ้องคดีเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบในเชิงนามธรรมได้³⁷ ข้อกำหนดที่ให้บังเอิญบุคคลผู้ฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญจะต้องผ่านกระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากศาลทั่วไปก่อน มีข้อยกเว้น คือ

1) ปัญหาที่ร้องขอความคุ้มครองนำมาซึ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นการทั่วไปอันเป็นประโยชน์สาธารณะ กล่าวคือ เป็นเรื่องที่กระทบต่อบุคคลจำนวนมากหรือจะมีคดีทำนองเดียวกันเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก

2) บังเอิญบุคคลนั้นไม่อาจดำเนินกระบวนการขอความคุ้มครองจากศาลทั่วไปได้ เพราะเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายร้ายแรงที่ไม่อาจต้านทานได้และจะนำมาซึ่งความเสียหายที่ไม่อาจแก้ไขกลับคืนให้แก่บังเอิญบุคคลผู้นั้น³⁸

ตัวอย่างของคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันคดีหนึ่ง คือคดีการห้ามการชุมนุม คดีนี้ผู้ประท้วงได้เตรียมการเดินขบวนประท้วงคัดค้านการตัดงบประมาณการศึกษา ระดับสูง โดยแจ้งตำรวจว่าจะดำเนินการชุมนุมในเช้าวันเสาร์บริเวณใจกลางกรุงเบอร์ลิน คาดว่าจะมีผู้เข้าร่วมชุมนุมประมาณ 100,000 คน เจ้าหน้าที่ตำรวจได้อาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการชุมนุมออกคำสั่งห้ามชุมนุมเพราะเห็นว่าผู้เข้าร่วมชุมนุมจำนวนมากอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความปลอดภัยสาธารณะหรือก่อให้เกิดอันตราย มีความเสี่ยงสูงต่อสุขภาพของผู้ชุมนุมและผู้สัญจรไปมา และในกรณีฉุกเฉินหน่วยพยาบาลอาจไม่สามารถเข้าไปดูแลปฐมพยาบาลได้ ตัวแทนผู้ชุมนุมจึงฟ้องคำสั่งห้ามชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อศาลปกครอง ศาลมีคำพิพากษาว่าคำสั่งห้ามชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจถูกต้องแล้ว ตัวแทนผู้ชุมนุมจึงร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญนั้น ศาลพิจารณาใน 4 ประเด็นคือ 1) คำสั่งห้ามชุมนุมของ

³⁷ จาก รวมคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 212 “การฟ้องคดีของผู้เสียหายต่อศาลรัฐธรรมนูญเยอรมนี” (น321-326) โดย กมลชัย รัตนสกววงศ์ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พิเพรส จำกัด 2554 แหล่งเดิม.น 322

³⁸ ข้อยกเว้นสองประการนี้ บัญญัติไว้ในมาตรา 90(2) Beverf GG ซึ่ง ศ.ดร.บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ ได้แปลไว้ว่า “กรณีที่คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญจะมีความหมายเป็นการทั่วไป หรือหากมีการขอให้มีการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมจนถึงที่สุดเสียก่อน จะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงที่ไม่อาจแก้ไขให้กลับคืนได้แก่ผู้ร้อง”

เจ้าหน้าที่ตำรวจกระทบต่อสิทธิพื้นฐานหรือไม่ 2) การกระทำที่กระทบต่อสิทธิพื้นฐานนั้นเกิดจากการกระทำขององค์กรที่ใช้อำนาจรัฐหรือไม่ 3) บุคคลผู้ยื่นคำร้องทุกข์ได้รับผลกระทบต่อตนเองโดยตรงในปัจจุบันหรือไม่ และ 4) ผู้ร้องได้รับการเยียวยาจากศาลธรรมดาจนครบถ้วนแล้วหรือไม่ สำหรับคดีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า คำสั่งห้ามชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจกระทบต่อสิทธิพื้นฐานของผู้ร้องตามกฎหมายพื้นฐาน มาตรา 8 (1) ซึ่งบัญญัติรับรองให้ชาวเยอรมันทุกคนมีสิทธิในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ โดยไม่ต้องบอกกล่าวหรือขออนุญาตล่วงหน้า คำสั่งห้ามชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นการกระทำขององค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ ซึ่งมีความเป็นไปได้ที่จะกระทบต่อสิทธิพื้นฐาน ผู้ร้องได้รับผลกระทบโดยตรงและได้ร้องทุกข์ภายในกรอบเวลาที่ถูกต้อง และได้ฟ้องคำสั่งห้ามของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อศาลปกครองทุกระดับและมีคำพิพากษาแล้ว คำร้องทุกข์นี้จึงครบตามเงื่อนไขของข้อประกอบทั้ง 4 ประการ ศาลรัฐธรรมนูญจึงรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาและมีคำวินิจฉัยว่า คำสั่งห้ามชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีความจำเป็น โดยไม่มีเหตุผลเพียงพอ ดังนั้น คำสั่งห้ามชุมนุมจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย³⁹

สำหรับผลของคำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ หรืออีกนัยหนึ่ง คดีที่ปัจเจกบุคคลยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า ตนถูกองค์กรที่ใช้อำนาจมหาชนกระทำการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของตนและหมดทางที่จะใช้วิถีทางทางกฎหมายอื่นในการเยียวยาสิทธิของตนได้ เช่น ถูกศาลพิพากษาคดีโดยศาลใช้อำนาจตุลาการไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยในคดีรัฐธรรมนูญประเภทนี้เป็นคำวินิจฉัยก่อตั้งสิทธิ กล่าวคือ ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยให้มีการเพิกถอนการกระทำที่เป็นเหตุแห่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ถ้าปรากฏว่าการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญนั้นดำเนินไปโดยถูกต้องตามเงื่อนไขแห่งการร้องทุกข์และองค์กรที่ใช้อำนาจมหาชนของรัฐกระทำการอันก้าวล่วงสิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคลโดยไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญจริง แต่ในกรณีที่ผู้ร้องทุกข์กล่าวอ้างเป็นประเด็นเบื้องต้นในคดีว่าการกระทำขององค์กรที่ใช้อำนาจมหาชนเป็นการกระทำบนฐานของรัฐบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จึงส่งผลให้การกระทำขององค์กรดังกล่าวไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญไปด้วย หากศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า รัฐบัญญัติดังกล่าวไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ก็ให้ประกาศความเสียเปล่าของรัฐบัญญัตินั้นไปพร้อมกับการเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ เช่น เพิกถอนคำพิพากษาของศาลและให้ศาลดำเนินการพิจารณาเรื่อง

³⁹ จาก รวมคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 212 “ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติตามพันธกิจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 212” (น327-337) โดย ปัญญา อุดชาชน สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พีเพรส จำกัด 2554 .

ดังกล่าวใหม่ การวินิจฉัยว่ารัฐบัญญัตินั้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ไม่ว่าจะวินิจฉัยเช่นใด คำวินิจฉัยนั้นก็ย่อมมีผลผูกพันเป็นการทั่วไป⁴⁰

สำหรับอายุความในการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ เยอรมันกำหนดอายุความในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญไว้หนึ่งปีนับแต่กฎหมายมีผลบังคับใช้ หรือหนึ่งเดือนนับแต่รับทราบคำพิพากษาหรือการกระทำของฝ่ายปกครองที่ปัจเจกบุคคลเห็นว่า ละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของตนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้⁴¹

3.1.1.5 การคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัย

ในประเทศเยอรมัน รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ บัญญัติไว้ในกรณีฉุกเฉินเร่งด่วน เพื่อป้องกันอันตรายอันอาจเกิดขึ้นกับคู่ความหรือเพื่อป้องกันอันตรายอันอาจเกิดกับ สาธารณะหรือเหตุอื่นที่กระทบต่อประโยชน์ส่วนรวม ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดวิธีการ คุ้มครองชั่วคราวใช้บังคับจนกระทั่งมีคำวินิจฉัยได้⁴² วิธีการคุ้มครองชั่วคราวที่ศาลกำหนดสามารถใช้บังคับได้เป็นเวลา 6 เดือน และอาจขยายเวลาออกไปได้ด้วยคะแนนเสียง 2/3 ขององค์คณะ ในกรณีที่มีความจำเป็นรีบด่วนเป็นกรณีพิเศษ หากมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่พิจารณาไม่น้อยกว่า 3 คน และตุลาการทั้งหมดมีเสียงเป็นเอกฉันท์ให้ออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว กรณีนี้คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวดังกล่าวมีผลบังคับเพียง 1 เดือน ถ้าองค์คณะให้การรับรองคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวดังกล่าว คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวนั้นก็จะยังมีผลบังคับเป็นเวลา 6 เดือน

ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเคยกำหนดวิธีการคุ้มครองชั่วคราวให้เลื่อนการบังคับใช้ กฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งที่กำลังจะมีผลบังคับใช้ออกไปก่อน ซึ่งในขณะนั้นร่างกฎหมาย ดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรและประกาศในรัฐกิจจานุเบกษาแล้ว และเคย กำหนดวิธีการคุ้มครองชั่วคราวโดยสั่งระงับการดำเนินการสอบถามความเห็นประชาชนเกี่ยวกับ อาวุธอะตอม สั่งยกเลิกวันเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่น สั่งระงับการออกรายการ โทรทัศน์ สั่งระงับการบังคับคดีแพ่ง สั่งระงับผลในทางกฎหมายของคำพิพากษาของศาลจนกว่า ศาลรัฐธรรมนูญจะได้วินิจฉัยชี้ขาดคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญได้วางหลักว่าการกำหนดวิธีการชั่วคราวต้องไม่ใช่การกำหนดวิธีการใดๆ ที่เกินไป กว่าที่ศาลจะกำหนดได้ในคำวินิจฉัย และศาลจะกำหนดวิธีการคุ้มครองชั่วคราวต่อเมื่อผู้มีส่วนร่วม ในคดีหรือผู้มีสิทธิเป็นผู้มีส่วนร่วมในคดีร้องขอก่อนศาลมีคำวินิจฉัยในคดีหลัก และศาลจะสั่งใช้

⁴⁰จาก การเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยและผลผูกพันของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ : ศึกษากรณี ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาและศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน.(น.21-22) โดยวรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2550).

⁴¹รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 93 วรรคหนึ่ง และวรรคสาม

⁴²รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 32

วิธีการคุ้มครองชั่วคราวต่อเมื่อเห็นว่ามีคามจำเป็นที่ศาลต้องคุ้มครองสิทธิให้ผู้ร้องขอและเป็นเรื่องที่จะต้องกระทำอย่างเร่งด่วนเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยชั่งน้ำหนักประโยชน์ของผู้มีส่วนร่วมในคดีทุกฝ่ายตลอดจนประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ⁴³

ในการออกคำสั่งกำหนดวิธีการคุ้มครองชั่วคราวนั้น ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันไม่จำเป็นต้องมีการออกนั่งพิจารณา และในกรณีที่มีความจำเป็นรีบด่วนเป็นกรณีพิเศษ อาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้โดยไม่ต้องรับฟังความเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีก่อน ไม่ว่าศาลจะอนุญาตให้ใช้มาตรการคุ้มครองชั่วคราวหรือไม่ หากมีการโต้แย้งคำสั่งดังกล่าว ศาลต้องออกนั่งพิจารณาด้วยวาจาภายใน 2 สัปดาห์ นับจากมีการยื่นคำร้องโต้แย้งคำสั่ง แต่คำร้องโต้แย้งคำสั่งไม่มีผลเป็นการทุเลาการบังคับตามคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว อย่างไรก็ตาม ศาลอาจสั่งให้ชะลอการบังคับตามคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้

เงื่อนไขของการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันมีอยู่ว่าข้อพิพาทอันเป็นคดีหลักต้องเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญจะตรวจว่าข้อพิพาทในเรื่องนั้นเป็นข้อพิพาทที่เข้าเงื่อนไขที่จะมาศาลรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ กรณีที่มีการเสนอเรื่องมายังศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ผู้ร้องต้องได้เข้ามาเป็นคู่กรณี นอกจากนี้ต้องพิจารณาว่าการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวจะทำให้เกิดความมั่นคงต่อคดีข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวจะต้องเกี่ยวกับนิติสัมพันธ์ที่เกิดเป็นข้อพิพาทขึ้นนั้น ในกรณีที่ข้อพิพาทในคดีหลักเป็นคดีที่ไม่มีเหตุผลในทางกฎหมายสนับสนุนอย่างชัดเจน หรือเป็นคดีที่เห็นได้ชัดว่าผู้ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวไม่มีโอกาสชนะคดีได้ ศาลจะไม่ออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวให้ โดยถือว่าผู้ร้องขอให้ออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวปราศจากอำนาจในการยื่นคำร้องขอให้ออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว

การเริ่มต้นกระบวนการในการออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว รัฐบาลบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์บัญญัติให้ศาลออกคำสั่งได้เมื่อมีการร้องขอ แต่ในทางปฏิบัตินั้น ศาลรัฐธรรมนูญถือว่าศาลสามารถริเริ่มกระบวนการเองได้⁴⁴ บุคคลผู้มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว คือ คู่กรณีในคดีนั้น คำร้องที่ยื่นต่อศาลนั้น ผู้ยื่นคำร้องต้องกล่าวอ้างว่า ถ้าไม่มีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวเป็นการเร่งด่วนจะทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง หรือจะเกิดภัยอันตรายแก่ตนหรือมีเหตุผลจำเป็นอื่นซึ่งแสดงให้เห็นถึงภัยอันตรายและความจำเป็นที่ต้องได้รับความ

⁴³ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.65-67) เล่มเดิม.

⁴⁴ จาก การคุ้มครองชั่วคราวและการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 43. โดยบรรเจิด สิงคะเนติ. (2548). ลิขสิทธิ์ 2548 โดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ช่วยเหลือ การยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวนั้นต้องยื่นในขณะที่คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาข้อพิพาท

ในการพิจารณาออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว ต้องเป็นกรณีที่ศาลเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างรีบด่วน เพื่อประโยชน์สาธารณะ จำเป็นรีบด่วนหรือไม่นั้นพิจารณาจากเงื่อนไขในทางกฎหมายสารบัญญัติ และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นได้หลายกรณี ในกรณีของความจำเป็นต้องคุ้มครองสิทธินั้น คือกรณีที่ไม่มีวิธีการอื่นที่จะบรรลุจุดหมายนั้นได้ หรือบุคคลนั้นอาจบรรลุความมุ่งหมายในเรื่องนั้นได้โดยการออกคำสั่งให้คุ้มครองชั่วคราว โดยหลักพื้นฐานแล้ว กรณีที่เป็นความจำเป็นเร่งด่วน คือ หากไม่ออกคำสั่งแล้วจะทำให้เกิดความเสียหายซึ่งไม่อาจแก้ไขเยียวยาได้ในภายหลัง

3.1.1.6 การประชุมปรึกษาและลงมติวินิจฉัย⁴⁵

วิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันมีหลักเกณฑ์ว่าองค์ประชุมที่จะทำให้องค์คณะของศาลรัฐธรรมนูญมีความสามารถในการลงมติวินิจฉัยคดีได้นั้น แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับว่าเป็นการประชุมปรึกษาในองค์คณะย่อย (Kammer) หรือองค์คณะ (Senat) หรือที่ประชุมใหญ่ (Plenum) การประชุมปรึกษาในองค์คณะ (Senat) ซึ่งประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 8 คนนั้น จะต้องมิตุลาการมาประชุมไม่น้อยกว่า 6 คน จึงจะสามารถดำเนินการประชุมได้⁴⁶ ในกรณีที่มิตุลาการมาประชุมไม่ถึง 6 คน อาจจะเนื่องจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญป่วย ลาพักผ่อน หรือต้องห้ามมิให้เข้าร่วมเป็นองค์คณะ หรือเพราะตำแหน่งตุลาการในองค์คณะนั้นว่างลง องค์คณะจะดำเนินการประชุมไม่ได้ ในกรณีเร่งด่วนประธานขององค์คณะที่จำนวนตุลาการไม่เพียงพอที่จะเป็นองค์ประชุม สามารถขอให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในอีกองค์คณะหนึ่งมาปฏิบัติหน้าที่ในองค์คณะของตนเพื่อให้องค์คณะของตนมีความสามารถในการลงมติวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้⁴⁷

ในส่วนขององค์ประชุมในองค์คณะเล็ก (Kammer)⁴⁸ นั้นกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะต้องมิตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาประชุมกี่คน จึงจะทำให้้องค์คณะเล็กนั้นมีความสามารถในการลงมติ แต่เมื่อพิจารณาจากจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในองค์คณะย่อยประกอบกับบทบัญญัติ

⁴⁵ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.59-64) เล่มเดิม.

⁴⁶ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 15 วรรคสอง

⁴⁷ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 15 วรรคสอง และข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ข้อ 38

⁴⁸ คณะเล็กนี้ รศ.ดร. วรเจตน์ ภาคีรัตน์ และ รศ.ดร.บรรเจิด สิงคะเนติใช้คำว่า คณะย่อย แต่ผู้เขียนใช้คำว่า คณะเล็ก เพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการพิจารณาและทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

แห่งกฎหมายมาตราต่างๆที่เกี่ยวข้องแล้ว มีความเห็นอันเป็นที่ยอมรับเป็นยุติว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสามคนในองค์คณะย่อยจะต้องมาประชุม เพื่อให้องค์คณะย่อยนั้นมีความสามารถในการลงมติได้⁴⁹ สำหรับองค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่ (Plenum) ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งสององค์คณะรวมกันจำนวน 16 คนนั้น กฎหมายกำหนดให้จะต้องมีตุลาการจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการแต่ละองค์คณะมาประชุม (กล่าวคือองค์คณะละอย่างน้อย 6 คน) จึงจะทำให้ที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีความสามารถในการลงมติ⁵⁰

ในกรณีที่มีความจำเป็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องกำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยและองค์คณะที่ต้องกำหนดมาตรการชั่วคราวนั้นมีจำนวนตุลาการไม่เพียงพอที่จะสามารถประชุมเพื่อลงมติได้ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญบัญญัติเป็นข้อยกเว้นให้องค์คณะนั้นสามารถดำเนินการประชุมเพื่อพิจารณากำหนดมาตรการชั่วคราวได้ หากมีตุลาการอย่างน้อยสามคนเป็นองค์ประชุมและตุลาการที่เป็นองค์ประชุมนั้นมีมติในเรื่องดังกล่าวเป็นเอกฉันท์

ในการประชุมปรึกษาเพื่อตัดสินคดีนั้น เฉพาะตุลาการที่มีส่วนร่วมในคดีที่ประชุมปรึกษาเท่านั้น (ตุลาการที่ได้พิจารณาคดีดังกล่าวมาตั้งแต่เริ่มแรก) จึงจะมีสิทธิอยู่ในที่ประชุมได้ ซึ่งหมายความว่าผู้ช่วยปฏิบัติงานทางวิชาการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศาลหรือบุคคลอื่นจะอยู่ในที่ประชุมซึ่งมีการปรึกษาชี้ขาดคดีไม่ได้ ในกรณีที่ตุลาการซึ่งมีส่วนร่วมในคดีไม่ได้มาในวันเริ่มต้นการประชุมปรึกษาเพื่อชี้ขาดคดี ตุลาการดังกล่าวจะเข้าร่วมในการประชุมชี้ขาดคดีไม่ได้ เว้นแต่จะได้มีการเริ่มประชุมชี้ขาดตัดสินคดีใหม่ตั้งแต่แรก เพราะเหตุที่ปรากฏต่อมาในภายหลังว่าจำนวนตุลาการที่ประชุมชี้ขาดคดีนั้นได้ลดลงจนไม่เพียงพอที่จะประกอบเป็นองค์คณะและไม่มีความสามารถที่จะลงมติได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เมื่อเริ่มประชุมปรึกษาเพื่อชี้ขาดคดีแล้ว ย่อมถือว่าจำนวนตุลาการที่จะตัดสินคดีดังกล่าวนี้มีจำนวนที่แน่นอน ทั้งนี้โดยองค์คณะจะเป็นผู้กำหนดวิธีการประชุมปรึกษาชี้ขาดคดี โดยให้ประธานที่ประชุมเป็นผู้ดำเนินการประชุมปรึกษาเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดี ในกรณีที่คดีรัฐธรรมนูญใดเป็นคดีที่ศาลเคยออกนั่งพิจารณาด้วยวาจา เฉพาะแต่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ออกนั่งพิจารณาคด้วยวาจาเท่านั้นที่จะมีสิทธิประชุมปรึกษาวินิจฉัยชี้ขาดคดี

ในการพิจารณาของศาลนั้น หากมีประเด็นต้องวินิจฉัยหลายประเด็น ศาลจะต้องวินิจฉัยเรียงตามประเด็น ศาลสามารถวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยอาศัยฐานจากกระบวนการพิจารณาคด้วยวาจา (กล่าวคือ จากพยานหลักฐานต่างๆที่ได้มาจากการออกนั่งพิจารณา) เว้นแต่คู่กรณีตกลงกันอย่างชัดเจนที่จะสละการพิจารณาคด้วยวาจา

⁴⁹ Bendas / Klein, Verfassungsprozeßrecht, 3 Aufl. 2001, S. 126. อ้างใน วรเจตน์ ภาคิรัตน์ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย หน้า 61

⁵⁰ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 16 บรรทัดสอง

สำหรับการลงมติวินิจฉัยชี้ขาดของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันมีแนวปฏิบัติว่าจะต้องกระทำทีละประเด็น เป็นลำดับตามประเด็นปัญหาซึ่งเรียงร้อยกันตามหลักเหตุผล เช่น จะต้องลงมติในปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำร้องก่อนว่าเป็นคำร้องที่จะได้รับอนุญาตให้ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ ก่อนที่จะลงมติในปัญหาที่เกี่ยวกับเนื้อหาของคดี ทั้งนี้โดยประธานที่ประชุมเป็นผู้ตั้งปัญหาที่จะต้องวินิจฉัย ในกรณีที่มีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับวัตถุแห่งคดีหรือลำดับของปัญหาที่จะต้องวินิจฉัย ให้องค์คณะเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะถือตามความเห็นใด ในกรณีที่มีคะแนนเสียงเท่ากันให้ถือลำดับการวินิจฉัยปัญหาตามลำดับที่ประธานในที่ประชุมกำหนดขึ้น ในการลงมตินั้นให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้รับผิดชอบสำนวนลงมติก่อน และประธานที่ประชุมออกเสียงเป็นคนสุดท้ายสำหรับลำดับการออกเสียงลงมติในบรรดาตุลาการที่เหลือนั้น ตุลาการที่มีวุฒิน้อยกว่าลงมติก่อน และตุลาการที่มีวุฒิมากกว่าลงมติภายหลังตามลำดับ การที่ให้ตุลาการที่มีวุฒิน้อยกว่าออกเสียงก่อนนั้นก็เพื่อไม่ให้เกิดการออกเสียงของตุลาการที่มีวุฒิมากกว่ามีอิทธิพลต่อตุลาการที่มีวุฒิน้อยกว่านั่นเอง

การประชุมปรึกษาวินิจฉัยชี้ขาดคดีย่อมสิ้นสุดลงด้วยการออกเสียงลงมติของตุลาการที่เป็นองค์คณะและร่วมประชุมวินิจฉัยชี้ขาด อย่างไรก็ตามแม้ว่าตุลาการจะได้ออกเสียงลงมติไปแล้ว แต่การออกเสียงลงมติไปก็ไม่ผูกพันตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้นั้นว่าจะเปลี่ยนการตัดสินใจออกเสียงลงมติไปในอีกทางหนึ่งไม่ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งตุลาการที่ได้ออกเสียงลงมติไปแล้วอาจร้องขอให้องค์คณะดำเนินการประชุมปรึกษาเพื่อชี้ขาดคดีต่อไปอีก หากตนต้องการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการออกเสียงลงมติ ทั้งนี้การร้องขอให้องค์คณะประชุมปรึกษาเพื่อชี้ขาดคดีอีกครั้งจะต้องกระทำก่อนการอ่านคำวินิจฉัยหรือก่อนการประทับตราอย่างเป็นทางการเพื่อส่งคำวินิจฉัยให้แก่ผู้มีส่วนร่วมในคดี

มติซึ่งเป็นการชี้ขาดคดีรัฐธรรมนูญได้รับการกำหนดเอาไว้แตกต่างกันออกไปโดยขึ้นอยู่กับประเภทของคดี คดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับคดีอาญาหรือมีลักษณะเป็นการตัดสิทธิบุคคล เช่น การสั่งยุบพรรคการเมือง การถอดถอนประธานาธิบดี หรือ การถอดถอนผู้พิพากษาหรือตุลาการออกจากตำแหน่ง จะต้องได้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการที่ประกอบกันขึ้นเป็นองค์คณะ ก็คือต้องได้คะแนนเสียงอย่างน้อยหกเสียง (จากจำนวนตุลาการ 8 คนในองค์คณะ) ในกรณีอื่นๆ องค์คณะจะวินิจฉัยชี้ขาดโดยมติซึ่งเกิดจากเสียงข้างมากของตุลาการที่เข้าร่วมในการประชุมปรึกษาเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดี ทั้งนี้เว้นแต่การวินิจฉัยชี้ขาดบางเรื่อง เช่น การปฏิเสธไม่พิจารณาคำร้องเพราะเหตุที่เห็นประจักษ์ชัดว่าเป็นคำร้องที่ศาลรัฐธรรมนูญรับไว้ดำเนินการไม่ได้หรือคำร้องขาดเหตุผลอย่างสิ้นเชิง (a limine Abweisung) ให้องค์คณะมีมติด้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์ เป็นต้น

โดยเหตุที่จำนวนตุลาการที่ประกอบเป็นองค์คณะในศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเป็นจำนวนคู่ (8 คน) กรณีจึงอาจเป็นไปได้ที่การลงมติวินิจฉัยชี้ขาดคดีจะมีคะแนนเสียงออกมาเท่ากัน ซึ่งในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากัน จะถือว่าการกระทำนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้⁵¹ ซึ่งหมายความว่า ในกรณีมีคำร้องว่ากฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ หากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นองค์คณะฝ่ายหนึ่ง เห็นว่ากฎหมายนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่ากฎหมายนั้นไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และ ทั้งสองฝ่ายมีจำนวนเท่ากัน ต้องถือว่ากฎหมายดังกล่าวไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญนั่นเอง โดยประธาน องค์คณะ (ประธานที่ประชุม) ไม่มีอำนาจออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเพื่อชี้ขาดแต่อย่างใด

3.1.1.7 การบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

โดยปกติคำพิพากษาของศาลย่อมมีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดี แต่คำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันเป็นการทั่วไป ในคดีบางประเภท เช่น คดีเกี่ยวกับการควบคุมตรวจสอบ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลบังคับเสมือนเป็น กฎหมาย (Gesetzeskraft) กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายนั้นขัดรัฐธรรมนูญและแสดง ความเสียเปล่าของกฎหมายนั้น ห้ามมิให้บุคคลใดปฏิบัติตามกฎหมายนั้นอีกต่อไป ถึงแม้ว่า กฎหมายที่ขัดรัฐธรรมนูญจะตกเป็นโมฆะ กล่าวคือไม่มีผลใช้บังคับตั้งแต่ต้นก็ตาม แต่คำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่กระทบกับคำพิพากษาศาลซึ่งถึงที่สุดแล้ว อย่างไรก็ตามหากยังไม่มี การบังคับตามคำพิพากษาหรือจะมีการบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวไม่ได้ หากคำพิพากษานั้นเป็น คำพิพากษาในคดีอาญาซึ่งถึงที่สุด ผู้ที่ต้องคำพิพากษาที่ศาลตัดสินโดยอาศัยฐานจากบทบัญญัติของ กฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในภายหลังว่าขัดรัฐธรรมนูญอาจยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้น พิจารณาใหม่ได้⁵²

รัฐธรรมนูญเยอรมันไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการบังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไว้⁵³ อาจเป็นเพราะเห็นว่าไม่มีความจำเป็น เพราะศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีลักษณะพิเศษ

⁵¹ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฯ มาตรา 15.

(3) มติวินิจฉัยในกระบวนการพิจารณาตามมาตรา 13(1) (2) (4) และ (9) อันเป็นมติที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ถูกร้อง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2/3 ของตุลาการทั้งหมดขององค์คณะ ในกรณีอื่นมติวินิจฉัยต้องมีคะแนนเสียงข้าง มากของตุลาการในองค์คณะนั้นที่ร่วมพิจารณาวินิจฉัย ทั้งนี้หากไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากันจะถือว่ามี การกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นของสหพันธ์ไม่ได้

⁵² วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ กับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.49) เล่มเดิม.

⁵³ ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันอาจกำหนดไว้ในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่า ในกรณีนั้นใครจะเป็น ผู้บังคับตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และศาลอาจกำหนดลักษณะและวิธีการในการบังคับให้เป็นไปตาม คำวินิจฉัยได้

และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่มีผลต่อองค์กรของรัฐด้วยกัน ซึ่งองค์กรของรัฐต้องยอมรับคำวินิจฉัยของศาลโดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการบังคับ แต่ปรากฏว่ามีบางกรณีที่มีผู้แพ้คดีในศาลพยายามที่จะไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นต้องมีการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 32 ซึ่งในร่างเดิมบัญญัติให้ประธานาธิบดีเป็นผู้ดำเนินการบังคับคดีโดยเป็นผู้กำหนดวิธีการและมาตรการในการบังคับคดี และในกรณีที่เหมาะสมประธานาธิบดีอาจมอบให้รัฐบาลแห่งมลรัฐเป็นผู้ดำเนินการบังคับคดีก็ได้ โดยรัฐบาลเห็นว่าโดยทั่วไปแล้วคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องมีการบังคับคดี เช่น คำวินิจฉัยที่เป็นการพิสูจน์สิทธิ คำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายมีผลบังคับใช้ได้หรือไม่ มีผลบังคับใช้อีกต่อไป ก็ไม่มีความจำเป็นต้องบังคับคดีแต่อย่างใด เพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในคดีพิพาททางรัฐธรรมนูญคือบรรดาองค์กรตามรัฐธรรมนูญย่อมจะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว อาจมีบางกรณีเท่านั้นที่จำเป็นต้องมีการบังคับคดี กรณีเช่นนี้จึงให้เป็นอำนาจของประธานาธิบดีพิจารณาว่าจะใช้มาตรการใดในการบังคับคดี และจะให้องค์กรใดเป็นผู้ดำเนินการในการบังคับคดี โดยประธานาธิบดีควรจะมอบหมายให้รัฐบาลของมลรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการบังคับคดี แต่เมื่อร่างดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของสภาสูงแห่งสหพันธ์ พิจารณาแล้วเห็นว่า ปัญหาในทางรัฐธรรมนูญนั้น ประธานาธิบดีอาจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในกรณีที่มีปัญหาความขัดแย้งในเรื่องทางการเมืองได้ จึงเสนอร่างใหม่ให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์กำหนดว่าจะให้หน่วยงานใดของสหพันธ์หรือของมลรัฐเป็นผู้ดำเนินการบังคับคดีตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์อาจกำหนดวิธีการและมาตรการในการบังคับคดีด้วยก็ได้ หรืออาจให้หน่วยงานนั้นมอบให้หน่วยงานอื่นช่วยเหลือในการบังคับคดีได้ โดยให้หน่วยงานของรัฐทั้งหลายมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือในเรื่องดังกล่าว หลังจากที่สภาสูงแห่งสหพันธ์ได้เสนอร่างใหม่นี้ รัฐบาลแห่งสหพันธ์ก็มีได้คัดค้านร่างของสภาสูงแต่อย่างใด

ตามมาตรา 35 แห่งรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ แม้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนดในคำวินิจฉัยว่าใครจะเป็นผู้มีอำนาจบังคับการตามคำวินิจฉัยและจะบังคับการตามคำวินิจฉัยอย่างไร แต่ถึงที่สุดแล้ว ในประเทศเยอรมันการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นอยู่กับความเคารพต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยองค์กรของรัฐองค์กรอื่นเป็นสำคัญ เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญไม่มีมาตรการหรือกำลังบังคับใดๆ ในการบังคับให้องค์กรของรัฐปฏิบัติตามคำวินิจฉัยได้นอกจากอาศัยความเห็นของสาธารณชนตลอดจนแรงกดดันในทางการเมือง ยิ่งศาลรัฐธรรมนูญระมัดระวังการใช้อำนาจของตนตลอดจนให้เหตุผลในคำวินิจฉัยอย่างรอบคอบ

รัดกุมเท่าไร ก็จะมีผลต่อภาพลักษณ์ในทางที่ดีของศาลรัฐธรรมนูญมากขึ้นเท่านั้น และจะส่งผลให้คู่ความเคารพคำวินิจฉัยและลดการขัดแย้งไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้

ในการบังคับตามคำวินิจฉัย (หรือคำสั่งชี้ขาด) ศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนดไว้ในคำวินิจฉัยนั้นได้ว่าจะให้ใครเป็นผู้บังคับตามคำวินิจฉัย ตลอดจนสามารถกำหนดวิธีการในการบังคับตามคำวินิจฉัยในแต่ละกรณีได้ด้วย การกำหนดวิธีการบังคับตามคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้ ศาลรัฐธรรมนูญย่อมกระทำได้เองโดยไม่จำเป็นต้องมีการร้องขอ ทั้งนี้โดยศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนดในคำวินิจฉัยให้องค์กรของสหพันธ์หรือมลรัฐเป็นผู้บังคับการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยได้ เช่น กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแห่งมลรัฐดำเนินการยุบพรรคการเมือง ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่าเป็นพรรคการเมืองต้องห้าม เป็นต้น รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ ไม่ได้กำหนดชัดเจนว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีอำนาจออกคำสั่งบังคับได้ในกรณีใดบ้าง แต่ศาลรัฐธรรมนูญวางหลักไว้ว่าศาลมีอำนาจกำหนดคำสั่งใดๆ ก็ได้เพื่อให้มีการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยหรือคำสั่งชี้ขาด มีคดีสำคัญที่กระทบต่อภาพลักษณ์ของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันอยู่บ้าง คือศาลได้วินิจฉัยคดีที่มีผู้ร้องว่ารัฐบัญญัติซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการทำแท้งที่ผ่านความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติแล้วนั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และศาลได้กำหนดหลักเกณฑ์ในรายละเอียดว่า การอนุญาตให้มีการทำแท้งโดยต้องมีการปรึกษาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบก่อนนั้นจะต้องกระทำอย่างไรบ้าง ทั้งนี้โดยอาศัยอำนาจตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 35 คำวินิจฉัยดังกล่าวได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในทางวิชาการอย่างมากว่า ศาลรัฐธรรมนูญกำลังก้าวล่วงจากกรอบอำนาจของตนและละเมิดหลักการแบ่งแยกอำนาจ เนื่องจากการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการตรากฎหมาย มีลักษณะเป็นการก้าวล่วงดุลพินิจของรัฐสภาในการตรากฎหมายที่เกี่ยวกับการทำแท้งขึ้นใหม่ ในกรณีเช่นนี้ศาลรัฐธรรมนูญกำลังใช้อำนาจที่เปรียบเสมือนกับอำนาจออก “รัฐกำหนด” อย่างไรก็ตามนักวิชาการบางคนเห็นว่าการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการปรึกษาก่อนการทำแท้งดังกล่าวไว้ในคำพิพากษามีลักษณะเป็นเพียงความเห็นทั่วไปของศาลรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าวเท่านั้น ไม่จำเป็นที่รัฐสภาจะต้องเลือกเดินตามสิ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ หากรัฐสภาเห็นว่าการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาในลักษณะอื่นที่แตกต่างไปจากความเห็นของศาลรัฐธรรมนูญก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้และไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญเช่นกัน⁵⁴

3.1.1.8 การรักษาความสงบเรียบร้อยในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล

การที่ศาลจะป้องกันมิให้มีการรบกวนการพิจารณาคดีของศาลได้ ศาลต้องมีอำนาจออกคำสั่งหรือข้อกำหนดเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณได้ และต้องใช้บังคับได้ทันทีเมื่อมีการล่วง

⁵⁴ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ กับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.50) เล่มเดิม.

ละเมิดความเรียบร้อยบริเวณศาล เช่น มีการฝ่าฝืนคำสั่งหรือข้อกำหนดเพื่อรักษาความเรียบร้อยในการพิจารณาคดีของศาลหรือประพฤติดนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลในขณะพิจารณาคดี โดยถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดอาญาศาล

ในประเทศเยอรมันนั้นเห็นว่าการพิจารณาคดีนั้น แท้จริงแล้วมีลักษณะเป็นการประชุมอย่างหนึ่ง อำนาจหน้าที่ในการรักษาความเรียบร้อยในศาลทุกประเภทในประเทศเยอรมันจึงมีลักษณะทำนองเดียวกันกับการรักษาความเรียบร้อยของการประชุม เช่น การประชุมสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น การประชุมจะดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย ประธานในที่ประชุมจะต้องมีอำนาจอย่างเพียงพอที่จะควบคุมหรือจัดการกับการรบกวนการประชุมนั้น คือต้องมีอำนาจตำรวจที่จะควบคุมหรือจัดการกับการรบกวนการประชุมนั้นได้ ในการพิจารณาคดีในศาลก็เช่นเดียวกัน ศาลต้องมีอำนาจที่จะใช้มาตรการในการควบคุมกำกับการดำเนินคดี กล่าวคือ มีอำนาจที่จะป้องกันมิให้มีการรบกวนการพิจารณาคดีของศาล และในกรณีที่มีการก่อกวนในศาลเกิดขึ้นศาลก็มีอำนาจที่จะใช้มาตรการบังคับเอากับผู้ก่อกวนนั้นได้และใช้ได้ทันที⁵⁵ อำนาจที่จะคุมกำกับการดำเนินคดีของศาลในเยอรมัน เรียกว่า “Sitzungspolizei” (อำนาจตำรวจในการดำเนินคดี)

บทบัญญัติเรื่องการรักษาความเรียบร้อยในศาลหรือเรื่องละเมิดอำนาจศาลของเยอรมันบัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาล (Gerichtsverfassungsgesetz) มาตรา 176 ถึง 182 ดังนี้

มาตรา 176 การรักษาไว้ซึ่งความเรียบร้อยในขณะพิจารณาคดีเป็นอำนาจหน้าที่ของประธานในการพิจารณาคดี⁵⁶

มาตรา 177 คู่ความ ผู้ต้องหา พยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลนอกคดีที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลซึ่งออกเพื่อการรักษาความเรียบร้อย อาจถูกนำตัวไปคุมไว้ได้ด้วย การคุมตัวไว้ให้กระทำได้อย่างมีกำหนดเวลา ซึ่งต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมง การกำหนดมาตรการตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ถ้าเป็นการกำหนดกับบุคคลนอกคดีให้เป็นอำนาจหน้าที่ของประธานในการพิจารณาคดี แต่ถ้าเป็นการกำหนดกับบุคคลอื่นให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาล⁵⁷

⁵⁵ แหล่งเดิม

⁵⁶ The maintenance of order in the sitting shall be incumbent upon the presiding judge.

⁵⁷ Parties, accused persons, witnesses, experts or persons not participating in the hearing who fail to follow the orders given to maintain order may be removed from the courtroom or taken into coercive detention and held for a period of time to be determined; such period may not exceed twenty-four hours. Decisions on measures pursuant to the first sentence in respect of persons who are not participants in the hearing shall be made by the presiding judge and in all other cases by the court.

มาตรา 178

(1) โดยไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบทางอาญา คู่ความ ผู้ต้องหา พยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลนอกคดีผู้ใดประพฤติตนไม่เรียบร้อยขณะศาลพิจารณาคดี อาจต้องถูกปรับไม่เกิน 1,000 ยูโร หรืออาจถูกขังไว้ได้ไม่เกิน 1 สัปดาห์ และอาจถูกบังคับโทษที่กล่าวแล้วนั้นได้ทันที ในกรณีที่กำหนดการปรับ ให้ระบุไว้ด้วยว่าถ้าไม่ชำระค่าปรับจะขังผู้นั้นแทนค่าปรับนานเท่าใด

(2) ในการกำหนดมาตรการดังกล่าวกับบุคคลนอกคดี ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของประธานในการพิจารณาคดี แต่ถ้าเป็นการกำหนดกับบุคคลอื่นให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาล

(3) ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดถูกพิพากษาลงโทษเนื่องจากการกระทำนั้นในเวลาต่อมา ให้หักจำนวนวันที่ขังผู้นั้นออกจากโทษ⁵⁸

มาตรา 179 การบังคับมาตรการเพื่อรักษาความเรียบร้อยที่กล่าวมาแล้วเป็นอำนาจหน้าที่ของประธานในการพิจารณาคดีโดยตรง⁵⁹

มาตรา 180 อำนาจหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 176 ถึง 179 เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษานายเดียวในการทำหน้าที่นอกห้องพิจารณาคดี⁶⁰

มาตรา 181

(1) ในกรณีที่ได้มีการกำหนดมาตรการเพื่อรักษาความเรียบร้อย ตามมาตรา 178 มาตรา 180 ผู้ถูกใช้มาตรการเช่นนั้นอาจร้องขออุทธรณ์คำสั่งได้ภายในหนึ่งสัปดาห์นับแต่วันทราบคำสั่ง เว้นแต่คำสั่งนั้นจะเป็นคำสั่งของศาลสูงสุดของสหพันธรัฐหรือศาลสูงมลรัฐ

⁵⁸(1) A coercive fine of up to one thousand euros may be imposed or coercive detention of up to one week may be ordered and immediately executed against parties, accused persons, witnesses, experts or persons not participating in the hearing who are found to be in contempt of court at the sitting, subject to prosecution by a criminal court. At the time the coercive fine is imposed, a determination shall also be made concerning the extent to which it shall be replaced by coercive detention in event that the fine cannot be collected.

(2) The decision on imposition of coercive measures in respect of persons who are not participants in the hearing shall be made by the presiding judge and in all other cases by the court.

(3) If a person is later sentenced for the same offence, the coercive fine or coercive detention shall be credited against the sentence.

⁵⁹Execution of the coercive measures designated hereinbefore shall be ordered directly by the presiding judge.

⁶⁰The powers designated in sections 176 to 179 shall also be vested in a single judge performing official acts outside the sitting.

(2) คำร้องอุทธรณ์คำสั่งในกรณีของมาตรา 178 ไม่มีผลเป็นการทุเลาการบังคับ แต่คำร้องอุทธรณ์คำสั่งในกรณีของมาตรา 180 มีผลเป็นการทุเลาการบังคับ

(3) ศาลสูงมลรัฐเป็นผู้วินิจฉัยคำร้องอุทธรณ์คำสั่งนั้น⁶¹

มาตรา 182 ในกรณีที่ได้มีการกำหนดมาตรการเพื่อรักษาความเรียบร้อยเนื่องจากการประพฤติคนไม่เรียบร้อย หรือในกรณีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งถูกนำไปคุมขังไว้ หรือในกรณีที่บุคคลนอกคดีคนใดคนหนึ่งถูกนำตัวออกจากห้องพิจารณา ให้ศาลบันทึกคำวินิจฉัยสั่งการนั้นไว้ในสำนวน⁶²

อาจกล่าวได้ว่า ในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย เช่น ประเทศเยอรมันนั้น เรื่องละเมิดอำนาจศาลเป็นเรื่องของการควบคุมการพิจารณาอย่างแท้จริง โดยไม่รวมถึงการลงโทษผู้ที่กระทำการดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทศาลหรือผู้พิพากษา และอาจสรุปได้ว่ามาตรการในการรักษาความสงบเรียบร้อย ในการพิจารณาคดีของศาลทั้งในการพิจารณาคดีปกติและการพิจารณาคดีโดยลับ ในศาลเยอรมันแบ่งเป็น 2 มาตรการ ดังนี้

ก) การใช้มาตรการเตือนหรือป้องกันไม่ให้กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้น เช่น การดักเตือน การให้ถอนคำพูด เป็นต้น ผู้พิพากษาผู้เป็นประธานในการพิจารณาคดีหรือผู้พิพากษานายเดียวในกรณีที่ผู้พิพากษานายเดียวนั้นทำหน้าที่ดำเนินกระบวนการพิจารณานอกห้องพิจารณาคดี เป็นผู้มีอำนาจสั่งใช้มาตรการนี้ ตามมาตรา 176 โดยสามารถสั่งใช้มาตรการนี้ได้กับบุคคลทุกคนที่อยู่ในที่นั้น รวมทั้งผู้พิพากษา ร่วมองค์คณะและอัยการด้วย ซึ่งผู้ได้รับคำสั่งต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีสิทธิอุทธรณ์ใดๆ ทั้งสิ้น

ข) การใช้มาตรการบังคับเพื่อเป็นการระงับความไม่เรียบร้อยในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลที่เกิดขึ้นแล้ว ตามมาตรา 177 และมาตรา 178 คือ การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของ

⁶¹ Section 181

(1) If, in the cases of sections 178 and 180, a coercive measure has been imposed, a complaint may be lodged against the decision within a time limit of one week after its notification unless it has been given by the Federal Court of Justice or by a higher regional court.

(2) The complaint shall not have suspensive effect in the case of section 178 and shall have suspensive effect in the case of section 180.

(3) The higher regional court shall rule on the complaint.

⁶² Section 182

If a coercive measure has been imposed for contempt of court, or if a person has been taken into coercive detention, or if a person participating in the hearing has been removed from the courtroom, the ruling of the court and the reasons therefor shall be included in the record of the proceedings.

ศาลซึ่งออกเพื่อการรักษาความเรียบร้อย และการประพฤตินไม่เรียบร้อยขณะศาลพิจารณาคดี ซึ่งการออกคำสั่งนี้ต้องกระทำโดยศาลเท่านั้น และสั่งได้เฉพาะบุคคลที่กฎหมายกำหนด คือ คู่ความ ผู้ต้องหา พยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลนอกคดีที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลซึ่งออกเพื่อการรักษาความเรียบร้อย หรือประพฤตินไม่เรียบร้อยขณะศาลพิจารณาคดี แต่ไม่อาจสั่งผู้พิพากษา ร่วมองค์คณะ อัยการ หรือทนายความได้ ศาลทำได้เพียงการแจ้งต่อผู้บังคับบัญชาของพนักงาน อัยการนั้น หรือแจ้งต่อกรรมการควบคุมทนายความเท่านั้น

สำหรับการอุทธรณ์คำสั่งที่เป็นมาตรการบังคับนั้น กรณีที่ศาลสั่งปรับไม่เกิน 1,000 ยูโร หรือกักขังไม่เกิน 1 สัปดาห์ ฐานประพฤตินไม่เรียบร้อยขณะศาลพิจารณาคดีตาม มาตรา 178 ผู้ถูกสั่งสามารถอุทธรณ์ต่อศาลสูงมลรัฐสูงสุดได้ภายใน 1 สัปดาห์ เว้นแต่คำสั่งนั้นเป็นคำสั่งของ ศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐหรือของศาลสูงมลรัฐ แต่การอุทธรณ์ไม่มีผลเป็นการทุเลาการบังคับตาม คำสั่งนั้น

จะเห็นได้ว่า กรณีที่การอุทธรณ์จะมีผลเป็นการทุเลาการบังคับตามคำสั่ง คือ กรณีที่ คำสั่งนั้นเป็นการสั่งใช้มาตรการ โดยผู้พิพากษานายเดียวในการทำหน้าที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี นอกห้องพิจารณาคดี

โดยสรุป ในประเทศเยอรมัน ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมีลักษณะเป็นมาตรการเพื่อ ควบคุมการพิจารณาคดีเท่านั้น และยังจำกัดขอบเขตการใช้และบุคคลที่จะถูกใช้ อันแสดงให้เห็นถึง การมองเห็นความสำคัญของเสรีภาพของบุคคลและความสำคัญขององค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดี ความด้วย ซึ่งแตกต่างจากความหมายของการละเมิดอำนาจศาลในระบบกฎหมายจารีตประเพณีที่ รวมถึงการกระทำทุกอย่าง ทั้งการกระทำที่ก่อวินการบวนพิจารณาคดี การกระทำที่เป็นการหมิ่น ประมาทหรือดูหมิ่นผู้พิพากษา และมีได้จำกัดขอบเขตการใช้และบุคคลที่จะถูกใช้

บทบัญญัติเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของกระบวนการพิจารณาคดีของศาลที่ กล่าวมานั้น เป็นบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาล (Gerichtsverfassungsgesetz) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้นำมาใช้ด้วย ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ มาตรา 17⁶³

อาจสรุปได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเป็นศาลรัฐธรรมนูญที่ก่อตั้งขึ้นด้วยแนวคิดการ ให้องค์กรศาลเป็นผู้รักษาดุลยภาพระหว่างอำนาจรัฐกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยตรวจสอบ การใช้อำนาจนิติบัญญัติและการใช้อำนาจมหาชนละเมิดสิทธิของปัจเจกบุคคล ศาลรัฐธรรมนูญ

⁶³ มาตรา 17 (การเปิดเผยต่อสาธารณะ-ตำรวจรักษาความเรียบร้อย-การออกเสียงวินิจฉัย)

หากไม่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐบัญญัติฉบับนี้ ให้นำบทบัญญัติหมวดที่ 14 ถึง 16 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วย ธรรมนูญศาล เกี่ยวกับการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อสาธารณะ ตำรวจรักษาความเรียบร้อย ภาษาที่ใช้ในศาล การประชุมปรึกษาคดี และการออกเสียงวินิจฉัยมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ได้รับการยอมรับสูงจากชาวเยอรมัน ด้วยบทบาทอันโดดเด่นในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

3.1.2. คณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบระบบประมวลกฎหมายเช่นกันกับเยอรมัน แต่จัดองค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในรูปแบบคณะกรรมการ เรียกว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งทำหน้าที่เช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญ มีพัฒนาการและแนวคิด อำนาจหน้าที่ หลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ ดังนี้

3.1.2.1 พัฒนาการและแนวคิด

ในประเทศฝรั่งเศส การเกิดขึ้นขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นศาลรัฐธรรมนูญแยกต่างหากจากระบบศาลทั่วไป โดยเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระและมีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมการกระทำทางการเมืองและกฎหมายต่างๆ มิให้ขัดรัฐธรรมนูญได้นั้น จะมีเฉพาะในประเทศที่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรและมีการนำระบบการแบ่งแยกอำนาจมาใช้ในการปกครองประเทศ

ในอดีตนั้นประเทศฝรั่งเศสไม่มีองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย โดยมีเหตุผลว่ากฎหมายเป็นการแสดงออกร่วมกันของปวงชน จึงไม่สามารถควบคุมกฎหมายที่ตรขึ้นโดยองค์กรนิติบัญญัติซึ่งเป็นผู้แทนปวงชนได้ แนวความคิดที่จะให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญเริ่มมีขึ้นภายหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 ซึ่งฝรั่งเศสเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรขึ้นในปี ค.ศ. 1791 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรวินิจฉัยข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญเริ่มต้นขึ้นในช่วงเวลาของการร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 (ค.ศ.1795) โดย Emmanuel Joseph Sieyes ได้เสนอให้มี “ลูกขุนรัฐธรรมนูญ” (Jurie constitutionnari) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นหลักประกันความเป็นเอกสารทางการเมืองสูงสุดของรัฐธรรมนูญ โดย Sieyes เห็นว่าเพื่อให้เกิดความเคารพในความเป็นเอกสารทางการเมืองสูงสุดของรัฐธรรมนูญ สมควรที่จะมีองค์กรหรืออำนาจใดอำนาจหนึ่งซึ่งสามารถยกเลิก เพิกถอน การกระทำหรือกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ ข้อเสนอของ Sieyes ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และถกเถียงกันมาก ฝ่ายที่คัดค้านเห็นว่า “ลูกขุนรัฐธรรมนูญ” จะเป็นองค์กรที่อยู่สูงกว่าอำนาจรัฐ และกังวลว่าหากลูกขุนรัฐธรรมนูญกระทำสิ่งใดที่เกินขอบอำนาจหน้าที่ของตนแล้ว ใครหรือองค์กรใดจะเป็นผู้ควบคุมหรือระงับการกระทำของลูกขุนรัฐธรรมนูญได้ ในที่สุดรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1795 ก็ไม่มีการจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นมาเพื่อควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญ แนวคิดของ Sieyes ได้มีการนำมาปฏิบัติจริงเมื่อมีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1799 ในสมัยของนายพลนโปเลียน โบนาปาร์ต

โดยได้มีการจัดตั้ง “สภาเซนาตผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ” (Senat conservateur) ขึ้นทำหน้าที่ยกเลิกกฎหมายหรือการกระทำของรัฐบาลหรือคณะกรรมการร่างกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ แต่ไม่ปรากฏว่าสภาเซนาตผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยว่าการกระทำหรือกฎหมายใดๆ ขัดรัฐธรรมนูญเลย ระบบการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญหายไปจากระบบรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส จนกระทั่งรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1946 ได้มีการบัญญัติให้มี “คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ” (Comite Constitutionnel) ⁶⁴ ทำหน้าที่ตรวจสอบว่าร่างกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาแล้วนั้น มีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือไม่ หากพบว่ามิใช่บทบัญญัติที่มีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ก็จะต้องส่งกลับไปให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาใหม่ ปรากฏว่าตลอดระยะเวลาในการใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการส่งร่างกฎหมายกลับไปให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาใหม่เพียงครั้งเดียวเท่านั้น

เมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958 ผู้ร่างเห็นด้วยกับหลักการว่ากฎหมายคือการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ร่วมกันของปวงชน จึงไม่สามารถควบคุมกฎหมายที่จัดทำขึ้นโดยผู้แทนปวงชนได้ก็ตาม แต่ก็เห็นว่าการควบคุมร่างกฎหมายที่ยังไม่มีการลงนามโดยประมุขของรัฐและยังไม่ประกาศใช้มิให้ขัดรัฐธรรมนูญนั้น สามารถกระทำได้โดยไม่ขัดกับหลักที่กล่าวมาแล้ว ⁶⁵ จึงได้บัญญัติให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายและวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ ⁶⁶ โดยมีลักษณะเป็นคณะกรรมการที่มีความเป็นกลาง ทำหน้าที่ลดความขัดแย้งระหว่างรัฐสภากับรัฐบาลแต่ไม่ได้มีลักษณะเป็นองค์กรอย่างศาล เนื่องจากรัฐธรรมนูญไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นองค์กรที่เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเห็นได้จากระบบการควบคุมกฎหมายไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสนั้น ควบคุมเฉพาะก่อนประกาศใช้กฎหมายและไม่มีบทบัญญัติให้มีการควบคุมหลังประกาศใช้บังคับกฎหมายแล้ว ส่วนการเสนอปัญหาว่ากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ก็จะถูกจำกัดเฉพาะแต่นักการเมืองระดับสูงและสมาชิกรัฐสภา

⁶⁴ ประกอบด้วย ประธานาธิบดีทำหน้าที่ประธาน ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานสภาแห่งสาธารณรัฐซึ่งเทียบเท่าประธานวุฒิสภา กรรมการ 7 คน จากสภาผู้แทนราษฎรและอีก 3 คน จากสภาแห่งสาธารณรัฐ

⁶⁵ จาก กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี. (น.152). โดย บรรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2538, กรุงเทพฯ:นิติธรรม

⁶⁶ รัฐธรรมนูญ มาตรา 61 วรรคสอง

“...ก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐหรือนายกรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหกสิบคน หรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนหกสิบคน อาจร้องขอต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อให้วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายนั้นก่อนได้”

เท่านั้นที่จะเสนอได้⁶⁷ จนกระทั่งมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 2008 ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในครั้งนี้เป็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งสำคัญ เนื่องจากได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตราต่างๆ มากกว่า 1/3 ของรัฐธรรมนูญ และได้มีการแก้ไขให้สามารถตรวจสอบหรือควบคุมกฎหมายไม่ให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญภายหลังจากที่มีการประกาศใช้กฎหมายแล้วได้ โดยให้สภาแห่งรัฐหรือศาลสูงแห่งสาธารณรัฐ เป็นผู้มีอำนาจยื่นคำร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งนี้ได้ทำให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งเมื่อเริ่มก่อตั้งในปี ค.ศ. 1958 ยังไม่มีลักษณะเป็น “ศาลรัฐธรรมนูญ” ได้เปลี่ยนบทบาทเป็นศาลรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง โดยมีบทบาทหน้าที่ในการปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

โครงสร้างของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่ง คือ ประธานาธิบดีและอดีตรัฐมนตรีทุกคน และกรรมการโดยการแต่งตั้ง จำนวน 9 คน มาจากการเสนอชื่อของประธานาธิบดี 3 คน มาจากการเสนอชื่อของประธานสภาผู้แทนราษฎร 3 คน และมาจากการเสนอชื่อของประธานวุฒิสภา 3 คน เมื่อครบ 3 ปีกรรมการโดยการแต่งตั้งต้องพ้นจากตำแหน่ง 1/3 ของกรรมการ เพื่อให้มีการเสนอชื่อแต่งตั้งใหม่ซึ่งกรรมการคนเดิมจะดำรงตำแหน่งซ้ำอีกไม่ได้ ระบบนี้จึงเป็นการแต่งตั้งในลักษณะการคานอำนาจกันระหว่างอำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัติ โดยกฎหมายไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญเหมือนอย่างเช่นประเทศเยอรมัน แต่ละฝ่ายจึงสามารถแต่งตั้งกันได้อย่างเสรี ซึ่งในประเทศที่กฎหมายมิได้กำหนดคุณสมบัติของตุลาการรัฐธรรมนูญหรือผู้พิพากษารัฐธรรมนูญเอาไว้ ประธานาธิบดีและผู้มีอำนาจเสนอชื่อมักจะสอบถามนักกฎหมายต่างๆ ก่อน โดยมักแต่งตั้งจากทนายความที่มีชื่อเสียง ผู้พิพากษาระดับสูง หรือศาสตราจารย์ทางกฎหมาย โดยเฉพาะองค์ประกอบของตุลาการรัฐธรรมนูญในประเทศฝรั่งเศส มักจะประกอบด้วยนักปฏิบัติ เช่น ผู้พิพากษาอาชีพ ทนายความ ศาสตราจารย์ทางกฎหมายและนักการเมืองซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอดีตรัฐมนตรี

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสนอกจากจะมีอำนาจในการควบคุมมิให้บทบัญญัติและกฎหมายใดๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่อื่นอีกหลายประการ เช่น อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง การให้ประชาชนออกเสียงประชามติ การให้คำแนะนำ ประธานาธิบดีในการใช้อำนาจพิเศษของประธานาธิบดี⁶⁸

เกี่ยวกับการควบคุมมิให้บทบัญญัติของกฎหมายใดๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้น ก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ค.ศ. 1958 ประเทศฝรั่งเศสไม่มีองค์กรใดๆ ควบคุมมิให้

⁶⁷ ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ. (น.10). เล่มเดิม.

⁶⁸ ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ. (น.27-33). เล่มเดิม.

บทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เนื่องจากยังยึดถือทฤษฎีความเป็นอธิปไตยของ
รัฐสภา การควบคุมมิให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้จึงเป็นการควบคุมในขณะที่ยังเป็น
ร่างกฎหมายเท่านั้น นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของประเทศฝรั่งเศสที่กฎหมายประกอบ
รัฐธรรมนูญ (lois organiques) ข้อยบังคับรัฐสภา (reglements des assemblees parlementaires)
กฎหมายทั่วไป (lois ordinaires) และพันธกรณีระหว่างประเทศ (engagements internationaux)
ถูกควบคุมโดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งสาระสำคัญคือ กฎหมายทุกฉบับจะต้องไม่ขัดหรือแย้ง
ต่อรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958 และคำปรารภ ไม่ขัดหรือแย้งต่อคำปรารภของ
รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับปี ค.ศ. 1946 และไม่ขัดหรือแย้งต่อปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
ค.ศ. 1789 เนื่องจากคำปรารภของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับปี ค.ศ. 1958 นั้น ได้กล่าวรับรองถึงสิทธิ
ต่างๆ ของประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ในคำปรารภของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับปี ค.ศ. 1946 และ
ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1789 เอาไว้ ดังนั้น จึงทำให้คำปรารภของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส
ฉบับปี ค.ศ. 1946 และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1789 มีผลบังคับใช้ในปัจจุบันและอยู่ใน
สถานะเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันด้วย

3.1.2.2 หลักการพื้นฐานของกฎหมาย⁶⁹

ประเทศฝรั่งเศสนั้นไม่มีกฎหมายเฉพาะที่กล่าวถึงวิธีพิจารณาของคณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญเอาไว้ โดยมีบทบัญญัติของกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณา
ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสอยู่ 4 ประเภท คือ⁷⁰

ประเภทที่หนึ่ง บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 56 ถึงมาตรา 63 โดยมาตรา 61 เป็นวิธี
พิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย
ประกอบรัฐธรรมนูญ ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา และร่างกฎหมายก่อน
มีผลใช้บังคับ และมาตรา 61-1 ที่เป็นวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการพิจารณา
ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่มีผลใช้บังคับแล้ว

ประเภทที่สอง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญมาตรา 63 บัญญัติ
ให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดองค์กรและการดำเนินการของ
คณะตุลาการรัฐธรรมนูญรวมทั้งกระบวนการพิจารณาและการกำหนดระยะเวลาในการเสนอข้อขัดแย้ง
ต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ต่อมาจึงได้มีการจัดทำกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวออกมา
คือ รัฐกำหนดประกอบรัฐธรรมนูญที่ 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958 กฎหมายประกอบ

⁶⁹ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ
กับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.100-102) เล่มเดิม.

⁷⁰ ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ. (น.34-35). เล่มเดิม.

รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ องค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ การดำเนินงานของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และบทบัญญัติอื่นๆ โดยมีเฉพาะในหมวด 2 เท่านั้นที่กล่าวถึงการพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

ประเภทที่สาม กฎเกณฑ์ของฝ่ายบริหาร คือ รัฐกฤษฎีกา (decret) ที่ 59-1293 ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 1959 ซึ่งออกตามความในมาตรา 15 แห่งรัฐกำหนดประกอบรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินงานของสำนักงานเลขาธิการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีการกำหนดในกรณีของการรับเรื่องของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเอาไว้

ประเภทที่สี่ กฎเกณฑ์ภายใน กรณีดังกล่าวไม่ปรากฏว่ามีกฎเกณฑ์ภายในเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของรัฐธรรมนูญเอาไว้ มีแต่เพียงกฎเกณฑ์ภายในเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับความถูกต้องของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเท่านั้น

กระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงไม่มีบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษร แม้ว่ารัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญจะมอบให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาของตนเอง เท่าที่ผ่านมามีเพียงการออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งเท่านั้น⁷¹ สำหรับกรณีคำร้องว่ากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แนวทางการพิจารณาคดีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1986 คือ ศาลจะส่งคำร้องไปยังรัฐบาล เมื่อรัฐบาลชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษรมาแล้ว ก็จะส่งคำชี้แจงดังกล่าวให้ผู้ร้องเพื่อให้ได้โต้แย้งคำชี้แจงดังกล่าว และฝ่ายรัฐบาลก็มีสิทธิที่จะขอสำเนาโต้แย้งดังกล่าวได้ ซึ่งแนวทางการปฏิบัตินี้ถูกวิจารณ์ว่ารัฐบาลนั้นมีใช้กรณีที่ไม่แท้จริง หากแต่เป็นฝ่ายเสียงข้างมากในสภา แต่ด้วยเหตุผลทางการเมือง ทำให้ไม่อาจเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติดังกล่าวได้ ซึ่งนักวิชาการได้เรียกร้องให้มีการจัดทำกระบวนการวิธีพิจารณาสำหรับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญหรือศาลรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ข้อเรียกร้องนี้ยังไม่เกิดผลขึ้นจริง⁷²

สำหรับหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นได้แก่⁷³

ก) หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบไม่มีคู่ความพิพาทกัน

⁷¹ จาก กฎหมายรัฐธรรมนูญ. (น.109). โดย บุญศรี มีวงศ์โสม, 2551.

⁷² แหล่งเดิม.

⁷³ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.100-102) เล่มเดิม.

ระบบการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในประเทศฝรั่งเศสนั้น เน้นระบบการควบคุมแบบป้องกัน คือ กำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญควบคุมร่างกฎหมาย มิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก่อนการประกาศใช้ การทำหน้าที่ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในส่วนนี้จึงมิใช่การทำหน้าที่ดังเช่นศาลที่จะชี้ว่าบทบัญญัติใดถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง แต่เป็น “มาตรการ” ในการป้องกันมิให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอย่างหนึ่งเท่านั้น

กระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสมีลักษณะที่แตกต่างจากกระบวนการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมันที่สำคัญ คือ เป็นกระบวนการพิจารณาแบบไม่มีคู่ความที่พิพาทกัน ยกเว้น กระบวนการพิจารณาคดีการโต้แย้งความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา อาจกล่าวได้ว่า หลักการทั่วไปเกี่ยวกับวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส เป็นหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบไม่มีคู่ความพิพาทกัน อย่างไรก็ตาม การดำเนินกระบวนการพิจารณาในกรณีที่มีผู้ร้องขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะแจ้งไปยังประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ นายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภาโดยเร็วว่า มีการร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาแจ้งให้สมาชิกแห่งสภาที่ตนเป็นประธานทราบ⁷⁴ ในทางปฏิบัติรัฐบาลจะชี้แจงความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และหากคำร้องนั้นมาจากสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกวุฒิสภาก็มักจะส่งหนังสือบันทึกแสดงความเห็นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญด้วย

ข) หลักการไม่ผูกพันกับเหตุผลทางกฎหมายในคำร้อง

หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส คือ จะตรวจสอบประเด็นข้อกฎหมายที่กล่าวอ้างไว้ในคำร้อง ตลอดจนบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ถูกโต้แย้งทุกประเด็น ยิ่งไปกว่านั้นยังตรวจสอบเหตุผลต่างๆ ในทางกฎหมายด้วยการริเริ่มของตนเองได้ โดยไม่จำกัดเฉพาะเหตุผลที่มีการกล่าวอ้างในคำร้องเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีอำนาจตรวจสอบความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติอื่นๆ ในกฎหมายฉบับที่ได้มีการยื่นคำร้องขอให้ตรวจสอบว่าขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ด้วย ถึงแม้ว่าบทบัญญัตินั้นๆ จะไม่ใช่บทบัญญัติที่ผู้ร้องต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบก็ตาม ซึ่งหลักการนี้แตกต่างไปจากหลักการดำเนินคดีของศาลที่โดยปกติแล้วศาลไม่สามารถริเริ่มคดีได้เอง ต้องมีผู้ยื่นคำร้องต่อศาล และศาลต้องผูกพันตามคำร้องนั้น

ค) หลักการให้เหตุผลในคำวินิจฉัย

⁷⁴ รัฐกำหนดหมายเลข 58 – 1767 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 มาตรา 18

ในวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสยึดหลักการให้เหตุผลในคำวินิจฉัย โดยได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐกำหนดว่าด้วยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นการวินิจฉัย ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมสภา รัฐบัญญัติ หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ (มาตรา 20 แห่งรัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958) การวินิจฉัยแบ่งแยกอำนาจในการตรากฎหมายของรัฐสภาและรัฐบาล (มาตรา 26 และ 28 แห่งรัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958) หรือการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบ ด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา 40 แห่งรัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958) ตลอดจนการให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจของประธานาธิบดีในสถานการณ์ฉุกเฉิน (มาตรา 53 แห่งรัฐกำหนดหมายเลข 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958)

ง) หลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยลายลักษณ์อักษร

การดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสเป็นการดำเนิน กระบวนการพิจารณาโดยลายลักษณ์อักษร ไม่ใช่ด้วยวาจา โดยเมื่อตรวจสอบคำร้องและการให้รัฐบาล เสนอความเห็นของตนเกี่ยวกับคำร้องแล้วจะมีการประชุมปรึกษาคดี โดยจะประชุมลับหลังผู้มีส่วน ร่วมในคดี กล่าวคือเป็นการประชุมปรึกษาโดยลับ ทั้งนี้ โดยตุลาการที่ประธานคณะตุลาการ รัฐธรรมนูญแต่งตั้งให้เป็นผู้รับผิดชอบสำนวนจะเป็นผู้แถลงรายงานเกี่ยวกับคดี จากนั้นก็จะเป็ นการอภิปรายปรึกษาและวินิจฉัย

ในอดีต คณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสถูกมองว่ามีบทบาทในการเป็นองค์กรการเมือง มากกว่าเป็นองค์กรที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพอย่างเช่นองค์กรศาล อย่างไรก็ตาม บทบาทของ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม⁷⁵ เมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่

⁷⁵ เนื่องมาจากเหตุการณ์ที่สำคัญ 2 เหตุการณ์ คือ

เหตุการณ์แรก คำวินิจฉัยเรื่องเสรีภาพในการรวมกลุ่มหรือสมาคม ลงวันที่ 16 กรกฎาคม 1971 รัฐบาลในขณะนั้นมีนโยบายต่อต้านการจัดตั้งกลุ่มทางการเมืองที่มีแนวคิดแบบซ้ายจัด จึงได้เสนอร่างกฎหมาย เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1901 ว่าด้วยการรวมกลุ่มหรือการสมาคม เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา ร่างกฎหมาย ฉบับนี้มีเนื้อหาที่กำหนดให้การรวมกลุ่มหรือการจัดตั้งสมาคมตกอยู่ภายใต้การควบคุมของศาลยุติธรรม ทั้งที่แต่ เดิมนั้น ปึงเจกบุคคลสามารถรวมกลุ่มหรือจัดตั้งสมาคมได้โดยอิสระ ไม่ต้องขออนุญาตก่อน ร่างกฎหมายฉบับ ดังกล่าวผ่านความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรแต่ถูกยับยั้งในชั้นวุฒิสภา โดยประธานวุฒิสภาเป็นผู้เสนอเรื่อง ไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้มีการวินิจฉัยว่าร่างกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัย ดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากในทางการเมือง อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยนี้เป็นการยืนยันหลักความเป็น อิสระของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจากฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ คำวินิจฉัยนี้ยังส่งผลกระทบในทางกฎหมายอีกด้วย เนื่องจาก คณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่ได้วินิจฉัยแต่เฉพาะในปัญหาว่าร่างกฎหมายดังกล่าว อยู่ในขอบอำนาจของ

28 กรกฎาคม 2008 ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยตัดสินปัญหา ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายภายหลังการประกาศใช้ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวจะถูกส่งมาจากศาลฎีกาหรือสภาแห่งรัฐ ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อน มีการกลั่นกรองหลายชั้นก่อนที่จะเข้าสู่การพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ โดยมีเงื่อนไขว่า ผู้ที่มีสิทธิยับยั้งประเด็นว่ากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญขึ้นโต้แย้งต้องเป็นคู่ความในคดี ส่วนพยานในคดีอาจยับยั้งประเด็นเรื่องกฎหมายขัดรัฐธรรมนูญขึ้นโต้แย้งได้ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของพยาน พนักงานอัยการมีสิทธิยับยั้งเรื่องกฎหมายขัดรัฐธรรมนูญขึ้นโต้แย้งได้ในฐานะเป็นคู่ความ แต่ผู้พิพากษาไม่สามารถยับยั้งประเด็นเรื่องกฎหมายก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ขึ้นพิจารณาได้เอง โดยไม่มีคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้าง การยับยั้งประเด็นเรื่องกฎหมายขัดรัฐธรรมนูญขึ้นโต้แย้งต้องทำระหว่างการพิจารณาคดีคือก่อนศาลมีคำพิพากษา โดยสามารถยกขึ้นกล่าวอ้างได้ในศาลทุกศาลและทุกชั้นศาลยกเว้นศาลอาญาสำหรับโทษร้ายแรง โดยทำคำร้องเป็นหนังสือพร้อมกล่าวอ้างเหตุผลประกอบ และศาลที่ได้รับคำร้องต้องมีคำสั่งในเบื้องต้นโดยเร็ว โดยศาลต้องพิจารณาเงื่อนไขเบื้องต้นในการรับคำร้องไว้พิจารณา 3 ประการ คือ

ประการแรก กฎหมายฉบับนั้นต้องเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับแก่กรณีที่มีการฟ้องร้อง

ฝ่ายนิติบัญญัติหรือไม่เท่านั้น แต่ยังสามารถเข้าไปวินิจฉัยในเนื้อหาของบทบัญญัติด้วย โดยได้วินิจฉัยว่าบทบัญญัติของร่างกฎหมายฉบับนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญอีกด้วย อีกทั้งเป็นคำวินิจฉัยแรกที่ขยายขอบเขตของบรรทัดฐานที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ โดยได้วินิจฉัยว่าอารัมภบทของรัฐธรรมนูญถือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญด้วย อารัมภบทของรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958 นี้ ได้มีการอ้างอิงถึงปฏิญญาสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 และอารัมภบทของรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1946 ก็ได้อ้างอิง “หลักการขั้นพื้นฐานที่ถูกกำหนดไว้โดยบรรดากฎหมายแห่งสาธารณรัฐ” และ “หลักการทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน” ไว้ด้วย ภายหลังการแก้ไขรัฐธรรมนูญเมื่อ ค.ศ. 2005 กฎบัตรสิ่งแวดล้อมก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญด้วยเช่นกัน สิ่งเหล่านี้เป็น “กรอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ” นอกจากนี้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้หลักการซึ่งมีที่มาไม่แน่ชัดให้กลายเป็น “หลักการที่มีค่าเป็นรัฐธรรมนูญ”

เหตุการณ์ที่สอง การขยายขอบเขตของผู้ที่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในปี ค.ศ. 1974 ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 61 โดยบัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 60 คน หรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 60 คน สามารถเข้าชื่อกันเสนอเรื่องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยว่าร่างกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ การแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรานี้เป็นการเปิดโอกาสให้พรรคฝ่ายค้านสามารถยื่นเรื่องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อให้พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายที่เสนอโดยฝ่ายรัฐบาลได้ ทั้งนี้ ในช่วงปี ค.ศ. 1958 - ค.ศ. 1971 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายเพียง 23 ฉบับเท่านั้น แต่หลังจากที่มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรานี้ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตผู้มีสิทธิฟ้องคดีแล้ว ร่างกฎหมายที่สำคัญทุกฉบับถูกส่งให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญเสมอ

ประการที่สอง บทบัญญัติที่มีการกล่าวอ้างว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จะต้องเป็น บทบัญญัติที่คณะกรรมการรัฐธรรมนูญยังไม่เคยมีคำวินิจฉัยว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญแล้ว อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นอันเป็นกรณีพิเศษอย่างยิ่งว่า ในกรณีที่สถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็น ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย คู่ความในคดีสามารถยกประเด็นปัญหาใหม่ขึ้นมาเพื่อขอให้ คณะกรรมการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้อีก แม้ว่าคณะกรรมการรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัย เกี่ยวกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญนั้นแล้ว

ประการที่สาม ประเด็นที่กล่าวอ้างจะต้องไม่ขาดไว้ซึ่งลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งอันมี สาระสมควรได้รับการพิจารณา ซึ่งศาลที่ได้รับคำร้องไม่ได้มีหน้าที่ในการพิจารณาในเนื้อหาว่า บทบัญญัตินั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยมีหน้าที่เพียงแต่พิจารณาว่า มีความน่าสงสัย หรือไม่ว่าบทบัญญัติดังกล่าวจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คำสั่งศาลว่าให้ส่งหรือไม่ส่งเรื่องไปยัง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญนี้ต้องมีการให้เหตุผลและถือว่าเป็นที่สุด ไม่สามารถอุทธรณ์ได้ และ ไม่สามารถยกประเด็นนี้ขึ้นโต้แย้งซ้ำในศาลชั้นเดียวกันนั้นได้อีก อย่างไรก็ตาม หากคดีนั้นได้มีการ อุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นสู่ศาลสูงแล้ว คู่ความก็สามารถยกประเด็นเรื่องกฎหมายขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญขึ้นกล่าวอ้างใหม่ในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาอีกได้

เมื่อศาลตรวจสอบเงื่อนไขต่างๆ ครบถ้วนแล้ว ก็จะส่งไปให้ศาลสูงของตนคือศาลฎีกา หรือสภาแห่งรัฐ แล้วแต่กรณี เป็นผู้พิจารณาโดยมีระยะเวลาในการพิจารณา 3 เดือนว่าจะส่งเรื่อง ให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่ การให้อำนาจศาลฎีกาและสภาแห่งรัฐพิจารณาว่าจะส่งเรื่องให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติ กฎหมายนับเป็นเรื่องใหม่และมีเกณฑ์ในการพิจารณาเช่นเดียวกับที่ศาลที่ได้รับคำร้องขอใช้ในการ พิจารณา ทั้งนี้ เงื่อนไขเรื่องลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งอันมีสาระสมควรได้รับการพิจารณา ซึ่งศาลที่ ได้รับคำร้องขอได้พิจารณาแล้วนั้น ในชั้นนี้ศาลฎีกาหรือสภาแห่งรัฐจะใช้เกณฑ์พิจารณาว่าเรื่องนั้น ต้องมีลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งที่สมควรจะส่งให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญพิจารณา ศาลฎีกาและสภา แห่งรัฐจึงเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่กลั่นกรองว่าคำร้องของคู่ความที่ขอให้วินิจฉัยความชอบด้วย รัฐธรรมนูญของกฎหมายนั้น สมควรได้รับการวินิจฉัยโดยคณะกรรมการรัฐธรรมนูญหรือไม่ เมื่อส่ง เรื่องไปยังคณะกรรมการรัฐธรรมนูญแล้ว คณะกรรมการรัฐธรรมนูญมีระยะเวลาในการพิจารณา วินิจฉัย 3 เดือน เช่นกัน หากวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ กฎหมายนั้นจะไม่มีผลบังคับต่อไป การให้อำนาจตุลาการรัฐธรรมนูญยกเลิกบทบัญญัติกฎหมายที่ ไม่สอดคล้องกับสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้นี้ถือเป็นระบบใหม่ของประเทศฝรั่งเศส ที่เกิด จากการปฏิรูปรัฐธรรมนูญเมื่อ 23 กรกฎาคม 2008

การปฏิรูปรัฐธรรมนูญในครั้งนี้ ทำให้มีแนวโน้มว่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสอย่างมาก จากเดิมที่เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบลายลักษณ์อักษรและไต่สวนโดยตุลาการ ตลอดจนดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยลับด้วยเหตุผลว่าเพื่อเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยแก่ตัวตุลาการและเป็นการขจัดความกดดันและการตีความที่โน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่ง ไปเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยใช้หลักการฟังความทุกฝ่าย โดยแจ้งให้หน่วยงานทางปกครองที่เกี่ยวข้องทราบเรื่องและให้โอกาสรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีชี้แจงหรือให้การต่อศาล ซึ่งนับแต่เดือนมีนาคม 2010 เป็นต้นมาศาลรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาคดีใหม่ให้มีการใช้กระบวนการพิจารณาโดยวาจา โดยเปิดให้ทนายความและประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมฟังการพิจารณาและให้ทนายความแถลงการณ์ด้วยวาจา⁷⁶

3.1.2.3 คู่ความในคดีและสิทธิของคู่ความ

เช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน คือ คู่ความในคดีพิพาททางรัฐธรรมนูญในประเทศฝรั่งเศสจะขึ้นอยู่กับประเภทของคดีที่อยู่ในอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ดังนี้

1) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ร่างกฎหมายระดับรัฐบัญญัติและร่างข้อบังคับรัฐสภาก่อนการประกาศใช้ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 61⁷⁷

ซึ่งกำหนดให้ก่อนที่จะมีการประกาศใช้บังคับรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ให้สมาชิกสภานิติบัญญัติตามมาตรา 11 นำส่งร่างกฎหมายไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย ก่อนนำมาลงประชามติและผ่านความเห็นชอบของที่ประชุมรัฐสภาและประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ หรือนายกรัฐมนตรีหรือประธานสภา

⁷⁶ รัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ 10 ธันวาคม 2009

⁷⁷ รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส แก้ไขเมื่อ 23 กรกฎาคม 2008

มาตรา 61 (การควบคุมกฎหมายของรัฐสภา)

ก่อนที่จะมีการประกาศใช้บังคับรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ให้สมาชิกสภานิติบัญญัติตามมาตรา 11 นำส่งร่างกฎหมายไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมาย ก่อนนำมาลงประชามติและผ่านความเห็นชอบของที่ประชุมรัฐสภา

ในกรณีเดียวกัน อาจให้ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ หรือนายกรัฐมนตรีหรือประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 60 คนหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 60 คนอาจร้องขอต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อให้วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐบัญญัตินั้นก่อนได้

ในกรณีตามที่บัญญัติไว้ในสองวรรคก่อน คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะต้องวินิจฉัยภายในกำหนดระยะเวลา 1 เดือน แต่ในกรณีเร่งด่วนตามที่รัฐบาลร้องขอ ให้วินิจฉัยภายในเวลา 8 วัน

ในกรณีดังกล่าวข้างต้น การร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยย่อมทำให้การนับระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับการประกาศใช้กฎหมายหยุดลง

ผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 60 คนหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 60 คน อาจร้องขอต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อให้วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญนั้นก่อนได้

การควบคุมมิให้บทบัญญัติของกฎหมายใดๆ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อาจเป็นการวินิจฉัยว่าร่างกฎหมายนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ซึ่งเป็นกรณีที่ข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้น ไม่สามารถแยกออกต่างหากจากร่างกฎหมายนั้นได้ หรืออาจเป็นการวินิจฉัยว่าร่างกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญบางส่วนและข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้นสามารถแยกออกต่างหากจากร่างกฎหมายนั้นได้ ซึ่งกรณีนี้ประธานาธิบดีมีอำนาจเลือกที่จะประกาศใช้ร่างกฎหมายนั้นเฉพาะในส่วนที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือจะส่งให้รัฐสภาพิจารณาอีกครั้งหนึ่งก็ได้ การควบคุมดังกล่าวนี้ใช้เฉพาะร่างกฎหมายที่ผ่านรัฐสภาเท่านั้น ไม่รวมถึงกฎหมายที่ผ่านความเห็นชอบจากประชาชนโดยการลงคะแนนเสียงประชามติ (Referendum) เพราะถือว่ากฎหมายดังกล่าวมาจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชน⁷⁸

2) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายภายหลังการประกาศใช้ตามมาตรา 61/1

เดิมนั้น ฝรั่งเศสไม่มีการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายภายหลังการประกาศใช้ กฎหมายที่ประกาศใช้แล้วจึงไม่ได้รับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญอีก แม้ว่าจะมีหลายประเด็นที่น่าสงสัยว่าอาจขัดต่อรัฐธรรมนูญและไม่ได้ผ่านการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในขณะที่เป็นร่างกฎหมายด้วยเหตุผลทางการเมืองที่ทำให้ผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องให้ตรวจสอบไม่ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้มีการวิจารณ์ว่าการที่ไม่สามารถตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหลังจากประกาศใช้แล้วนี้เป็นจุดอ่อนของระบบกฎหมาย เมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญในปี ค.ศ. 2008⁷⁹ จึงบัญญัติให้มีการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายภายหลังการประกาศใช้ โดยผู้มีอำนาจร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจสอบ คือสภาแห่งรัฐและศาลสูงแห่งสาธารณรัฐ ทั้งนี้ เนื่องจากนักกฎหมายฝรั่งเศสจำนวนมากไม่เห็นด้วยกับการให้สิทธิแก่ประชาชนในการโต้แย้งว่า กฎหมายที่ประกาศใช้แล้วขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยเห็นว่าเป็นการขัดต่อหลักความมั่นคงแน่นอนของกฎหมาย

⁷⁸ ศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ. (น. 26). เล่มเดิม.

⁷⁹ มาตรา 61/1 (การตรวจสอบโดยตุลาการ)

ในระหว่างการใช้บังคับ การร้องขอว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ให้สภาแห่งรัฐ หรือศาลสูงแห่งสาธารณรัฐ เสนอไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญภายในระยะเวลาที่กำหนด รัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีเงื่อนไขในการใช้บังคับเป็นไปตามปัจจุบัน

3) การควบคุมขอบเขตในการใช้อำนาจนิติบัญญัติระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 34⁸⁰

⁸⁰ รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสมุ่งหมายที่จะจำกัดขอบเขตในการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติให้น้อยลง และเพิ่มอำนาจฝ่ายบริหารให้สามารถใช้อำนาจนิติบัญญัติได้มากขึ้นในลักษณะของการตรากฎเกณฑ์ของฝ่ายบริหาร จึงจำกัดอำนาจนิติบัญญัติของรัฐสภาลงโดยให้อำนาจในการตราบัญญัติ (loi) ได้เพียงบางเรื่องเท่านั้น ส่วนเรื่องที่ต้องการให้ฝ่ายบริหารตราขึ้นในรูปกฎเกณฑ์ของฝ่ายบริหาร ก็ให้รัฐบัญญัติที่รัฐสภาตราขึ้นนั้นกำหนดเพียงหลักการสำคัญเอาไว้ ในกรณีที่มิมีข้อขัดแย้งเรื่องการใช้อำนาจนิติบัญญัติระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะเป็นผู้ควบคุมขอบเขตในการใช้อำนาจของทั้งสองฝ่ายให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 34 บัญญัติให้กฎหมายที่ออกโดยรัฐสภา

กำหนดกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1) สิทธิแห่งพลเมืองและหลักประกันขั้นพื้นฐานสำหรับพลเมืองในการแสดงออกซึ่งเสรีภาพของตน โดยเปิดเผย รวมถึงการเกณฑ์แรงงานและทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ในการป้องกันประเทศ 2) สัญชาติ สถานะ และคุณสมบัติทางกฎหมายของบุคคล กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการสมรส สิทธิในการรับมรดก และการให้โดยเสน่หา 3) การกำหนดความผิดอาญาขั้นรุนแรงหรือขั้นลหุโทษ รวมทั้งการกำหนดโทษสำหรับความผิดดังกล่าว วิธีพิจารณาความอาญา การนิรโทษกรรม การจัดตั้งระบบศาลขึ้นใหม่และศาลพิเศษ และข้อบังคับที่ใช้กับคณะผู้พิพากษา 4) * สถานภาษี อัตราและวิธีการจัดเก็บภาษีทุกประเภท การออกใช้เงินตราให้กฎหมายกำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องดังต่อไปนี้เช่นกัน 5) ระบบการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาและสมาชิกสภาท้องถิ่น 6) การจัดตั้งประเภทขององค์กรมหาชนระดับชาติขึ้นใหม่ 7) หลักประกันขั้นพื้นฐานที่ให้ไว้แก่ข้าราชการพลเรือนและข้าราชการทหารที่ว่างโดยรัฐ 8) การโอนวิสาหกิจและเอกชนมาเป็นของรัฐและการโอนทรัพย์สินของวิสาหกิจของรัฐไปเป็นของเอกชน

และให้กฎหมายกำหนดหลักการขั้นพื้นฐานในเรื่องต่อไปนี้ 1) การจัดตั้งองค์กรหลักด้านการป้องกันประเทศ 2) การบริหารงานโดยอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งอำนาจและรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4) การศึกษา 5) ระบบการถือครองกรรมสิทธิ์ ทรัพย์สิน และข้อผูกพันทางแพ่งและพาณิชย์ 6) กฎหมายแรงงาน กฎหมายสหภาพการค้า และการประกันสังคม

ให้รัฐบัญญัติว่าด้วยงบประมาณกำหนดรายได้และค่าใช้จ่ายของรัฐตามเงื่อนไขและภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ให้รัฐบัญญัติว่าด้วยเงินประกันสังคมกำหนดเงื่อนไขทั่วไปเกี่ยวกับความสมดุลทางการเงิน บัญชีประมาณการรายรับ การกำหนดเป้าหมายและค่าใช้จ่ายตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ให้รัฐบัญญัติว่าด้วยแผนงานกำหนดเป้าหมายของการดำเนินการทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล บัญญัติในรัฐบัญญัติว่าด้วยสถาบันสามารถขยายความและทำให้บทบัญญัติในมาตรานี้สมบูรณ์ขึ้นได้

อย่างไรก็ตาม การควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญในกรณีนี้ มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะควบคุมไม่ให้ฝ่ายนิติบัญญัติก้าวล่วงไปใช้อำนาจในทางบริหารที่มีลักษณะเป็นการออกกฎเท่านั้น ไม่ได้เป็นการควบคุมตรวจสอบในเนื้อหาของกฎหมายว่ามีบทบัญญัติใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งดังกล่าวนี้ ผู้ที่มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่

กรณีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างการพิจารณาร่างกฎหมาย หากประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา แล้วแต่กรณี และรัฐบาลมีความเห็นไม่ตรงกันในประเด็นปัญหาว่า บทบัญญัติของร่างรัฐธรรมนูญนั้น ก้าวล่วงออกไปนอกกรอบอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติหรือไม่ ให้ประธานสภานั้น หรือนายกรัฐมนตรีส่งคำร้องไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดโดยมีระยะเวลาในการทำคำวินิจฉัยภายใน 8 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำร้อง

กรณีปัญหาเกิดขึ้นภายหลังจากการประกาศใช้กฎหมายแล้ว นายกรัฐมนตรีอาจยื่นคำร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยว่าบทบัญญัตินั้นมีลักษณะเป็นกฎหมายที่อยู่ในขอบอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติหรือมีลักษณะเป็นกฎหมายที่อยู่ในขอบอำนาจของฝ่ายบริหาร หากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัตินั้นมีลักษณะเป็นกฎหมาย ฝ่ายบริหารก็จะสามารถแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัตินั้นได้โดยรัฐกฤษฎีกา ซึ่งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยแต่เพียงว่าบทบัญญัตินั้นๆ มีลักษณะเป็นกฎหมายหรือเป็นกฎหมายเท่านั้น

กรณีที่ปัญหาเกิดขึ้นภายหลังจากรัฐสภามีมติเห็นชอบร่างกฎหมายแล้ว แต่ยังไม่ได้ประกาศบังคับใช้ อำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ แบ่งออกเป็นสองลักษณะ คือ หากเป็นกรณีร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและร่างระเบียบข้อบังคับของสภาทั้งสองสภา คณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาว่าร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างระเบียบนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้ใดเสนอเรื่องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ แต่หากเป็นกรณีกฎหมายธรรมดาอื่น รัฐธรรมนูญไม่ได้บังคับไว้ว่าต้องส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ในกรณีนี้ ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ประธานสภาทั้งสองสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 60 คน สามารถร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายนั้นได้

4) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพันธกรณีระหว่างประเทศ (engagements internationaux)

ร่างพันธกรณีระหว่างประเทศที่ต้องผ่านการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนี้ หมายความว่ารวมถึงสนธิสัญญา (traites) และข้อตกลง (accord) ระหว่างประเทศด้วย ผู้มีสิทธิร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณา คือ ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ประธานวุฒิสภา และประธานสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 54⁸¹

⁸¹ รัฐธรรมนูญมาตรา 54

หากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพันธกรณีระหว่างประเทศฉบับนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแล้ว ต้องมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มิใช่แก้ไขร่างพันธกรณีระหว่างประเทศดังกล่าว ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่จะให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นสำคัญ แต่หากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าร่างพันธกรณีระหว่างประเทศดังกล่าว นั้นมีเพียงบางส่วนของที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ก็จะต้องดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับร่างพันธกรณีระหว่างประเทศ หรือให้ประเทศคู่สัญญาทบทวนร่างพันธกรณีระหว่างประเทศนั้นเสียก่อน เมื่อดำเนินการแก้ไขแล้วรัฐสภาจึงจะสามารถให้การภาคยานุวัติแก่ร่างพันธกรณีระหว่างประเทศนั้นได้

5) การตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติ⁸²

6) การควบคุมการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดกับการดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นกรณีที่เกิดขึ้นภายหลังการเลือกตั้ง ผู้มีอำนาจยื่นคำร้องต่อคณะ

ในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยตามคำร้องของประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ หรือนายกรัฐมนตรี หรือประธานสภาใดสภาหนึ่ง หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 60 คน หรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 60 คน ได้มีมติว่าความผูกพันระหว่างประเทศใด มีข้อความขัดต่อรัฐธรรมนูญ การอนุญาตให้มีการให้สัตยาบันหรือให้ความเห็นชอบต่อความผูกพันระหว่างประเทศดังกล่าวจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้ว

⁸²ในกรณีที่มีการคัดค้านผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้พิจารณาชี้ขาด โดยจะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งต่อเมื่อได้รับผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ยื่นคำร้องคัดค้านภายในสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ทั้งนี้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะไม่พิจารณากระบวนการเลือกตั้งทั้งหมด แต่จะพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศผลเท่านั้น

- การควบคุมคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งและการประกอบอาชีพอื่นที่ขัดกับการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

เมื่อมีผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตัวแทนรัฐบาลประจำภาคจะทำการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หากมีกรณีเป็นที่สงสัยว่าผู้สมัครนั้นมีคุณสมบัติครบถ้วนหรือไม่ ตัวแทนรัฐบาลประจำภาคจะสั่งไม่รับลงทะเบียนผู้สมัครแล้วยื่นคำร้องไปยังศาลปกครองชั้นต้นภายใน 24 ชั่วโมง หากไม่ยื่นคำร้องไปยังศาลปกครองชั้นต้นภายใน 24 ชั่วโมง ถือว่าตัวแทนรัฐบาลประจำภาคต้องลงทะเบียนรับสมัครผู้สมัครรายนั้น หากศาลเห็นว่าผู้สมัครนั้นไม่มีคุณสมบัติครบถ้วนก็จะพิพากษาให้ผู้นั้น ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

หากการเลือกตั้งเสร็จสิ้นลงแล้วมีผู้สมัครคัดค้านการเลือกตั้งต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญภายในสิบวันนับแต่วันประกาศผล เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่า ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ขาดคุณสมบัติ ก็จะพิพากษาให้การเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะ กรณีที่ไม่มีมีการคัดค้านดังกล่าว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรืออัยการที่มีสิทธิเช่นเดียวกันที่จะยื่นคำร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าการเลือกตั้งครั้งใดเป็นโมฆะเพราะผู้ได้รับเลือกตั้งขาดคุณสมบัติ

ตุลาการรัฐธรรมนูญคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา และหากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าผู้ได้รับเลือกตั้งประกอบอาชีพอื่นซึ่งต้องห้ามก็ต้องถูกปลดออกจากตำแหน่ง

7) การควบคุมข้อบังคับของรัฐสภาก่อนการประกาศใช้

8) การควบคุมความถูกต้องของการเลือกตั้งประธานาธิบดีตามรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส มาตรา 58⁸³

นอกจากนี้ ในกรณีที่ประธานาธิบดีไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามปกติ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจแต่งตั้งประธานวุฒิสภาให้ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานาธิบดีเป็นการชั่วคราวได้ ในกรณีที่ประธานาธิบดีถูกดำเนินการถอดถอนออกจากตำแหน่ง (Empechement) หรือประสบอุบัติเหตุ เจ็บหนัก ถูกลักพาตัวหรือหายสาบสูญ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะเข้าไปค้นหาความจริงในเรื่องดังกล่าว และทำหน้าที่ประกาศผลขึ้นเด็ดขาดว่าประธานาธิบดีประสบปัญหาใด โดยมีอำนาจสั่งให้ประธานาธิบดีพ้นจากตำแหน่งได้หากเห็นว่าประธานาธิบดีไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามปกติ ในกรณีที่มิเหตุสุดวิสัยและไม่สามารถจัดให้มีการเลือกตั้งอันเนื่องมาจากการครบวาระของประธานาธิบดีขึ้นภายในกำหนด หรือเกิดเหตุถูกดำเนินการถอดถอนออกจากตำแหน่ง หรือประสบอุบัติเหตุ เจ็บหนัก ถูกลักพาตัวหรือหายสาบสูญ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจเลื่อนการเลือกตั้งออกไปได้

ในประเทศฝรั่งเศส คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีบทบาทเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษของประธานาธิบดี⁸⁴ และการออกเสียงประชามติ⁸⁵ อีกด้วย

⁸³รัฐธรรมนูญ มาตรา 58

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้ดูแลตรวจสอบความถูกต้องของการเลือกตั้งประธานาธิบดี รวมทั้งเป็นผู้ตรวจสอบข้อร้องเรียนและเป็นผู้ประกาศผลการเลือกตั้ง” คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลเกี่ยวกับการจัดเตรียมการเลือกตั้งประธานาธิบดี ตลอดจนรับสมัครและตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครและจัดทำรายชื่อผู้สมัครเสนอต่อสาธารณชน แต่จะไม่เข้าไปแทรกแซงในขั้นตอนของการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะมีบทบาทในขั้นตอนการนับคะแนนโดยจะควบคุมการนับคะแนน ตรวจสอบจำนวนคะแนนเสียงที่ผู้สมัครแต่ละคนได้รับในรอบแรกและรอบสอง และประกาศชื่อผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี ในกรณีที่มิผู้สมัครรับเลือกตั้งเห็นว่ามีเหตุอันควรสงสัย สามารถร้องคัดค้านกระบวนการเลือกตั้งต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญภายใน 48 ชั่วโมง นับจากการประกาศผล

⁸⁴รัฐธรรมนูญ มาตรา 16 ให้อำนาจพิเศษแก่ประธานาธิบดีที่จะสั่งการได้อย่างอิสระในกรณีที่เกิดวิกฤติการณ์ภายในที่รุนแรงหรือเกิดการรุกรานจากภายนอก ซึ่งทำให้การปฏิบัติงานตามปกติไม่สามารถกระทำต่อเนื่องได้ แต่การใช้อำนาจดังกล่าวนี้ ประธานาธิบดีจะต้องปรึกษากับนายกรัฐมนตรี ประธานวุฒิสภา

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสมีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีการจัดตั้งในรูปแบบของ “คณะกรรมการ” ซึ่งไม่มีลักษณะเป็นองค์กรศาลเต็มรูปแบบ ดังนั้น ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงมีวิธีพิจารณาที่แตกต่างไปจากวิธีพิจารณาความขององค์กรในรูปแบบองค์กรศาลซึ่งจะมีขั้นตอนและวิธีพิจารณาที่ได้มีการกำหนดเอาไว้ในบทบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาความเป็นการเฉพาะ กล่าวคือ ระบบกระจายอำนาจในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยองค์กรศาลยุติธรรม หรือระบบรวมอำนาจในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยองค์กรเฉพาะเพียงองค์กรเดียวคือ ศาลรัฐธรรมนูญ ต่างก็มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความเป็นการเฉพาะที่ใช้สิทธิแก่คู่ความในกระบวนการพิจารณาสามารถใช้สิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพื่อพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงในคดีพิพาทนั้น⁸⁶ สำหรับสิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นอาจพิจารณาได้ตามแต่ละประเภทคดี ยกตัวอย่างเช่น

ก) สิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้ง

ในกระบวนการพิจารณาคดีซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลเลือกตั้งนั้น โดยหลักแล้วเอกสารทั้งหลายทั้งปวงที่ได้กระทำขึ้นต่อหน้าศาล หรือได้มีการกล่าวอ้างโดยศาล สามารถที่จะส่งไปยังคู่ความในคดีได้ ไม่ว่าจะเป็นคำตอบในแบบสอบถาม ผลของการสังเกตการณ์ของกระทรวงมหาดไทยที่เกิดขึ้นจากการร้องขอของศาล รวมถึงคำชี้ขาดของคณะกรรมการด้านการบัญชีเพื่อการรณรงค์และเงินทุนทางการเมืองแห่งชาติ ได้มีการกำหนดประเด็นเอาไว้ให้ตอบกลับ

ประธานสภาผู้แทนราษฎร และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะต้องทำหน้าที่ควบคุมการใช้อำนาจพิเศษดังกล่าวมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังทำหน้าที่ประกาศขึ้นตอนในการใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 16 แก่สาธารณชนด้วย และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะต้องคอยให้คำแนะนำแก่ประธานาธิบดีตลอดเวลาที่ใช้อำนาจนี้ แต่คำแนะนำที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้แก่ประธานาธิบดีนั้น จะไม่มีการเผยแพร่สู่สาธารณชน โดยจะรู้เฉพาะประธานาธิบดีเท่านั้น

⁸⁵ รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสให้ประชาชนออกเสียงประชามติได้ใน 3 กรณี คือ การออกเสียงประชามติต่อการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ต่อร่างกฎหมายที่ประธานาธิบดีเสนอให้ประชาชนออกเสียงประชามติ และต่อการเปลี่ยนแปลงเขตดินแดนของประเทศ โดยกำหนดให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของการลงคะแนนเสียงแสดงประชามติ (Referendum) และประกาศผลด้วย ซึ่งในรัฐกำหนดที่ 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 ระบุว่า รัฐบาลจะต้องปรึกษากับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในทุกกรณีที่เกี่ยวข้องกับการลงคะแนนเสียงแสดงประชามติและยังมีหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์กรที่จะเผยแพร่ขึ้นตอนและวิธีการในการลงคะแนนเสียงแสดงประชามติด้วย

⁸⁶ วิธีการพิจารณาความของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไทยในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญ. (น. 86). เล่มเดิม.

ภายในระยะเวลาที่กำหนด แม้กระทั่งบันทึกคำตอบกลับ ของคู่ความฝ่ายหนึ่งก็ยังคงอาจเป็นที่รับทราบ โดยคู่ความฝ่ายตรงข้ามได้อีกด้วยแต่เมื่อเป็นกรณีที่อยู่ในบริบทของกระบวนการวิธีพิจารณาภายใต้เขตอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญแล้ว ก็จะมีเอกสารบางประเภทที่ไม่อาจให้มีการส่งไปยัง คู่ความได้โดยตรง โดยยังคงเป็นสิทธิของคู่ความที่จะขออุทธรณ์เอกสารดังกล่าว ณ ที่ทำการของศาลได้ เช่น บัญชีรายชื่อของผู้ลงคะแนน เอกสารสรุปการนับคะแนน รายงานกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา เกี่ยวกับกระบวนการว่าด้วยการเลือกตั้ง

กระบวนการวิธีพิจารณาคดีในลักษณะเช่นนี้เป็นกระบวนการวิธีพิจารณาคดีที่ใช้สำหรับการ ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายภายในที่มีผลใช้บังคับแล้ว (lois) ข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา (règlements des assemblées arlementaires) รวมไปถึง สนธิสัญญาหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศ (traités) ซึ่งหมายความว่า การตรวจสอบพันธกรณี ระหว่างประเทศอีกด้วย

การขออุทธรณ์บางประเภทตามที่กล่าวถึงข้างต้น ถือเป็นข้อยกเว้นในด้านของการ จัดการและการเก็บรักษาเอกสารของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เนื่องจากว่าโดยมาตรฐานแห่งการ ปกป้องคุ้มครองศาล (juge préventif des norms) แล้ว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในคดีรัฐธรรมนูญนั้นจะ ไม่มีสิทธิที่จะได้รับหรือขออุทธรณ์ใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิธีพิจารณาได้เลย และจะต้องอยู่ ในความดูแลหรือการเก็บรักษาอย่างเข้มงวด (soigneusement conservées) ของผู้จัดทำรายงาน กระบวนพิจารณา (le rapporteur) อีกด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีนักวิชาการโต้แย้งว่ากระบวนการวิธี พิจารณาคดีที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจการพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็น กระบวนการวิธีพิจารณาคดีที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการโต้แย้งคัดค้าน (procédure non contentieuse)

การยื่นคำร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ ร่างกฎหมายจะต้องกระทำก่อนที่กฎหมายฉบับดังกล่าวจะประกาศใช้บังคับ โดยในการตรวจสอบ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะมีการตีความใน ลักษณะที่เคร่งครัด และหยั่งลึกลงไปถึงความเป็นมาแห่งเรื่องดังกล่าว ซึ่งโดยกระบวนการขั้นตอน ของการนำสืบนั้น เอกสารใดที่อาจส่งผลให้เกิดการโต้แย้งทางกฎหมาย อันนำมาซึ่งความชัดเจนต่อ ตุลาการรัฐธรรมนูญแล้ว คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียอาจนำไปใช้ในชั้นพิจารณาคดีได้ แต่ทั้งนี้ มิใช่ ว่าเอกสารบันทึกทุกประเภทจะสามารถส่งให้คู่ความได้ เพราะเอกสารที่จะสามารถนำเสนอให้กับ คู่ความได้นั้นจะต้องเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเหตุที่รัฐสถานนั้นได้นำคดีมาสู่ศาลและการ สังเกตการณ์ของทางรัฐบาลเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกสารที่จัดทำขึ้นโดยสำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรีจะมีผลต่อการตีความเพื่อการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งร่างกฎหมาย เป็นอย่างยิ่ง และเมื่อมีการยื่นคำร้องแล้ว โดยหลักจะมีการถอนคำร้องไม่ได้เว้นแต่จะเป็นกรณีที่มีการ

ยื่นคำร้องนั้นเกิดจากการแสดงเจตนาที่ไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของผู้ยื่นคำร้อง เช่น ถูกข่มขู่ ถูกหลอกลวง หรือสำคัญผิด เป็นต้น

ข) สิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหลังมีผลใช้บังคับ

นอกจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รัฐกำหนดประกอบรัฐธรรมนูญ และรัฐกฤษฎีกา ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจในการตรวจสอบการกระทำของรัฐในทางกฎหมายขั้นพื้นฐาน (des actes juridique fondamentaux de l'Etat) อีกด้วย ทั้งนี้ ในเรื่องของการกระทำที่อาจถูกตรวจสอบได้ นั้น รัฐธรรมนูญได้มีการแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ การกระทำของรัฐสภา (Les actes du Parlement) และการกระทำของรัฐบาล (Les actes du Gouvernement) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหลังมีผลใช้บังคับนั้นจะอยู่ในส่วนแรกที่ว่าด้วยการกระทำของรัฐสภา ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญของประเทศฝรั่งเศสนั้นได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 2008 โดยได้ให้อำนาจคณะตุลาการรัฐธรรมนูญในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ใช้บังคับแล้วตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 61-1 ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญครั้งสำคัญ จากธรรมเนียมปฏิบัติเดิมที่เป็น การพิจารณาเป็นลายลักษณ์อักษรและได้สวนโดยตุลาการ และดำเนินกระบวนการกลับ เพื่อเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยของตุลาการ และป้องกันความกดดันและการตีความที่โน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่งในการพิจารณา การตีพิมพ์เผยแพร่คำวินิจฉัยจะไม่รวมถึงความเห็นส่วนตัวของตุลาการรัฐธรรมนูญแต่ละคน และไม่เปิดเผยคะแนนเสียงในการลงมติทำคำวินิจฉัย เมื่อมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญมาตรา 61-1 ทำให้วิธีการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเปลี่ยนไปโดยจะต้องเป็นไปตาม “หลักฟังความทุกฝ่าย” ทำให้การเริ่มการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะต้องแจ้งให้หน่วยงานทางปกครองที่เกี่ยวข้องทราบเรื่อง และคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้รับคำชี้แจงหรือคำให้การทั้งหลายจากรัฐสภา รวมทั้งรายงานจากเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (secretariat general du gouvernement) และบันทึกของคณะรัฐมนตรี (notes des dirigeants politiques)⁸⁷ และในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องขอให้ดำเนินกระบวนการเริ่มพิจารณา (priority preliminary ruling) ในคดีหนึ่งคดีใดตามบทบัญญัติในหมวดนี้ ตุลาการรัฐธรรมนูญต้องแจ้งไปยังประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ นายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภา ให้ทราบในทันที

⁸⁷ จาก “การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปบทบาทและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ: การตรวจสอบว่ากฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่,” โดยเจษฎา พรไชยา และกรรณิกา สุทธิประสิทธิ์, 2553, วารสารวิชาการศาลปกครอง, 3, น. 10.

ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวนั้นแสดงความเห็นเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในประเด็นเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว⁸⁸

3.1.2.4 การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสไม่ได้บัญญัติให้มีคดีที่มีลักษณะเป็นการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า อาจเป็นเพราะแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการก่อตั้งองค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสมีความแตกต่างกัน โดยประเทศเยอรมันต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จึงให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญอันเป็นคดีที่ปัจเจกบุคคลทั่วไปที่เห็นว่าตนถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจากการใช้อำนาจมหาชนร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบและเยียวยาให้แก่ตนโดยใช้อำนาจตุลาการ แต่ประเทศฝรั่งเศสมีแนวคิดที่จะให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรทางการเมืองเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 2008 มีผู้เสนอให้นำเอารูปแบบการร้องทุกข์ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ในเยอรมันมาใช้ในฝรั่งเศส แต่แนวคิดนี้ถูกต่อต้านอย่างแข็งขันด้วยเหตุผลว่าจะทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีงานมากจนทำไม่ไหว และจะทำให้ระยะเวลาการพิจารณาคดียาวนานจนกำหนดเวลาแน่นอนไม่ได้ อันจะทำให้การคุ้มครองสิทธิขาดประสิทธิภาพ ส่วนนักกฎหมายฝรั่งเศสเองก็เห็นว่า กฎหมายมักจะมีความซับซ้อนจนประชาชนไม่อาจทำความเข้าใจได้ การเปิดช่องให้ประชาชนได้แย้งได้ ก็เท่ากับเป็นการยื่นเครื่องมือที่ประชาชนใช้ไม่เป็นให้แก่ประชาชน⁸⁹ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายให้ประชาชนมีสิทธิร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญจนถึงปัจจุบัน

3.1.2.4 การคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัย

วิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ไม่ได้บัญญัติให้มีการกำหนดวิธีการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัย ดังที่ปรากฏอยู่ในระบบศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าอาจเป็นเพราะคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสไม่ใช่องค์กรที่มีรูปแบบเป็นองค์กรศาล จึงไม่นำมาเรื่อง การกำหนดวิธีการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัย ซึ่งเป็นกระบวนการในศาลมาใช้ได้ และอีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะลักษณะคดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งเดิมนั้นมีบทบาทในเชิงป้องกัน คือตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายก่อนการประกาศใช้ แต่ไม่มีอำนาจพิจารณาคดีในลักษณะที่เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอย่างองค์กรศาลรัฐธรรมนูญ

⁸⁸ รัฐบัญญัติว่าด้วยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มาตรา 23-8

⁸⁹ กฎหมายรัฐธรรมนูญ. (น. 111). เล่มเดิม.

เยอรมัน จึงไม่มีความจำเป็นที่จะใช้มาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความหรือประโยชน์สาธารณะ

3.1.2.5 การประชุมปรึกษาและลงมติวินิจฉัย

เมื่อมีการยื่นคำร้องมายังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ หน่วยงานธุรการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะบันทึกคำร้องนั้นไว้ในสารบบคดีและกำหนดเลขคดีซึ่งประกอบด้วยตัวเลขกับตัวอักษร ตัวเลขจะบ่งชี้ปีที่ได้มีการยื่นคำร้อง ส่วนตัวอักษรจะบ่งชี้กระบวนการพิจารณาว่ากระบวนการพิจารณานั้นเป็นกระบวนการพิจารณาประเภทใด จากนั้นตรวจสอบเงื่อนไขเบื้องต้นว่าคำร้องนั้นเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ เช่น การยื่นคำร้องได้กระทำภายในระยะเวลาหรือไม่ มีการลงนามในคำร้องถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ หลังจากนั้นหน่วยงานธุรการก็จะส่งสำเนาคำร้องไปยังบุคคลอื่นที่มีสิทธิในการเสนอคำร้องได้ ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นทราบว่ามี การเสนอคำร้องต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญและทำความเข้าใจเห็นเสนอคณะตุลาการรัฐธรรมนูญหากประสงค์เช่นนั้น

สำหรับขั้นตอนในการพิจารณาคำร้องของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้น เมื่อมีการรับคำร้องและตรวจสอบคำร้องแล้ว ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญจะแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญคนหนึ่งเป็นตุลาการเจ้าของสำนวน⁹⁰ (rapporteur) โดยคำนึงถึงความเชี่ยวชาญของตุลาการรัฐธรรมนูญในกฎหมายแต่ละสาขาประกอบกับปริมาณงานที่ตุลาการแต่ละคนรับผิดชอบอยู่เป็นสำคัญ ตุลาการเจ้าของสำนวนมีหน้าที่ศึกษาเรื่องทั้งหมดจากเอกสารที่เลขานุการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจัดเตรียมให้ และจัดทำร่างคำวินิจฉัยเพื่อเสนอต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีข้อสังเกตว่าการแต่งตั้งตุลาการเจ้าของสำนวนนั้นเป็นความลับภายในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อมิให้เกิดการคาดเดาผลของคำวินิจฉัย และเป็นการคุ้มครองตุลาการรัฐธรรมนูญเจ้าของสำนวน และประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นผู้แต่งตั้งด้วย ตุลาการเจ้าของสำนวนจะเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในเรื่องต่างๆ ต่อไปจนกระทั่งมีการนัดประชุมปรึกษาคดีและลงมติวินิจฉัย โดยมีเจ้าหน้าที่ธุรการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้ช่วยเหลือ ภารกิจสำคัญของตุลาการเจ้าของสำนวนอยู่ที่การรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการวินิจฉัย วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เหล่านั้นและสรุปให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญทราบ การรวบรวมข้อมูล พยานหลักฐานต่างๆ เป็นไปตามหลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวน การทำงานของตุลาการเจ้าของสำนวนจะใช้วิธีศึกษาเรื่องจากเอกสารและจากการสอบถามบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้แทนจากกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายดังกล่าว เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนทำการศึกษาเสร็จแล้ว ต้องเสนอความเห็นของตนต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาต่อไป โดยจัดทำเอกสารที่จำเป็นสำหรับการประชุมปรึกษาเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดีสองฉบับ

⁹⁰ ตามรัฐกำหนดประกอบรัฐธรรมนูญที่ 58-1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 เกี่ยวกับคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

คือ ร่างคำวินิจฉัยและรายงานประกอบร่างคำวินิจฉัยซึ่งเป็นเหตุผลและคำอธิบายต่างๆ อีกฉบับหนึ่ง เอกสารทั้งสองฉบับดังกล่าวจะเป็นฐานในการประชุมปรึกษาเพื่อลงมติวินิจฉัยต่อไป

ในการประชุมปรึกษาคดีและวินิจฉัยชี้ขาด ตุลาการเจ้าของสำนวนจะรายงานข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายที่ปรากฏในกระบวนการพิจารณาพร้อมทั้งแสดงความเห็นของตนว่าควรจะวินิจฉัยชี้ขาดคดีดังกล่าวอย่างไรพร้อมกับเหตุผลว่าทำไมคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงควรวินิจฉัยเช่นนั้น ในกรณีที่ตุลาการรัฐธรรมนูญมีความเห็นในเรื่องดังกล่าวแตกต่างกัน จะต้องมีการลงมติในเรื่องนั้น โดยตุลาการจะงดออกเสียงไม่ได้เนื่องจากจะกลายเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม (Déni de justice) ซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับตุลาการ ในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากัน ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด ส่วนการแก้ไขเพิ่มเติมข้อเสนอแนะของตุลาการเจ้าของสำนวนเกี่ยวกับคำวินิจฉัยจะกระทำในการประชุมปรึกษาคดีและวินิจฉัยชี้ขาดด้วย⁹¹

โดยปกติแล้ว เมื่อมีการประชุมปรึกษาคดีและวินิจฉัยชี้ขาด การประชุมดังกล่าวจะจบลงในวันเดียว อย่างไรก็ตามหากเรื่องที่อยู่ในการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเรื่องใดมีความสลับซับซ้อน หรือมีปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ยุ่งยาก ก็จะมีการประชุมปรึกษาคดีในเรื่องนั้นเป็นเวลาหลายวัน อนึ่งการประชุมปรึกษาคดีเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดถือว่าเป็นความลับ บุคคลทั่วไปหรือแม้แต่คู่ความย่อมไม่สามารถตรวจดูเอกสารได้ บันทึกการประชุมปรึกษาคดีและวินิจฉัยชี้ขาดจะเก็บไว้ที่หน่วยเก็บเอกสารของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เฉพาะแต่ตุลาการรัฐธรรมนูญเท่านั้นจึงจะมีสิทธิขอตรวจดูเอกสารเช่นนั้นได้ กระบวนพิจารณาคดีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสจึงเป็นการประชุมปรึกษาหารือในระหว่างคณะตุลาการรัฐธรรมนูญด้วยกันเองฝ่ายเดียว หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยลายลักษณ์อักษร ไม่ใช่ด้วยวาจา ลักษณะการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการตรวจสอบเอกสารต่างๆ ในคดี ไม่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาโดยเปิดเผย ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งก็ตาม⁹² ซึ่งแตกต่างจากระบบศาลทั่วไปที่คู่กรณีจะมีสิทธิเข้าร่วมในการพิจารณาด้วย ที่เป็นดังนี้เพราะคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสมีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมือง (organe politique) จึงมิได้ใช้ชื่อว่า ศาล (Cour) แต่ใช้คำว่า สภา (Conseil) แทน และมีลักษณะองค์กรที่เป็นรูปแบบเดียวกับคณะกรรมการทั้งหลาย⁹³ ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงมิได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัด

⁹¹ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.117) เล่มเดิม.

⁹² แหล่งเดิม. (น.102)

⁹³ จาก รายงานการวิจัย เรื่อง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญในประเทศฝรั่งเศส โดยสมคิด เลิศไพฑูรย์, 2548, เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

องค์กรและการดำเนินการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตลอดทั้งกระบวนการวิธีพิจารณาเอาไว้คงบัญญัติไว้แต่เพียงในมาตรา 63⁹⁴ เท่านั้น

โดยทั่วไประยะเวลาในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นจะสั้นมาก การดำเนินการกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับคำร้องที่ยื่นขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายตามรัฐธรรมนูญมาตรา 41 ต้องดำเนินการให้เสร็จภายใน 8 วัน คำร้องเกี่ยวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสาธารณรัฐต้องให้เสร็จภายใน 2 วัน ส่วนคำร้องเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมสภา รัฐบัญญัติ และความตกลงระหว่างประเทศต้องให้เสร็จภายใน 1 เดือน

ในกรณีเร่งด่วนรัฐบาลอาจร้องขอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญ ข้อบังคับการประชุมสภา รัฐบัญญัติ และความตกลงระหว่างประเทศให้เสร็จภายใน 8 วัน⁹⁵ แม้กระนั้นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็มีอำนาจในการวินิจฉัยว่ากรณีตามที่รัฐบาลร้องขอนั้นเป็นเรื่องเร่งด่วนหรือไม่ โดยทั่วไปแล้วการวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการวินิจฉัยชี้ขาดในเชิงป้องกัน กล่าวคือ วินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของรัฐธรรมนูญหรือความตกลงระหว่างประเทศก่อนที่จะรัฐบัญญัติหรือความตกลงระหว่างประเทศจะมีผลใช้บังคับ หรือวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดี ก่อนที่ประธานาธิบดีจะเข้ารับตำแหน่ง เป็นต้น ข้อยกเว้นดังกล่าวมีอยู่กรณีเดียว คือ การวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งมักจะกระทำเมื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับการประกาศว่าเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งและได้เข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาแล้ว อย่างไรก็ตามการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาดังกล่าวนี้นายกรัฐมนตรีตลอดจนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ในทางปฏิบัติคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาดังกล่าวนี้นี้ เมื่อการเลือกตั้งได้ล่วงพ้นไปหลายเดือนแล้ว เช่น วินิจฉัยชี้ขาดในวันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ. 1981 ว่าการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1981 ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น

⁹⁴ รัฐธรรมนูญ มาตรา 63

ให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดองค์กรและการดำเนินการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตลอดทั้งกระบวนการวิธีพิจารณาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดระยะเวลาในการเสนอข้อขัดแย้งให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

⁹⁵ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 61

การทำคำวินิจฉัยและความเห็นของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องกระทำโดยตุลาการอย่างน้อย 7 คน เว้นแต่มีเหตุการณ์ที่ทำให้ไม่อาจมีตุลาการครบจำนวนดังกล่าวได้ ทั้งนี้จะต้องระบุเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ในบันทึกการประชุมด้วย⁹⁶

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่านับตั้งแต่ ค.ศ. 1967 เป็นต้นมา ไม่มีการระบุชื่อตุลาการรัฐธรรมนูญที่มีส่วนร่วมในการวินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัย เว้นแต่คำวินิจฉัยนั้นเป็นคำวินิจฉัยในปัญหาที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

มติของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือตามความเห็นข้างมากของตุลาการรัฐธรรมนูญที่มีส่วนร่วมในการวินิจฉัย ในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด⁹⁷ อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ไม่ใช้กับกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ในฐานะดังกล่าวต่อไปได้ หรือเป็นกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าตุลาการรัฐธรรมนูญคนใดคนหนึ่งกระทำการละเมิดหน้าที่ ในกรณีเช่นนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญต้องมีมติด้วยเสียงข้างมากเด็ดขาด

ในการทำคำวินิจฉัยนั้นจะไม่มีการระบุสัดส่วนของคะแนนเสียงที่ตุลาการรัฐธรรมนูญได้ออกเสียงลงมติไว้ในคำพิพากษาไม่ว่าจะเป็นในกรณีใดๆ ก็ตาม

3.1.2.6 การบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย

การบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายทั้งฉบับไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ถือว่ากฎหมายได้ผ่านการรับรองความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแล้ว ดังนั้น ประธานาธิบดีจึงถูกผูกพันให้ต้องประกาศใช้รัฐธรรมนูญดังกล่าว โดยธรรมเนียมปฏิบัติประธานาธิบดีต้องดำเนินการประกาศใช้บังคับกฎหมายโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ หากประธานาธิบดีละเว้นไม่ประกาศใช้บังคับรัฐธรรมนูญที่ผ่านการรับรองของศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ประธานาธิบดีอาจถูกดำเนินคดีในศาลอาญาชั้นสูงในข้อหากระทำ

⁹⁶ รัฐกำหนดหมายเลข 58–1067 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 1958 มาตรา 14

⁹⁷ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 56

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการจำนวนเก้าคน มีวาระการดำรงตำแหน่งเก้าปีและไม่อาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้อีก มีการเปลี่ยนตุลาการรัฐธรรมนูญจำนวนหนึ่งในสามทุกสามปี ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเป็นผู้แต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจำนวนสามคน ประธานสภาผู้แทนราษฎรแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจำนวนสามคน และประธานวุฒิสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจำนวนสามคน

นอกจากตุลาการรัฐธรรมนูญจำนวนเก้าคนดังกล่าวข้างต้น อดีตประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐทุกคนเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญโดยตำแหน่งตลอดชีพ

ประธานคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ ประธานมีสิทธิออกเสียงชี้ขาดในกรณีที่คะแนนเสียงเท่ากัน

การทรยศต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง ซึ่งเป็นดุลพินิจของรัฐสภาในการยื่นคำกล่าวหา
ประธานาธิบดีต่อศาลอาญาชั้นสูง

ในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
ภายใต้ข้อสงวนตีความ การวินิจฉัยโดยมีข้อสงวนตีความเป็นกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ
วินิจฉัยว่ากฎหมายไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่มีเงื่อนไขว่าองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้อง
ตีความบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นปัญหาหรือกฎหมายทั้งฉบับไปในแนวทางที่คณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญให้ไว้ ซึ่งประธานาธิบดีสามารถประกาศใช้บังคับกฎหมายนั้นได้ แต่ในการบังคับใช้
กฎหมายนั้น องค์กรของรัฐจะถูกผูกพันให้ตีความบทบัญญัติของกฎหมายในแนวทางที่คณะ
ตุลาการรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้

ในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายทั้งฉบับขัดหรือแย้งต่อ
รัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยดังกล่าวมีผลผูกพันให้ประธานาธิบดีไม่สามารถประกาศใช้บังคับกฎหมาย
ได้ หากมีความจำเป็นต้องตรากฎหมายในเรื่องดังกล่าว ก็ต้องเริ่มกระบวนการจัดทำและพิจารณา
ร่างกฎหมายใหม่ตั้งแต่เริ่มต้น

ในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติของกฎหมายเพียงบางส่วน
ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หากบทบัญญัติดังกล่าวมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับบทบัญญัติ
ในส่วนอื่นๆ จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ คำวินิจฉัยดังกล่าวจะผูกพันให้ประธานาธิบดี
ไม่สามารถประกาศใช้บังคับกฎหมายได้⁹⁸ หากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถแยกออกจากบทบัญญัติ
ส่วนอื่นๆ ได้ ประธานาธิบดีมีทางเลือก 2 ทาง คือ ประกาศใช้บังคับกฎหมายฉบับดังกล่าวเฉพาะใน
ส่วนของบทบัญญัติที่ไม่ขัดรัฐธรรมนูญ โดยการประกาศในรัฐกิจจานุเบกษาจะมีหมายเหตุว่า
บทบัญญัติที่ขาดหายไปนั้นเนื่องจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ
หรือประธานาธิบดีอาจขอให้รัฐสภาพิจารณาร่างกฎหมายใหม่อีกครั้งหนึ่งก็ได้ ซึ่งคณะตุลาการ
รัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยว่า การขอให้พิจารณาร่างกฎหมายใหม่นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุง
แก้ไขให้ร่างกฎหมายที่รัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบแล้วนั้น มีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ
โดยกำหนดบทบัญญัติใหม่แทนที่บทบัญญัติเดิมซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญ กรณีดังกล่าวไม่ถือเป็นการ
พิจารณาให้ความเห็นชอบต่อร่างกฎหมายฉบับใหม่ แต่เป็นเพียงขั้นตอนเพิ่มเติมในกระบวนการ

⁹⁸ รัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1958

มาตรา 22 ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ารัฐธรรมนูญตามคำร้องมีบทบัญญัติที่ขัดรัฐธรรมนูญ และ
บทบัญญัตินั้นไม่สามารถแยกออกจากกฎหมายทั้งฉบับได้ รัฐบัญญัตินั้นไม่สามารถประกาศใช้บังคับได้

พิจารณาร่างกฎหมายฉบับเดิมเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามผลการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเท่านั้น⁹⁹

ในระบบกฎหมายฝรั่งเศสไม่มีการกำหนดกลไกหรือมาตรการในการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ แต่โดยทั่วไปแล้ว องค์กรของรัฐต่างเคารพและปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ โดยเหตุผล ดังนี้

ประการแรก ประธานาธิบดีเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ โดยการใช้อำนาจประกาศใช้บังคับกฎหมายหรือไม่ประกาศใช้บังคับกฎหมาย หรือการขอให้รัฐสภาพิจารณาร่างกฎหมายใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ประการที่สอง องค์กรของรัฐต่างปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัดแม้จะไม่มีกลไกการบังคับตามคำวินิจฉัย เนื่องจาก คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นสถาบันที่ได้รับการเคารพจากทุกฝ่าย แม้ว่าโดยระบบการสรรหาแล้ว ตุลาการมาจากอำนาจทางการเมือง แต่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ประจักษ์ มีความคิดเป็นอิสระ สำนึกในภาระหน้าที่ และยึดถือข้อกฎหมายมากกว่าข้อพิจารณาทางการเมือง ดังนั้น แม้จะไม่ได้มีที่มาโดยตรงจากประชาชน แต่ด้วยเหตุที่เป็นองค์กรที่ยึดมั่นในหลักกฎหมาย สิทธิเสรีภาพของบุคคล มิใช่ประโยชน์หรือเจตจำนงของฝ่ายการเมืองเสียข้างมาก จึงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง¹⁰⁰

โดยสรุป ในประเทศฝรั่งเศส ในทางปฏิบัติ คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้รับการเคารพและปฏิบัติตามจากองค์กรของรัฐเสมอ กล่าวคือในกรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าข้อบังคับการประชุมสภาขัดต่อรัฐธรรมนูญ จะไม่มีการใช้ข้อบังคับการประชุมสภาข้อนั้น กรณีที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดได้รับการเลือกตั้งมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นก็จะพ้นจากตำแหน่ง เป็นต้น อย่างไรก็ตามมีกรณีปรากฏอยู่บ้างที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและศาลไม่ได้ปฏิบัติตามความเห็นในคำวินิจฉัยวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้โดยอ้างว่าความเห็นในคำวินิจฉัยนั้นเป็นความเห็นที่ไม่ใช่เหตุผลอันเป็นรากฐานในคำวินิจฉัย ดังนั้นความเห็นดังกล่าวจึงไม่มีผลผูกพันตามกฎหมาย ในกรณีเช่นนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็ไม่มีเครื่องมือที่จะบังคับการให้เป็นไปตามความเห็นของตนได้¹⁰¹

⁹⁹ จาก การคุ้มครองชั่วคราวและการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ.(น.112-117). โดย บรรเจิด สิงคะเนติ, 2548, กรุงเทพฯ:พีเพรส. ลิขสิทธิ์ 2548 โดยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

¹⁰⁰ แหล่งเดิม. หน้า 121.

¹⁰¹ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. ก (น.85) เล่มเดิม.

ถึงแม้ว่าการที่รัฐธรรมนูญมิได้กำหนดกลไกการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะไม่ทำให้เกิดข้อขัดข้องในการดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย เพราะในทางปฏิบัติ องค์การของรัฐต่างปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญด้วยดี ตลอดมา แต่ในทางทฤษฎีแล้ว นักวิชาการของประเทศฝรั่งเศสเองได้เสนอความเห็นไว้ว่า โดยตรรกะ แล้ว เมื่อรัฐธรรมนูญกำหนดให้คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันองค์กรของรัฐ จึงควรกำหนดบทลงโทษเพื่อบังคับให้องค์กรของรัฐปฏิบัติตามหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญด้วย

3.1.2.7 การรักษาความสงบเรียบร้อยในกระบวนการพิจารณาของศาล

ประเทศฝรั่งเศส ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมีขึ้นเพื่อคุ้มครองกระบวนการพิจารณาคดี ในศาลทั่วไป เช่นเดียวกับประเทศเยอรมัน โดยการบัญญัติการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (Code of Criminal Procedure) ดังนี้¹⁰²

มาตรา 321 หากในกระบวนการพิจารณาคดีบุคคล เกิดเหตุการณ์รบกวนไม่ว่าในลักษณะใด ๆ ประธานผู้พิจารณาคดีสามารถออกคำสั่งขับไล่บุคคลออกจากห้องพิจารณาคดีได้

หากในการบังคับตามคำตัดสิน เขาต่อต้านคำสั่งหรือก่อความวุ่นวาย จะต้องถูกสั่งขัง และต้องโทษจำคุกเป็นเวลาสองเดือนถึงสองปี และมีความผิดฐานหมิ่นศาลหรือใช้ความรุนแรงต่อศาลหรือพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายอาญา

จากนั้นเขาจะถูกบังคับให้ออกจากห้องพิจารณาคดีโดยเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ตามคำสั่งที่ออกโดยประธานผู้พิพากษา

มาตรา 404

หากในกระบวนการพิจารณาคดี บุคคลใดก่อเหตุการณ์รบกวน ไม่ว่าลักษณะใด ๆ ประธานผู้พิจารณาคดีอาจออกคำสั่งขับไล่บุคคลออกจากห้องพิจารณาคดี

หากในการบังคับตามคำสั่ง บุคคลนั้นต่อต้านคำสั่งหรือก่อความวุ่นวาย จะต้องถูกขัง ถูกสอบสวน และต้องโทษจำคุก 2 เดือน ถึง 2 ปี และอาจยังต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญาฐานหมิ่นศาล หรือใช้ความรุนแรงต่อศาลหรือพนักงานอัยการด้วย

บุคคลนั้นจะถูกเจ้าพนักงานตำรวจบังคับให้ออกจากห้องพิจารณาคดีตามคำสั่งของประธานผู้พิจารณาคดี

แม้เป็นการกระทำละเมิดต่อสถาบันศาลในกระบวนการพิจารณาที่สามารถลงโทษได้ตามกฎหมายแต่ประเทศฝรั่งเศสก็ได้ให้หลักประกันแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล โดยผู้พิพากษาที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาในขณะที่มีการละเมิดอำนาจศาลและ

¹⁰² จาก ขอบเขตและวิธีพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล. (น. 85). โดย ฌปกา ตูลารักซ์, 2553, กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ดูเหมือนผู้พิพากษาไม่สามารถเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล และความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้นต้องเป็นการกระทำละเมิดต่อกระบวนการพิจารณาเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติข้างต้นนั้น เป็นบทบัญญัติที่ใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลทั่วไปในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีความสอดคล้องกับประเทศเยอรมันซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรเช่นเดียวกัน แต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสนั้น ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญหรือกฎเกณฑ์ภายในใดที่บัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลเอาไว้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าอาจเป็นเพราะองค์กรพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสนั้นไม่ได้เป็นองค์กรศาล (Cour) แต่มีลักษณะเป็นองค์กรทางการเมือง (Organe politique) และการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยการพิจารณาจากเอกสาร ไม่ใช้การดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจา จึงไม่มีปัญหาในเรื่องการก่อกวนการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่จะต้องอาศัยอำนาจตำรวจในการดำเนินคดี เช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน

3.1.3 ศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้

ประเทศเกาหลีใต้จัดตั้งองค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในรูปแบบองค์กรศาลรัฐธรรมนูญภายหลังจากที่เคยจัดตั้งองค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญในรูปแบบคณะกรรมการและในรูปแบบองค์กรศาลทั่วไปมาก่อน โดยมีพัฒนาการและแนวคิด อำนาจหน้าที่ และหลักการพื้นฐานของกฎหมายพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ ดังนี้

3.1.3.1 พัฒนาการและแนวคิด

ก่อนการสถาปนาศาลรัฐธรรมนูญในรูปแบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ประเทศสาธารณรัฐแห่งเกาหลีหรือเกาหลีใต้มีพัฒนาการขององค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ ดังนี้

ก) คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ (Constitutional Committee) รูปแบบนี้มีการใช้อยู่ใน 3 ช่วงเวลา คือช่วงสาธารณรัฐที่ 1 ระหว่างปี ค.ศ.1948 - 1960 สาธารณรัฐที่ 4 ในระหว่างปี ค.ศ. 1972 - 1981 และสาธารณรัฐที่ 5 ในระหว่างปี ค.ศ.1981 - 1988

ข) ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitution Court) ประเทศเกาหลีใต้มีความพยายามในการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นในช่วงสาธารณรัฐที่ 2 ตั้งแต่ปี ค.ศ.1960 - ค.ศ.1961 โดยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญให้มีศาลรัฐธรรมนูญและมีพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ แต่การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญยังไม่เป็นผลสำเร็จก็เกิดการรัฐประหารเสียก่อน

ค) ศาลทั่วไป

อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการพิจารณาคดีโดยตุลาการแบบอเมริกัน (American-Type Judicial Review System) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ให้ศาลทั่วไปมีอำนาจพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ แต่ผล

คำพิพากษาผูกพันเฉพาะคู่ความในคดี รูปแบบนี้มีการนำมาใช้ในศาลเกาหลีใต้ในช่วง
สาธารณรัฐที่ 3 ในระหว่างปี ค.ศ.1961 - ค.ศ.1972

ง) ศาลรัฐธรรมนูญในรูปแบบปัจจุบัน

ศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ตั้งขึ้นในช่วงสาธารณรัฐที่ 6 เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ.1988
โดยนำรูปแบบมาจากศาลรัฐธรรมนูญของยุโรป เจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเป็น
ศาลพิเศษนั้น มีแนวคิดจากการต้องการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของประชาชนและตรวจสอบการใช้
อำนาจรัฐให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นแทนการให้ศาลทั่วไปพิจารณาคดี

ศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 9 คน มีที่มาจาก
การแต่งตั้งของประธานาธิบดี 3 คน มาจากผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (The
National Assembly) 3 คน และอีก 3 คน มาจากผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อจากประธานศาลสูงสุด
ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงมาจาก
บุคคล 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหารฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ

รัฐธรรมนูญเกาหลีใต้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญเพียง 3 มาตรา คือ มาตรา
111 มาตรา 112 และมาตรา 113 ซึ่งเป็นการกำหนดเฉพาะหลักการสำคัญ ได้แก่ เขตอำนาจศาล
รัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดี 5 ประเภท องค์ประกอบและที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
การแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญ ระยะเวลาและข้อห้ามในการดำรงตำแหน่ง หลักประกันในการ
ปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการ จำนวนเสียงของตุลาการในการออกเสียงลงมติในคดีบางประเภท ทั้งนี้
รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญได้และ
กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีภายใต้กรอบที่กฎหมาย
กำหนด

รัฐสภาเกาหลีใต้ได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (The Constitutional
Court Act) เพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ
เมื่อปี ค.ศ.1988 และได้ใช้มาจนถึงปัจจุบันโดยมีการแก้ไขปรับปรุงรวม 10 ครั้ง พระราชบัญญัติ
ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญนี้มี 76 มาตรา แบ่งเป็น 5 หมวด ดังนี้

ก) หมวดที่ 1 บททั่วไป

ข) หมวดที่ 2 เกี่ยวกับองค์กรศาลรัฐธรรมนูญ

ค) หมวดที่ 3 วิธีพิจารณาคดีทั่วไป

ง) หมวดที่ 4 วิธีพิจารณาคดีเฉพาะ

จ) หมวดที่ 5 โทษทางอาญา

3.1.3.2 หลักการพื้นฐานของกฎหมาย

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมของศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้มีหลักการพื้นฐานดังนี้

1) หลักการยื่นคำร้อง

การดำเนินคดีในศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ต้องมีผู้ยื่นคำร้องต่อศาล ศาลรัฐธรรมนูญจึงจะพิจารณาคดีได้

คำร้องที่ยื่นต่อศาลต้องทำเป็นหนังสือตามที่กำหนดในแต่ละประเภทคดีพร้อมแนบพยานเอกสารหรือหลักฐานที่อ้างถึง ในคดีที่ขอให้พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ให้ศาลเป็นผู้ส่ง กรณีคดีคำร้องขอให้ถอดถอนจากตำแหน่งให้ส่งสำเนาคัดค้านของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ¹⁰³

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องแล้วให้ส่งสำเนาคำร้องให้ผู้ถูกร้องทราบโดยไม่ชักช้า กรณีที่เป็นคำร้องเกี่ยวกับการขอให้วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ให้ส่งสำเนาคำร้องให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและคู่ความที่เกี่ยวข้องกับคดี¹⁰⁴

หลังจากผู้ถูกร้องได้รับสำเนาคำร้องแล้ว อาจยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษรต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาให้ประกอบด้วยส่วนที่เป็นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและส่วนที่เป็นคำร้องขอให้วินิจฉัย¹⁰⁵

ในส่วนของการแก้ไขคำร้อง เมื่อที่ประชุมตุลาการเห็นว่า คำร้องไม่เป็นไปตามเงื่อนไขแต่สามารถแก้ไขได้ ให้ตุลาการมีคำสั่งให้มีการแก้ไขคำร้องภายในระยะเวลาที่กำหนดและให้ส่งสำเนาคำร้องที่แก้ไขแล้วให้ผู้ถูกร้องโดยไม่ชักช้า โดยให้ถือว่าได้มีการยื่นคำร้องที่แก้ไขใหม่นับตั้งแต่วันที่ได้อื่นคำร้องครั้งแรก ระยะเวลาในการแก้ไขคำร้องไม่นับรวมเป็นระยะเวลาภายในกรอบเวลาในการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งปกติศาลรัฐธรรมนูญมีกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีซึ่งต้องอ่านคำวินิจฉัยภายใน 180 วัน หลังจากได้รับคำร้องขอให้พิจารณาคดี ทั้งนี้ กรณีที่มีตุลาการไม่ครบ 7 นาย เนื่องจากตำแหน่งว่างลง ไม่ให้นับระยะเวลาที่ตำแหน่งว่างลงมานับรวมในระยะเวลาการพิจารณาคดี¹⁰⁶

¹⁰³ Constitutional Court Act Article 26

¹⁰⁴ Constitutional Court Act Article 27

¹⁰⁵ Constitutional Court Act Article 29

¹⁰⁶ Constitutional Court Act Article 28 and Article 38

2) หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีการพิจารณาโดยวาจา (Oral Argument) ในคดีบางประเภทซึ่งการพิจารณาโดยวาจาก็นั้นเป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ได้แก่ การพิจารณาคดีการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง การพิจารณาคดียุบพรรคการเมือง การพิจารณาคดีเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนการพิจารณาคดีที่ไม่ใช่โดยวาจา (Without Oral Argument) นั้นใช้ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย หรือการพิจารณาคดีคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญที่ศาลเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีโดยวาจา ในคดีประเภทนี้ตุลาการเต็มองค์คณะอาจกำหนดให้มีการพิจารณาโดยวาจาและรับฟังคำให้การของคู่กรณี ผู้เกี่ยวข้องหรือบุคคลอื่นใดได้ โดยให้กำหนดวันพิจารณาและออกหมายเรียกคู่กรณีและบุคคลที่เกี่ยวข้อง¹⁰⁷

การพิจารณาคดีโดยวาจา (Oral argument of the adjudication) และการอ่านคำวินิจฉัย (pronounce of final decision) ให้กระทำในห้องพิจารณาคดีของศาล แต่กรณีที่ประธานศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าจำเป็นอาจมีการดำเนินการดังกล่าวนอกห้องพิจารณาคดีได้¹⁰⁸

การพิจารณาคดีโดยวาจาและการอ่านคำวินิจฉัยของศาลต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ ส่วนการพิจารณาคดีที่ไม่ใช่โดยวาจาและการทำความเห็น (deliberation) ไม่ต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ¹⁰⁹

3) หลักความเป็นอิสระของตุลาการ

รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองหลักความเป็นอิสระของตุลาการไว้ในมาตรา 4 โดยให้ตุลาการพิจารณาคัดสินคดีโดยอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย ความรู้และมโนธรรมสำนึก (Consciences) ของตน

นอกจากนี้การโยกย้ายตุลาการโดยไม่สมควรใจหรือการให้พ้นจากตำแหน่งไม่อาจกระทำได้ เว้นแต่ตุลาการนั้นต้องคำวินิจฉัยให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง (Impeachment) หรือเมื่อตุลาการนั้นต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดและได้รับโทษจำคุกโดยไม่ได้ให้ประกันงานทดแทนหรือโทษที่สูงกว่านั้น¹¹⁰

¹⁰⁷ Constitutional Court Act Article 30

¹⁰⁸ Constitutional Court Act Article 33

¹⁰⁹ Constitutional Court Act Article 34

¹¹⁰ Constitutional Court Act Article 8

สิทธิประโยชน์และค่าตอบแทนของประธานศาลรัฐธรรมนูญให้ได้รับเท่ากับประธานศาลสูงสุด ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้รับสิทธิประโยชน์และค่าตอบแทนเท่ากับผู้พิพากษาในศาลสูงสุด¹¹¹

4) หลักการคัดค้านตุลาการ

ในประเทศเกาหลีใต้ หลักการคัดค้านตุลาการมีหลักเกณฑ์ใกล้เคียงกับประเทศเยอรมันและฝรั่งเศส กล่าวคือ ตุลาการไม่อาจพิจารณาคดีได้ในกรณีต่อไปนี้

เป็นคู่ความหรือเป็นหรือเคยเป็นคู่สมรสของคู่ความ

เป็นหรือเคยเป็นญาติ ห้วนน้ำครอบครัว หรือสมาชิกในครอบครัวของคู่ความในคดี

เคยให้ถ้อยคำหรือให้ความเห็นในฐานะพยานผู้เชี่ยวชาญในคดี

เป็นหรือเคยเป็นที่ปรึกษาของคู่ความเกี่ยวกับคดี

มีข้อพิพาทเป็นคดีความในศาลอื่นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือวิชาชีพของตน

เมื่อมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นคู่ความอาจมีคำร้องขอให้ศาลพิจารณาหรือศาลอาจยกขึ้นพิจารณาได้เอง (ex officio) การพิจารณาดังกล่าวต้องกระทำโดยตุลาการเต็มองค์คณะ¹¹² และตุลาการอาจขอถอนตนเองจากการพิจารณาคดีได้

คู่ความอาจคัดค้านมิให้ตุลาการร่วมในการพิจารณาคดีโดยอ้างเหตุว่ามีเหตุอันควรสงสัยเกี่ยวกับความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการและตุลาการอาจขอถอนตนเองจากการพิจารณาคดีด้วยเหตุดังกล่าวได้ แต่คู่ความไม่อาจร้องขอให้มีการถอนตุลาการสองคนหรือมากกว่านั้นในคดีเดียวกัน¹¹³

3.1.3.3 คู่ความและสิทธิของคู่ความ

การจะพิจารณาถึงคู่ความในคดีและสิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ ต้องพิจารณาจากประเภทคดีรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดี ดังนี้¹¹⁴

1) การพิจารณาคดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายตามที่ศาลอื่นได้ยื่นคำร้องขอ (Constitutionality of a law Upon the Request of the Courts) ตามมาตรา 26 (1)¹¹⁵ และมาตรา 41¹¹⁶

¹¹¹Constitutional Court Act Article 15

¹¹²Constitutional Court Act Article 24

¹¹³Constitutional Court Act Article 24

¹¹⁴รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี มาตรา 111

¹¹⁵มาตรา 26 คำร้องขอให้พิจารณาคดี

2) การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง (Impeachment) ตาม มาตรา 48 ซึ่งบัญญัติว่า หากประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาที่ปรึกษาแห่งรัฐ รัฐมนตรี ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้พิพากษา คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติ ประธานและคณะกรรมการ ตรวจเงินแผ่นดิน หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐตามที่กฎหมายกำหนด กระทำการละเมิดรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ สภานิติบัญญัติแห่งชาติอาจมีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่ง ตามที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายว่าด้วยสภานิติบัญญัติแห่งชาติกำหนด

3) การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมือง (Dissolution of a Political Party) ตาม มาตรา 55 ซึ่งเป็นกรณีที่ฝ่ายบริหารโดยความเห็นชอบของสภาที่ปรึกษาแห่งรัฐขอให้ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองที่มีวัตถุประสงค์และการดำเนินการของพรรคการเมือง ขัดต่อหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย

4) การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการโต้แย้งเรื่องอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรของรัฐ ระหว่าง องค์กรของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Competence Disputes between State Agencies, between State Agencies and Local governments, and between Local Governments) โดยหากเป็นข้อโต้แย้งเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่อง การศึกษา วิทยาการ หรือศิลปะของท้องถิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาท้องถิ่น ให้คณะกรรมการ ติดตามของคณะกรรมการการศึกษาเป็นคู่ความในคดี

(1) คำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยคดี ให้ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยทำเป็นหนังสือตามที่ กำหนดในแต่ละประเภทคดี ทั้งนี้ ในกรณีที่เป็นการร้องขอให้พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ให้ ศาลอื่นเป็นผู้ส่งคำร้อง ในกรณีการพิจารณาคำร้องขอให้ถอดถอนให้สำเนาติดถอดถอนของสภานิติบัญญัติ แห่งชาติ

(2) พยานเอกสาร หรือหลักฐานที่อ้างถึงให้แนบมาพร้อมคำร้อง

¹¹⁶มาตรา 41 คำร้องขอให้วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

(1) กรณีมีประเด็นต้องพิจารณาว่ากฎหมายที่ใช้ในการพิจารณาคดีใดชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดย ศาลเห็นเองหรือโดยคำร้องขอของกลุ่มความ ให้ศาลที่พิจารณาคดีนั้น (รวมถึงศาลทหาร) ยื่นคำร้องให้ศาล รัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

(2) คำขอของกลุ่มความตาม (1) ให้กระทำเป็นลายลักษณ์อักษร ระบุนเหตุตามมาตรา 43 ข้อ 2 ถึง ข้อ 4

(3) ให้นำมาตรา 254 ของกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมในการตรวจสอบ คำขอตาม (2)

(4) ห้ามอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งของศาลอื่นเกี่ยวกับคำร้องขอให้พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ กฎหมาย

(5) กรณีที่ศาลอื่นนอกจากศาลสูงสุดเป็นผู้ร้องขอตาม (1) ให้ส่งเรื่องผ่านไปยังศาลสูงสุด

5) การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Complaints)

ตามมาตรา 68

โดยสรุป ผู้มีอำนาจฟ้องคดีหรือผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ นั้นก็เช่นเดียวกันกับประเทศเยอรมันและฝรั่งเศสซึ่งจะเป็นไปตามแต่ละประเภทของคดีรัฐธรรมนูญ โดยแต่ละประเภทคดีจะได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ต้องมีผู้แทนทางด้านกฎหมายในการดำเนินคดี โดยกำหนดไว้ดังนี้¹¹⁷

กรณีรัฐบาลเป็นคู่ความ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้แทนรัฐบาล

กรณีองค์กรของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นคู่ความ ผู้แทนอาจเป็นทนายความหรือลูกจ้างที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับทนายความหรือที่ปรึกษา

กรณีเอกชนเป็นคู่ความ หากเอกชนนั้นไม่ใช่ทนายความต้องมีทนายความเป็นผู้แทนในการดำเนินคดี

ส่วนสิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้นั้นอาจพิจารณาได้จากรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court Act) ซึ่งรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะกำหนดเฉพาะวิธีพิจารณาที่เป็นหลักการสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น ไม่ได้เป็นวิธีพิจารณาที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 (1) ซึ่งกำหนดให้นำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญโดยไม่ขัดหรือแย้งกับหลักทั่วไปของวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ และรวมถึงการนำวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับกับการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการถอดถอนออกจากตำแหน่ง และนำวิธีพิจารณาคดีปกครองมาใช้บังคับกับการพิจารณาคดีเกี่ยวกับข้อพิพาทระหว่างองค์กร และคดีเกี่ยวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ เว้นแต่ตามรัฐธรรมนูญนี้จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น¹¹⁸

¹¹⁷Constitutional Court Act Article 25

¹¹⁸Constitutional Court Act Article 40 (1) Except as otherwise provided in this Act, the provisions of laws and regulations relating to civil litigation shall apply *mutatis mutandis* to the procedure for adjudication of the Constitutional Court within the limit not contrary to the nature of constitutional adjudication. Together with such provisions, laws and regulations relating to criminal litigation shall apply *mutatis mutandis* to the adjudication on impeachment and the Administrative Litigation Act to the adjudication on competence dispute and constitutional complaint.

สิทธิของกลุ่มความในกระบวนการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญว่าด้วย ศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่¹¹⁹

ก) สิทธิในการคัดค้านตุลาการ ในกรณีที่ตุลาการที่พิจารณาคดีเป็นคู่ความในคดี หรือ เป็นหรือเคยเป็นคู่สมรสของกลุ่มความ เป็นหรือเคยเป็นญาติ หัวหน้าครอบครัว หรือสมาชิกใน ครอบครัวของกลุ่มความ เป็นหรือเคยเป็นที่ปรึกษาของกลุ่มความในคดี เคยชี้แจงต่อศาลหรือให้ความเห็น ในฐานะพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีนั้น หรือเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีอื่นที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือ วิชาชีพของตน เป็นต้น¹²⁰

ข) สิทธิในการแต่งตั้งผู้แทนในการดำเนินคดี ในกรณีที่รัฐบาลเป็นคู่ความในคดีให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้แทนในการดำเนินคดี ในกรณีที่องค์กรของรัฐหรือองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นคู่ความในคดี องค์กรดังกล่าวอาจแต่งตั้งให้อัยการหรือบุคคลในองค์กร ของตนที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับอัยการหรือที่ปรึกษาทางกฎหมายเป็นผู้แทนในการดำเนินคดี ส่วนในกรณีที่เอกชนเป็นคู่ความให้มีทนายความเป็นผู้แทนในการดำเนินคดี เว้นแต่เอกชนดังกล่าว จะเป็นทนายความเองด้วย¹²¹

¹¹⁹จาก “ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญของประเทศเกาหลีใต้” โดย วรรณาสุพรรณชะริดา, 2551,วารสารศาลรัฐธรรมนูญ, 28,น. 120-126.

¹²⁰Constitutional Court Act Article 24

(1) When a Justice falls under any of the following, the Justice shall be excluded from the execution of the Justice's services:

1. When the Justice is a party or is or was the spouse of a party;
2. When the Justice is or was a relative, head of family, or a family member of a party [to the proceeding];
2. When the Justice is or was a relative of a party [to the proceeding]; <Amendment March 31, 2005, Effective Date January 1, 2008>
3. When the Justice bears testimony or gives an expert opinion on the case;
4. When the Justice is or was the counsel of a party with respect to the case; or
5. When the Justice was involved in the case outside of the Constitutional Court by reason of his duties or profession.

¹²¹Constitutional Court Act Article 25

(1) When the Government is a party (including an intervener. Hereinafter the same shall apply) in any proceeding, the Minister of Justice shall represent it.

ค) สิทธิในการขอให้ศาลตรวจพยานหลักฐาน คู่ความในคดีมีสิทธิในการขอให้ศาลสอบถามคู่กรณีหรือพยาน ขอให้ศาลเรียกพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่ายหรือบุคคลภายนอกมายังศาล ขอให้ศาลเรียกบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญมาประเมินพยานหลักฐานในคดี และขอให้ศาลรับรองลักษณะหรือสภาพของสินค้า บุคคล สถานที่ และสิ่งของต่าง ๆ¹²²

ง) สิทธิในการให้ความเห็นในคดี คู่ความในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลอื่น (ordinary court) หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อสรุปความเห็นว่าการกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีของคู่ความในคดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 44¹²³

จ) สิทธิในการยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา เมื่อผู้ถูกร้องได้รับคำร้องหรือคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมของผู้ร้องแล้ว ผู้ถูกร้องอาจยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเป็นหนังสือต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยคำชี้แจงข้อกล่าวหาของผู้ถูกร้องจะต้องประกอบไปด้วยคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและคำขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย¹²⁴

(2) In any proceeding, a state agency or local government which is a party, may select an attorney or an employee who is qualified as an attorney as a counsel and have him pursue the proceeding.

(3) When a private person is a party, in any proceeding, such person shall be represented by an attorney : *Provided*, That this shall not apply when he is an attorney.

¹²² Constitutional Court Act Article 31

(1) When the Full Bench deems necessary for the review of a case, it may, upon motion by a party or *ex officio*, inspect evidence as follows:

1. To examine the party or witness;
2. To demand presentation of documents, books, articles and other evidentiary materials which are possessed by the parties or interested persons, and to place them in custody;
3. To order a person of special learning and experience to evaluate evidence ; and
4. To verify the nature or condition of relevant goods, persons, places and other things.

(2) The presiding Justice may, if necessary, designate one of Justices to inspect evidence under paragraph (1).

¹²³ Constitutional Court Act Article 44 The parties to the original case and the Minister of Justice may submit to the Constitutional Court an amicus brief on the issue of whether or not statutes are constitutional.

¹²⁴ Constitutional Court Act Article 29

(1) The respondent may, upon receiving a written request or correction, present a written answer to the Constitutional Court.

ด) สิทธิในการแก้ไขคำร้องของผู้ร้อง ในกรณีที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าคำร้องของผู้ร้องที่ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมายแต่อาจมีการแก้ไขได้ ให้ตุลาการมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องภายในเวลาที่เห็นสมควร¹²⁵ เป็นต้น

3.1.3.4 การร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติเรื่องการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญปรากฏในรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

มาตรา 68 มูลเหตุในการยื่นคำร้อง

(1) บุคคลซึ่งอ้างว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของตนที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญถูกละเมิดโดยการกระทำหรือไม่กระทำการของรัฐ อาจยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ เว้นแต่ กรณีเป็นคำพิพากษาของศาลอื่น ทั้งนี้ ในกรณีที่มีมาตรการเยียวยาความเสียหายใดๆ ที่กำหนดให้บุคคลดำเนินการตามกฎหมายอื่น บุคคลไม่อาจฟ้องคดีได้หากไม่ได้ดำเนินการตามกระบวนการดังกล่าวให้ถึงที่สุดก่อน

(2) หากคำขอตามมาตรา 41 (1) เกี่ยวกับการพิจารณาวินิจฉัยคดีความชอบด้วยรัฐธรรมนูญถูกยกคำร้อง คู่ความอาจยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ในกรณีนี้ คู่ความไม่อาจยื่นคำร้องซ้ำเพื่อขอให้ศาลพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายด้วยเหตุผลเดียวกันได้อีก

มาตรา 69 ระยะเวลาการยื่นคำร้อง

(1) คำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 68 (1) ให้ยื่นภายใน 90 วัน หลังจากรู้เหตุแห่งการร้อง และภายใน 1 ปี นับแต่เหตุเกิด ทั้งนี้ การยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญที่ยื่นภายหลังการดำเนินการตามวิธีการเยียวยาความเสียหายที่กฎหมายกำหนดแล้ว ให้ยื่นคำร้องภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งผลการดำเนินการเยียวยาความเสียหายที่ถึงที่สุดแล้ว

(2) คำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญตามมาตรา 68 (2) ให้ยื่นภายใน 30 วัน นับแต่วันที่มีคำสั่งไม่รับพิจารณาคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

(2) The written answer shall include an answer to the claim and the bases of the request for adjudication.

¹²⁵Constitutional Court Act Article 28 (1) When the presiding Justice determines that a request for adjudication fails to meet its requirements but may satisfy them by correction, the Justice shall require that request be corrected within a reasonable time.

3.1.3.5 การคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัย

อำนาจในการสั่งใช้มาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เหนือกว่าศาลรัฐธรรมนูญได้มีบัญญัติไว้ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

มาตรา 57 ในคดีร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมือง เมื่อผู้ร้องมีคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งหรือศาลเห็นเอง ศาลอาจมีคำสั่งให้ระงับการดำเนินกิจกรรมของผู้ถูกร้องไว้จนกว่าศาลจะมีการอ่านคำวินิจฉัย

มาตรา 65 ในคดีร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กร เมื่อผู้ร้องมีคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งหรือศาลเห็นเอง ศาลอาจมีคำสั่งให้ระงับผลของการกระทำของผู้ถูกร้องไว้จนกว่าศาลจะมีการอ่านคำวินิจฉัย

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นอำนาจของศาลในการสั่งใช้มาตรการชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัย เพื่อเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของกลุ่มหรือประโยชน์สาธารณะ ซึ่งศาลมีดุลพินิจที่จะสั่งใช้มาตรการคุ้มครองชั่วคราวดังกล่าวหรือไม่ก็ได้ อย่างไรก็ตาม มีบางกรณีที่กฎหมายกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวก่อนวินิจฉัยเอาไว้แล้ว ซึ่งจะมีผลบังคับทันทีโดยศาลไม่ต้องมีคำสั่ง คือ

มาตรา 42 (การรอกการพิจารณาคดีพิพาทภาคีของศาลอื่น)

(1) เมื่อศาลอื่นร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ให้ศาลนั้นรอกการพิจารณาคดีนั้นไว้จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย เว้นแต่กรณีที่ศาลนั้นเห็นว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วน ให้ดำเนินการพิจารณาคดีที่ไม่ใช่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดีต่อไปได้

(2) ระยะเวลาที่ศาลรอกการพิจารณาคดีตาม (1) นั้น มิให้นับรวมเป็นระยะเวลาการควบคุมตัวตาม มาตรา 92 (1) (2) ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และมาตรา 132 (1) (2) ของกฎหมายวิธีพิจารณาความศาลทหาร และกำหนดระยะเวลาการทำคำพิพากษตาม มาตรา 199 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

3.1.3.5 การประชุมปรึกษาและลงมติวินิจฉัย

องค์คณะในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญเหนือกว่า หากเป็นการพิจารณาคดีทั่วไปเว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดเป็นอย่างอื่น ต้องพิจารณาโดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเต็มคณะ ซึ่งมี 9 นาย (Full Bench) ทั้งนี้ กฎหมายกำหนดจำนวนองค์คณะไม่น้อยกว่า 7 นาย ประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นประธานในการพิจารณาคดี การวินิจฉัยเป็นไปตามเสียงข้างมาก แต่มีคดีบางประเภทที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญกำหนดให้ต้องได้คะแนนเห็นชอบจากตุลาการไม่น้อยกว่า 6 เสียง ได้แก่ การวินิจฉัยว่ากฎหมายไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ การวินิจฉัยให้ถอดถอนบุคคลจากตำแหน่ง การวินิจฉัยกรณียุบพรรคการเมือง การวินิจฉัยคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ

การวินิจฉัยกลับแนวคำวินิจฉัยเดิมของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการตีความหรือการใช้รัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญ¹²⁶

สำหรับองค์คณะพิจารณาตรวจคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ นั้น กฎหมายกำหนดให้ใช้รูปแบบองค์คณะเล็ก (Small Bench) ประกอบด้วยตุลาการ 3 นาย ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประธานศาลมีอำนาจตรวจคำร้องการพิจารณาตรวจคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญว่าจะรับไว้พิจารณาหรือไม่ โดยจะมีคำสั่งไม่รับคำร้องทุกข์นั้นไว้พิจารณาในกรณีต่อไปนี้¹²⁷

1) คำร้องทุกข์ที่ยื่นมาโดยไม่ได้ดำเนินการเพื่อเยียวยาผลกระทบตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ครบถ้วนเสียก่อนหรือเป็นการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลอื่น

2) คำร้องทุกข์ที่ยื่นเมื่อเกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

3) คำร้องทุกข์ที่ยื่นมาโดยไม่มีผู้แทนทางกฎหมายในคดีที่กฎหมายกำหนด

4) คำร้องทุกข์ที่ไม่อาจรับไว้พิจารณาได้ (Inadmissible)

กรณีที่คำสั่งไม่รับคำร้องของตุลาการคณะเล็กไม่ใช่มติเอกฉันท์ ให้โอนคดีนั้นไปสู่การพิจารณาของตุลาการเต็มองค์คณะ และในกรณีที่ตุลาการคณะเล็กไม่สามารถวินิจฉัยได้ว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ภายใน 30 วัน ให้ถือว่าคำร้องนั้นได้โอนไปยังตุลาการเต็มองค์คณะเช่นกัน

อาจสรุปได้ว่า ในศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ซึ่งมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 9 คน นั้น การพิจารณาคดีทุกคดีต้องมีตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะร่วมประชุมพิจารณาไม่ต่ำกว่า 7 คน การวินิจฉัยใช้มติเสียงข้างมาก ยกเว้นคดีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องได้เสียงเห็นชอบไม่น้อยกว่า 6 เสียง มติในการวินิจฉัยก็ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ว่ากรณีที่เสียงเท่ากัน จะทำอะไรหรือวินิจฉัยว่าอย่างไร ส่วนการพิจารณารับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญไว้พิจารณานั้น กฎหมายให้องค์คณะเล็กซึ่งประกอบด้วยตุลาการที่เป็นองค์คณะ 3 คน เป็นผู้พิจารณากลับกรองคำร้องทุกข์ หากคณะเล็กมีมติรับคำร้องไว้พิจารณา หรือความเห็นของตุลาการคณะเล็กที่ว่าไม่รับคำร้องทุกข์นั้นไว้พิจารณาเป็นความเห็นที่ไม่เอกฉันท์ ผลก็คือต้องรับคำร้องทุกข์นั้นไว้พิจารณา แต่ถ้าหากคณะเล็กมีมติเป็นเอกฉันท์ว่าไม่รับ โดยเหตุในการไม่รับนั้นต้องเป็นเหตุเฉพาะตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็จะต้องพิจารณาว่าจะรับคำร้องทุกข์หรือไม่อีกครั้งหนึ่งโดยตุลาการเต็มองค์คณะ

ส่วนรูปแบบการพิจารณาคดีนั้น ศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้มีการพิจารณาคดีทั้งแบบประชุมปรึกษาหารือและการพิจารณาคดีด้วยวาจาหรือการออกนั่งพิจารณาคดี โดยกฎหมาย

¹²⁶ Constitutional Court Act Article 23

¹²⁷ Constitutional Court Act Article 72

กำหนดให้การพิจารณาคดีเกี่ยวกับการถอดถอนออกจากตำแหน่ง คดีขอให้ยุบพรรคการเมือง คดีเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีการพิจารณาคดีด้วยวาจา ส่วนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย หรือคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญนั้น หากศาลเห็นว่าไม่มีความจำเป็นจะไม่มีการพิจารณาคดีด้วยวาจาก็ได้¹²⁸

3.1.3.6 การบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย

ในประเทศเกาหลีใต้ มาตรการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ โดยจำกัดเฉพาะคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมือง ดังนี้

มาตรา 58 การแจ้งคำร้อง

(1) เมื่อมีการร้องขอให้ยุบพรรคการเมือง เมื่อศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการคุ้มครองชั่วคราว หรือเมื่อการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นลง ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญแจ้งให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติและคณะกรรมการเลือกตั้งแห่งชาติทราบ

(2) ให้ส่งคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคำร้องขอให้ยุบพรรคการเมืองให้ผู้ถูกร้อง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ฝ่ายบริหาร และคณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติ

มาตรา 59 ผลของคำวินิจฉัย

เมื่อมีการอ่านคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมือง ให้พรรคการเมืองนั้นเป็นอันเลิกไป

มาตรา 60 การบังคับตามคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ให้ยุบพรรคการเมือง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติมีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย ตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง

3.1.3.7 การรักษาความสงบเรียบร้อยในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล

ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศเกาหลีใต้ ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1988 (แก้ไขเพิ่มเติม เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2008) มาตรา 79 (บทบัญญัติโทษทางอาญา) โดยบุคคลใดก็ตามที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่กำหนดไว้ภายใต้มาตรานี้ จะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1,000,000 วอน คือ

(1) บุคคลใดถูกหมายเรียก หรือได้รับมอบหมายให้มาเป็นพยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้ตีความหรือล่าม ให้มาศาลรัฐธรรมนูญแต่ไม่มา โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร

¹²⁸ Constitutional Court Act, Article 30

(2) บุคคลใดถูกถามหรือให้นำเสนอเอกสาร พยานหลักฐาน ต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่ไม่ยอมนำเสนอโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร

(3) บุคคลใดปฏิเสธ หรือรบกวนหรือหลีกเลี่ยงในการตรวจสอบ สืบสวน ของศาลรัฐธรรมนูญโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร

ส่วนการรักษาความปลอดภัยนั้น มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ สาธารณรัฐเกาหลี มาตรา 21 ดังนี้

มาตรา 21 (เสมียนศาลและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยศาล)

(1) ให้มีเสมียนศาลและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของศาลรัฐธรรมนูญ

(2) ประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้แต่งตั้งเสมียนศาลและเจ้าหน้าที่ศาลจากบุคคลใน สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(3) เสมียนศาลมีหน้าที่รับผิดชอบในการเตรียมการ การเก็บรักษา และการส่งเอกสาร เกี่ยวกับคดี ภายใต้การบังคับบัญชาของตุลาการที่รับผิดชอบคดี

(4) ให้เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของศาลรักษาความสงบเรียบร้อยในห้องพิจารณาคดี และดำเนินการอื่นใดภายใต้การสั่งการของตุลาการที่รับผิดชอบคดี

นอกจากนี้ รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ยังได้บัญญัติให้นำ รัฐบัญญัติว่าด้วยการจัดองค์กรศาล (the Court Organization Act) มาใช้โดยอนุโลมในการรักษา ความสงบเรียบร้อยของกระบวนการพิจารณาของศาล¹²⁹ ดังนี้

มาตรา 58 การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในห้องพิจารณาคดี

(1) ให้ประธานผู้พิจารณาคดีเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อย) เมื่อมีเหตุจำเป็นในการรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล ประธานผู้พิจารณาคดีอาจ ขอให้ผู้กำกับการสถานีตำรวจท้องที่ที่มีอำนาจ ให้จัดส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจมาก่อนหรือหลังการ พิจารณาคดีได้

(2) ภายใต้บังคับตามความใน (1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะต้องจัดส่งเจ้าหน้าที่ ตำรวจให้ตามคำขอของประธานผู้พิจารณาคดี เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในห้องพิจารณาคดีและ ในบริเวณศาล¹³⁰

¹²⁹ Constitutional Court Act Article 35

¹³⁰ the Court Organizayion Article 58 (Maintenance of Order in a Courtroom)

(1) Order in the courtroom shall be maintained by the presiding judge.

มาตรา 59 (ห้ามบันทึกวีดิทัศน์ ฯลฯ)

ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการบันทึกเทป ถ่ายภาพ หรือทำการแพร่ภาพในห้องพิจารณาคดี เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากประธานผู้พิจารณาคดี¹³¹

มาตรา 60 (การร้องขอให้จัดส่งกำลังเจ้าหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ)

(1) เมื่อมีเหตุจำเป็นในการรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล ประธานผู้พิจารณาคดีอาจร้องขอต่อผู้กำกับการสถานีตำรวจท้องที่ที่มีอำนาจให้จัดส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจในเวลาก่อนหรือหลังการพิจารณาคดีได้

(2) ภายใต้บังคับตามความใน (1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะต้องจัดส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ตามคำขอโดยตรงของประธานผู้พิจารณาคดีเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยในห้องพิจารณาและในบริเวณศาล¹³²

มาตรา 61 (การควบคุมตัวในห้องขัง)

(1) หากบุคคลใดกระทำการละเมิดอำนาจศาลตามบทบัญญัติในมาตรา 58 (2) หรือในมาตรา 59 โดยขัดขวางกระบวนการพิจารณาของศาลด้วยการข่มขู่หรือการก่อให้เกิดความวุ่นวาย ไม่ว่าจะกระทำในบริเวณศาลหรือนอกบริเวณศาล ฯลฯ หรือดูหมิ่นศาลเป็นการชัดแจ้ง ให้ศาลมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่งดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ ให้กักขังในห้องขังไว้ไม่เกิน 20 วัน หรือปรับไม่เกิน 1,000,000 วอน หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) เพื่อดำเนินการลงโทษกักขังตาม (1) ศาลอาจมีคำสั่งให้หัวหน้าเจ้าหน้าที่ศาล เจ้าหน้าที่เรือนจำ หรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กักตัวบุคคลดังกล่าวโดยทันทีได้

(2) The presiding judge may prohibit any person who could potentially cause harm to the dignity and order of the court from entering the courtroom, expel such a person from the courtroom, or issue other orders necessary for maintaining order in the courtroom.

¹³¹ Article 59 (Prohibition of Videotape Recording, etc.)

No person shall, unless permitted by the presiding judge, engage in acts such as videotaping, photographing, or broadcasting in the courtroom.

¹³² Article 60 (Request for Dispatch of National Police Officers)

(1) When it is deemed necessary for keeping order in the court, the presiding judge may request the chief of the competent police station to dispatch police officers, before or after the opening of a court session. [Amended February 21, 2006]

(2) National police officers dispatched upon a request under paragraph (1) shall take directions from the presiding judge with respect to the maintenance of order inside the courtroom and its peripheries. [Amended February 21, 2006]

ในกรณีนี้ศาลจะต้องพิจารณาคดีกับผู้ต้องขังดังกล่าวภายใน 24 ชั่วโมง ในสถานที่กักขังนั้น มิฉะนั้น จะต้องมีการสั่งให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาทันที

(3) ผู้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล จะต้องถูกควบคุมตัวไว้ในห้องขังของสถานีดำรวจหรือของเรือนจำ

(4) การควบคุมตัวในห้องขังนี้ จะต้องให้มีการดำเนินการตามกฎหมายเกี่ยวกับการกักขังและการลงโทษต่อผู้ถูกคุมขังในคดีนี้ไว้ก่อน และให้มีการดำเนินการควบคุมตัวและลงโทษผู้ถูกคุมขังในคดีเดิมนั้นระงับไว้ก่อนชั่วคราวในระหว่างการถูกควบคุมตัวในคดีนี้ โดยให้กระบวนการพิจารณาคดีเดิมของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นอันระงับไว้เช่นเดียวกัน แต่หากศาลมีเหตุผลตามสมควร ศาลอาจมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่กฎหมายกำหนดต่อไปได้

(5) คำพิพากษาดำเนิน (1) อาจมีการอุทธรณ์ได้

(6) วิธีพิจารณาคดีตาม (1) และอื่นๆ ที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของศาลสูงสุด¹³³

¹³³ Article 61 (Detention in Custody, ect.)

(1) If a person acts, inside or outside of the court, in violation of an order issued under Article 58, paragraph (2) or the provisions of Article 59, obstructs court proceedings through verbal assaults, or by causing a commotion, etc. or is clearly in contempt of court, the court may, by its decision, place the person in detention for up to twenty days, impose a fine of up to one million won, or both.

(2) In order to execute the detention penalty under paragraph (1), the court may have the court staff, prison officers, or national police officers detain the subject immediately. In such a case, the court shall hold a trial to sentence the subject to detention within twenty-four hours of placing him into detention, otherwise shall immediately order the release of the person. [Amended February 21, 2006]

(3) The detention in custody shall be executed by detaining the offender at a detention room of a police station or correctional facility.

(4) The detention in custody shall be executed prior to confinement and punishment due to other cases against the detainee, and the execution of a confinement and punishment due to other cases against the detainee shall be suspended during the execution of detention in custody. The procedure of the original case to which the detainee is a party shall also be suspended. If there is a valid reason, the court may order continuation of the legal proceedings.

(5) The judgment as provided in paragraph (1) may be subject to any appeal or special appeal. [Amended July 27, 1994]

(6) The procedure for a judgment as provided in paragraph (1) and other necessary matters shall be prescribed by the Supreme Court Rules.

จะเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้มีอำนาจลงโทษผู้ก่อการหรือขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล โดยการสั่งกักขังและปรับได้ทันทีอันเป็นลักษณะของการลงโทษผู้กระทำความผิดอำนาจศาล อย่างไรก็ตามการความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ได้จำกัดไว้เฉพาะการกระทำที่เป็นขัดขวางหรือทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลไม่สามารถดำเนินไปได้เท่านั้น เช่นเดียวกับประเทศเยอรมัน โดยไม่รวมถึงการกระทำที่เป็นการหมิ่นเกียรติของตุลาการ เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ การดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทตุลาการ

3.2 กฎหมายวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญไทย

ศาลรัฐธรรมนูญได้รับการสถาปนาขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นการก่อตั้งองค์กรวินัยคดีรัฐธรรมนูญในรูปองค์กรศาลเฉพาะขึ้นเป็นครั้งแรก มีพัฒนาการและแนวคิด อำนาจหน้าที่ และหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ ดังนี้

3.2.1 พัฒนาการและแนวคิด

ก่อนหน้าที่จะมีการสถาปนาศาลรัฐธรรมนูญขึ้นนั้น องค์กรวินัยคดีรัฐธรรมนูญของประเทศไทยอยู่ในรูปของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ โดยมีพัฒนาการตามช่วงระยะเวลา ดังนี้

ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2484) สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจสูงสุดในการตีความรัฐธรรมนูญ¹³⁴

ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ. 2539) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้มีอำนาจควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 มาตรา 87 ถึงมาตรา 89¹³⁵ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการจัดตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้นในประเทศไทย คณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

¹³⁴ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 มาตรา 62 บัญญัติว่า “ท่านว่าสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความรัฐธรรมนูญ” รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้กำหนดให้มีองค์กรควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายไว้โดยเฉพาะ เพียงแต่มาตรา 61 บัญญัติว่ากฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นโมฆะ

¹³⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489

มาตรา 87 บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

มาตรา 88 ในการที่ศาลจะใช้บทกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 87 ก็ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นไว้ชั่วคราว แล้วให้รายงานความเห็นเช่นนั้นตาม

- 1) วินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือไม่
- 2) วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอต่อสภานั้นมีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่อยู่ในระหว่างการขั้บยั้งของวุฒิสภาหรือไม่
- 3) วินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวหรือไม่
- 4) วินิจฉัยว่าในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่นหรือระหว่างศาลอื่นด้วยกัน
- 5) วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับการเห็นชอบจากรัฐสภาแล้วแต่ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าฯถวายพระมหากษัตริย์เพื่อลงพระปรมาภิไธย มีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ รวมตลอดถึงการตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่
- 6) วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ
- 7) วินิจฉัยว่าข้อบังคับของวุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎรหรือรัฐสภามีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ หรือไม่
- 8) พิจารณาว่า พระราชกำหนดเป็นไปเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศหรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะหรือไม่

9) อำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญ

ในการนำรูปแบบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมาใช้นั้น พบว่า มีปัญหาหลายประการ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับองค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งมีที่มาโดยตำแหน่ง ทำให้มีลักษณะเป็นการคานผลประโยชน์ระหว่างอำนาจทั้งสามยิ่งกว่าจะผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม ถึงกับมีคำกล่าวว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นศาลทางการเมือง ปัญหาการขาดวิธีการในการสรรหาตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งเกิดจากการที่รัฐธรรมนูญกำหนดคุณสมบัติของตุลาการรัฐธรรมนูญไว้เพียง

ทางการไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยแล้วให้แจ้งให้ศาลทราบ

คำวินิจฉัยของตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาดและให้ศาลปฏิบัติตามนั้น

มาตรา 89 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งขึ้นเป็นประธานตุลาการคนหนึ่ง และตุลาการอีกสิบสี่คน

ให้มีการแต่งตั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่ทุกครั้งเมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน เพราะเหตุที่สภาผู้แทนหมดอายุหรือยุบ

วิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

กว้างๆ ว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายหรือทางรัฐศาสตร์ และการให้รัฐสภาเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้ง ทำให้มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มผลประโยชน์ ไม่เกิดความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ปัญหาการขาดความเป็นอิสระของตุลาการรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญมิได้มีบทบัญญัติรับรองความเป็นอิสระในการชี้ขาดของตุลาการรัฐธรรมนูญ และที่สำคัญคือนอกจากตุลาการรัฐธรรมนูญจะมีที่มาจากการคัดเลือกของรัฐสภาทั้ง 15 คนแล้ว การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญทุกครั้งเมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะเหตุที่สภาผู้แทนราษฎรหมดวาระ หรือถูกยุบ ทำให้เสมือนว่าอายุของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญขึ้นอยู่กับอายุการทำงานของสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ยังมีข้อวิจารณ์ในทางวิชาการเกี่ยวกับคุณสมบัติ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ประสิทธิภาพ ตลอดจนปัญหาความเป็นอิสระของตุลาการรัฐธรรมนูญ จึงได้มีการปรับปรุงรูปแบบมาเป็นองค์กรศาล¹³⁶

ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2540 ถึง ปัจจุบัน) เป็นช่วงเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีอำนาจวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ สืบเนื่องจากปัญหาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามที่กล่าวมา ทำให้เมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงบัญญัติให้มีการสถาปนาองค์กรศาลรัฐธรรมนูญขึ้น เพื่อให้องค์กรวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญมีลักษณะความเป็นศาลมากกว่าเป็นองค์กรทางการเมือง ตุลาการมีความเป็นอิสระ มีที่มาที่เชื่อมโยงกับรัฐสภา แต่เพื่อไม่ให้การเชื่อมโยงให้ความเห็นชอบของรัฐสภานั้น มีเรื่องของพรรคการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง และเพื่อให้มีวิธีพิจารณาที่ได้มาตรฐาน ตรวจสอบได้โดยสาธารณะชน จึงกำหนดให้ตุลาการทุกคนต้องทำความเห็นและนำลงพิมพ์เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษา¹³⁷ ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในหมวด 8 มาตรา 255 ถึงมาตรา 270

เมื่อมีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 และต่อมาได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2550 บทบัญญัติในหมวด 10 ส่วน 2 มาตรา 204 ถึงมาตรา 217 ได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยกำหนดโครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งและและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก 8 คน¹³⁸

¹³⁶ จาก ศาลรัฐธรรมนูญกับปัญหาโครงสร้างและระบบวิธีพิจารณา. โดยวรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2548, กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการสัมมนา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

¹³⁷ คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คปป.) ข้อเสนอในการปฏิรูปการเมืองไทย อ้างในสุรพล นิติไกรพจน์ และคณะ ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามรัฐธรรมนูญ รายงานผลการศึกษาต่อสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ. 2544 (น. 55-56).

¹³⁸ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากบุคคลดังต่อไปนี้

3.2.2 หลักการพื้นฐานของกฎหมาย

เมื่อเริ่มสถาปนาศาลรัฐธรรมนูญขึ้น รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ว่าให้วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด โดยหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณานั้นต้องกระทำโดยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ¹³⁹ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญได้กำหนดกรอบว่าวิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐาน เรื่องการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย การให้โอกาสคู่กรณีแสดงความเห็นของตนก่อนการวินิจฉัยคดี การให้สิทธิคู่กรณีขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตน การเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและการ

1) ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวนสามคน

2) ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวนสองคน

3) ผู้ทรงคุณวุฒิสภาหรือนิติศาสตร์ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนิติศาสตร์อย่างแท้จริงและได้รับเลือกตามมาตรา 206 จำนวน 2 คน

4) ผู้ทรงคุณวุฒิสภาหรือรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์อื่น ซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารราชการแผ่นดินอย่างแท้จริงและได้รับเลือกตามมาตรา 206 จำนวน 2 คน

การเลือกตามมาตรา 206 มีสองขั้นตอนคือขั้นตอนที่ คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วยประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร และประธานองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคน ทำหน้าที่สรรหาและคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วให้เสนอรายชื่อผู้ได้รับเลือกพร้อมความยินยอมของผู้นั้นต่อประธานวุฒิสภา มติในการคัดเลือกดังกล่าว ต้องลงคะแนนโดยเปิดเผยและต้องมีคะแนนไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ในกรณีที่ไม่มีกรรมการในตำแหน่งใด หรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ถ้ากรรมการที่เหลืออยู่นั้นมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง ให้คณะกรรมการสรรหาประกอบด้วยกรรมการที่เหลืออยู่ ขั้นตอนที่สองเมื่อได้รับรายชื่อแล้วให้เรียกประชุมวุฒิสภาเพื่อมีมติให้ความเห็นชอบบุคคลผู้ได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การลงมติให้ใช้วิธีลงคะแนนลับ ในกรณีที่วุฒิสภาไม่เห็นชอบในรายชื่อใด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ให้ส่งรายชื่อนั้นกลับไปยังคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพร้อมด้วยเหตุผลเพื่อดำเนินการสรรหาใหม่ หากคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่เห็นด้วยกับวุฒิสภา และยืนยันตามมติเดิมด้วยคะแนนเอกฉันท์ ให้ส่งรายชื่อนั้นให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป

ในกรณีที่ไม่มีผู้พิพากษาในศาลฎีกาหรือตุลาการในศาลปกครองสูงสุดได้รับเลือก ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาหรือที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด แล้วแต่กรณี เลือกบุคคลอื่นซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม และมีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านนิติศาสตร์ที่เหมาะสมจะปฏิบัติหน้าที่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และให้ผู้ที่ได้รับเลือกประชุมกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ

¹³⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 269

กำหนดให้ศาลต้องให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาล ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญก็ได้มีการออกข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีและการทำคำวินิจฉัยเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความ

เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน รัฐธรรมนูญบัญญัติให้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใช้บังคับ¹⁴⁰ อย่างไรก็ดีตาม จนถึงปัจจุบันยังไม่มีมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ จึงยังคงใช้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายในการพิจารณาความอยู่เช่นเดิม

หลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความของศาลรัฐธรรมนูญตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ กำหนดหลักการพื้นฐานในการพิจารณาความ ดังนี้

1) หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีโดยการไต่สวนโดยเปิดเผย¹⁴¹ซึ่งหมายความว่า เป็นกระบวนการพิจารณาโดยวาจาและบุคคลทั่วไปสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ เว้นแต่ กรณีที่ศาลเห็นเป็นการสมควรที่จะกำหนดว่าควรให้บุคคลใดบ้างมีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาคดี ทั้งนี้ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาล หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ

2) การให้สิทธิคู่กรณีขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องตนหรือหลักการฟังความทุกฝ่าย

ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องที่มีคู่กรณีไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้ส่งสำเนาคำร้องแก่ผู้ถูกร้อง หรือมีคำสั่งแจ้งผู้ถูกร้องมารับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด และให้ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในสิบห้าวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้องหรือ

¹⁴⁰ รัฐธรรมนูญ มาตรา 216 วรรคหก

วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

¹⁴¹ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 32 วรรคสองและวรรคสาม

การไต่สวนของศาล ให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณที่ทำการศาลหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ศาลมีอำนาจกำหนดบุคคลที่มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้

เมื่อศาลประกาศกำหนดวันนัดไต่สวนครั้งแรก ให้ส่งสำเนาประกาศแก่คู่กรณีไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนนัด ส่วนกำหนดวันนัดไต่สวนครั้งต่อไป ให้เป็นไปตามที่ศาลกำหนด

ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด¹⁴² นอกจากนี้คู่กรณียังมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ณ ที่ทำการศาลในเวลาทำการได้ตามที่ศาลกำหนด¹⁴³

3) หลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวน

ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญใช้ระบบไต่สวนในการแสวงหาความจริง¹⁴⁴ และในการไต่สวนพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญให้ศาลเป็นผู้สอบถามพยานเอง แต่ศาลอาจอนุญาตให้คู่กรณีซักถามพยานพยานเพิ่มเติมตามประเด็นและข้อเท็จจริงที่ศาลกำหนดไว้ก็ได้ ในกรณีที่ให้คู่กรณีซักถามพยานเพิ่มเติมนี้ ให้ฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ซักถามก่อน¹⁴⁵

¹⁴² ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ข้อ 29 เมื่อศาลหรือตุลาการประจำคดี แล้วแต่กรณี มีคำสั่งรับคำร้องที่มีคู่กรณีไว้พิจารณาวินิจฉัย ให้ส่งสำเนาคำร้องแก่ผู้ถูกร้อง หรือมีคำสั่งแจ้งผู้ถูกร้องมารับสำเนาคำร้องภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

เมื่อผู้ถูกร้องได้รับสำเนาคำร้อง ให้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในสิบห้าวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้องหรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

กรณีผู้ถูกร้องไม่ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในสิบห้าวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้องหรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หรือไม่มารับสำเนาคำร้องภายในกำหนดเวลาดังวรรคหนึ่ง ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

¹⁴³ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ข้อ 33 คู่กรณีจะอ้างตนเอง บุคคลและหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่ศาลเห็นสมควร และมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ณ ที่ทำการศาลในเวลาทำการได้ตามที่ศาลเห็นสมควร

¹⁴⁴ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ข้อ 6 วิธีพิจารณาตามที่กำหนดในข้อกำหนดนี้ให้ใช้ระบบไต่สวน

วิธีพิจารณาใดซึ่งข้อกำหนดนี้มิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้และไม่ขัดต่อข้อกำหนดนี้

¹⁴⁵ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ข้อ 38 การไต่สวนพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ ให้ศาลกำหนดและกระทำเท่าที่จำเป็น

การไต่สวนพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ ให้ศาลสอบถามพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญเองก่อนทำการไต่สวนให้ศาลแจ้งให้พยานทราบถึงประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นโดยวิธีแถลงด้วยตนเองหรือตอบคำถามของศาล

เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจอนุญาตให้คู่กรณีซักถามพยานเพิ่มเติมตามประเด็นและข้อเท็จจริงที่ศาลกำหนดไว้ก็ได้ โดยให้ฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ซักถามก่อน

สำหรับการพิจารณาคดีที่ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ มิได้กำหนดไว้โดยเฉพาะ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ก็ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้เท่าที่พอจะใช้บังคับได้และไม่ขัดต่อข้อกำหนดดังกล่าว

4) หลักการกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยศาล

หลักการนี้เป็นลักษณะประการหนึ่งของวิธีพิจารณาในระบบไต่สวน ซึ่งตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ให้ศาลเป็นผู้กำหนดประเด็นข้อพิพาท และในการพิจารณาคดีของศาล หากศาลเห็นว่าคดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลอาจประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยโดยไม่ทำการไต่สวนก็ได้¹⁴⁶ การไต่สวนของศาลนั้น ศาลจะเป็นผู้ซักถามพยานเอง แต่ศาลอาจอนุญาตให้คู่กรณีซักถามพยานเพิ่มเติมได้ โดยให้ถามได้เฉพาะตามประเด็นและข้อเท็จจริงที่ศาลกำหนดไว้ การสืบพยานหลักฐานให้สืบได้เฉพาะพยานหลักฐานที่คู่กรณีไม่รับกัน¹⁴⁷ ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งการสืบพยานหลักฐานใดๆ ที่ศาลเห็นว่าไม่เกี่ยวข้อง กับเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่มีความจำเป็นแก่การพิจารณาวินิจฉัย หรือจะทำให้คดีล่าช้าโดยไม่สมควร¹⁴⁸ ศาลจะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใดๆ ที่ได้มาหรือมีอยู่ หรือที่คู่กรณีนำสืบมานั้น เกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้ฟังเป็นยุติได้หรือไม่¹⁴⁹ ตลอดจนมีอำนาจสั่งให้คู่กรณีที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้อง ดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่เห็นสมควร¹⁵⁰

¹⁴⁶ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 32 วรรคหนึ่ง

ในการพิจารณาคดีของศาล หากศาลเห็นว่าคดีใดมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลอาจประชุมปรึกษาเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยโดยไม่ทำการไต่สวนก็ได้

¹⁴⁷ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ข้อ 36 การไต่สวนของศาล ให้คู่กรณีซักถามเฉพาะประเด็นที่ศาลกำหนดและให้มีการสืบพยานหลักฐานที่คู่กรณีไม่รับกัน

¹⁴⁸ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ข้อ 46 ศาลอาจสั่งการสืบพยานหลักฐานใด ๆ ที่เห็นว่าไม่เกี่ยวข้อง กับเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่มีความจำเป็นแก่การพิจารณาวินิจฉัย หรือจะทำให้คดีล่าช้าโดยไม่สมควร

¹⁴⁹ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ข้อ 48 ศาลมีอำนาจในอันที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาและวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานใดๆ ที่ได้มาหรือมีอยู่ หรือที่คู่กรณีนำสืบมานั้น เกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้ฟังเป็นยุติได้หรือไม่

¹⁵⁰ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

5) หลักการเรื่ององค์คณะ

ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ข้อ 24¹⁵¹ องค์คณะในการพิจารณาคดีหรือการตัดสินวินิจฉัยคดี ต้องมีตุลาการร่วมในการพิจารณาคดีหรือการตัดสินวินิจฉัยคดีไม่น้อยกว่า 5 คน ยกเว้นการพิจารณาว่าจะรับคำร้องไว้พิจารณาหรือไม่ (หากเทียบกับศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองคือการพิจารณาว่าจะรับคำฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่) ในกรณีดังกล่าว องค์คณะในการพิจารณาคือ ตุลาการประจำคดี ซึ่งประธานศาลรัฐธรรมนูญต้องแต่งตั้งตุลาการจำนวน ไม่น้อยกว่า 3 คน เป็นตุลาการประจำคดี¹⁵² หากเป็นกรณีที่ไม่มีกรรมการแต่งตั้งตุลาการประจำคดี การพิจารณาในประเด็นดังกล่าวก็ต้องพิจารณาโดยตุลาการเต็มองค์คณะ คือ ไม่น้อยกว่า 5 คน เช่นเดียวกับการพิจารณาวินิจฉัยในประเด็นอื่นๆ

6) หลักการเปิดโอกาสให้คัดค้านตุลาการเนื่องจากขาดความเป็นกลาง

ความไม่เป็นกลางของตุลาการอาจเกิดจากตุลาการผู้นั้นมีส่วนได้เสียในคดีนั้นโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้นั้นเป็นหรือเคยเป็นคู่สมรสหรือญาติของคู่กรณี เคยถูกอ้างเป็นพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือเคยมีส่วนร่วมในกระบวนการนิติบัญญัติหรือเคยแสดงความเห็นในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญในข้อกฎหมายนั้น เคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่กรณี เคยเป็นกรรมการกฤษฎีกาหรืออนุญาโตตุลาการซึ่งพิจารณาคำร้องเรื่องเดียวกันนั้น มีคดีอยู่ระหว่าง

ข้อ 28 เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลหรือตุลาการประจำคดี แล้วแต่กรณี อาจมีคำสั่งให้คู่กรณีที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ถูกต้อง ดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่เห็นสมควร

¹⁵¹ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ข้อ 24 องค์คณะของศาลในการพิจารณาคดีและการทำคำวินิจฉัย ต้องประกอบด้วยตุลาการไม่น้อยกว่าห้าคน ตุลาการซึ่งไม่ได้ร่วมในการพิจารณาคดีใด ย่อมไม่มีอำนาจในการทำคำวินิจฉัยนั้น คำวินิจฉัยของศาลให้ถือเสียข้างมาก เว้นแต่มีบัญญัติเป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญ

¹⁵² ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ข้อ 25 กรณีมีคำร้องขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยเรื่องใด ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญแต่งตั้งตุลาการไม่น้อยกว่าสามคน เป็นตุลาการประจำคดี เว้นแต่กรณีตามข้อ 17 (5) และ (9) หรือกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน ประธานศาลรัฐธรรมนูญอาจไม่แต่งตั้งตุลาการประจำคดีก็ได้

ในกรณีที่ไม่มีประธานศาลรัฐธรรมนูญ หรือประธานศาลรัฐธรรมนูญไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ศาลมอบหมายตุลาการคนใดคนหนึ่งทำหน้าที่แต่งตั้งตุลาการประจำคดีแทน

ให้ตุลาการประจำคดีตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวน มีอำนาจพิจารณารับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยตามข้อ 27 และออกคำสั่งใดๆ ซึ่งมีขึ้นเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดคดี คำสั่งของตุลาการประจำคดีให้ถือเสียข้างมาก

การพิจารณาที่ตุลาการผู้ยื่นหรือคู่สมรสหรือญาติพิพาทกับคู่กรณีหรือคู่สมรสหรือญาติของคู่กรณี อีกฝ่ายหนึ่ง เช่น คู่สมรสหรือญาติของตุลาการมีคดีพิพาทอยู่ในศาลยุติธรรม

จากหลักการที่ว่าไม่มีผู้ใดสามารถเป็นผู้พิพากษาได้ในคดีที่ตนเองมีส่วนได้เสีย ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ¹⁵³จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่าเหตุเหล่านี้เป็นเหตุที่ทำให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ยื่นไม่มีสิทธิร่วมในพิจารณาคดีได้ด้วยเหตุความไม่เป็นกลาง เมื่อมีกรณีที่เข้าลักษณะดังที่กล่าวมา คู่กรณีหรือผู้ที่เกี่ยวข้องก็สามารถคัดค้านว่าตุลาการผู้ยื่นไม่อาจพิจารณาคดีได้ หรือตุลาการผู้ยื่นอาจขอถอนตัวจากการพิจารณาคดีเองก็ได้ โดยแถลงให้ศาลทราบถึงเหตุที่ตนอาจถูกคัดค้าน แต่หากคู่กรณีหรือผู้มีส่วนได้เสียยื่นคำร้องคัดค้านตุลาการคนใดคนหนึ่งและผู้ยื่นไม่ได้ขอถอนตัว ผู้ที่ถูกคัดค้านต้องงดการปฏิบัติหน้าที่ไว้ก่อนจนกว่าศาลจะได้ชี้ขาดในเรื่องที่คัดค้านนั้น เมื่อศาลวินิจฉัยคำร้องคัดค้านนั้นอย่างไรแล้ว คำวินิจฉัยของศาลเป็นที่สุด สำหรับตุลาการที่ถูกคัดค้านจะไม่มีสิทธิร่วมพิจารณาคำร้องคัดค้านนั้น¹⁵⁴

¹⁵³ ข้อ 10 ตุลาการอาจถูกคัดค้านได้ในเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องในคำร้องที่ขอให้วินิจฉัย
- (2) เป็นหรือเคยเป็นสามีหรือภริยา หรือญาติของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงสามชั้น หรือเป็นญาติทางการสมรสนับได้เพียงสองชั้น
- (3) เคยถูกอ้างเป็นพยาน โดยที่ได้รู้เห็นเหตุการณ์ เว้นแต่เคยมีส่วนร่วมในวิธีพิจารณาตามกระบวนการทางนิติบัญญัติ หรือเคยแสดงความเห็นในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษในปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวข้องกับคำร้องนั้น
- (4) เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาก่อน
- (5) เป็นกรรมการกฤษฎีกาหรืออนุญาโตตุลาการซึ่งพิจารณาคำร้องในเรื่องเดียวกันนั้นมาก่อน
- (6) มีคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาที่ตุลาการนั้นเอง สามี ภริยา หรือญาติสืบสาโลหิต ตรงขึ้นไปหรือลงมาของตุลาการนั้นฝ่ายหนึ่ง พิพาทกับคู่กรณี สามี ภริยา หรือญาติสืบสาโลหิต ตรงขึ้นไปหรือลงมาของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง

¹⁵⁴ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ข้อ 11 เมื่อมีเหตุที่จะคัดค้านอย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อ 10 เกิดขึ้นแก่ตุลาการคนใด ตุลาการนั้นเองจะแถลงต่อศาล แสดงเหตุที่ตนอาจถูกคัดค้าน แล้วขอถอนตัวออกจากการพิจารณาคดีนั้นได้

ข้อ 12 เมื่อมีเหตุที่ตุลาการอาจถูกคัดค้านได้ตามข้อ 10 คู่กรณีหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง อาจยกข้อคัดค้านขึ้นอ้างโดยทำเป็นคำร้องคัดค้านยื่นต่อศาลได้ ไม่ว่าในเวลาใดๆ ก่อนมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งชี้ขาด

เมื่อมีการยื่นคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่ง ให้ตุลาการซึ่งถูกคัดค้านงดการปฏิบัติหน้าที่ไว้จนกว่าศาลจะได้มีการชี้ขาดในเรื่องที่คัดค้านนั้น

3.2.3 คู่ความและสิทธิของคู่ความ

เช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญในประเทศอื่นๆ ที่คู่ความในคดีขึ้นอยู่กับประเภทคดีรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ดังนี้

1) พิจารณาวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดต่อหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือไม่ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 65 วรรคสาม¹⁵⁵

2) พิจารณาวินิจฉัยว่า บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือไม่

3) พิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามมาตรา 106 (3) (4) (5) (6) (7) (8) (10) หรือ (11) หรือมาตรา 119 (3) (4) (5) (7) หรือ (8) ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 91¹⁵⁶

การกระทำใดๆ ของตุลาการซึ่งถูกคัดค้านที่ได้ดำเนินไปก่อนมีเหตุที่อาจถูกคัดค้านนั้น ย่อมสมบูรณ์ไม่เสียไปเพราะเหตุที่ศาลมีคำสั่งยอมรับคำร้องคัดค้าน เว้นแต่ศาลจะกำหนดเป็นอย่างอื่น

ข้อ 13 เมื่อมีการยื่นคำร้องคัดค้านตุลาการคนใด และตุลาการซึ่งถูกคัดค้านไม่ขอถอนตัวออกจากการพิจารณาคดีนั้น ให้ศาลพิจารณาคำร้องคัดค้านและบันทึกคำชี้แจงของตุลาการซึ่งถูกคัดค้าน โดยอาจฟังคำแถลงของคู่กรณีและตุลาการซึ่งถูกคัดค้าน รวมทั้งพยานหลักฐานอื่นตามที่เห็นสมควร แล้วออกคำสั่งยอมรับหรือยกเสียซึ่งคำร้องคัดค้านนั้น คำสั่งดังกล่าวให้เป็นที่สุด

เมื่อศาลต้องพิจารณาตามวรรคหนึ่ง ตุลาการซึ่งถูกคัดค้านจะร่วมพิจารณาหรือออกเสียงลงคะแนนชี้ขาดคำร้องคัดค้านมิได้

การชี้ขาดคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่งให้ถือตามคะแนนเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ถือตามคำร้องคัดค้าน

¹⁵⁵ มาตรา 65 วรรคสาม

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นว่ามีมติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น จะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดต่อหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

¹⁵⁶ มาตรา 91 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าสมาชิกภาพของ

4) พิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ร้องขอให้วินิจฉัยเพราะเหตุว่าพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกนั้น มีมติให้ตนพ้นจากการเป็นสมาชิกภาพ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 106 (7)¹⁵⁷

5) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอใหม่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 149 วรรคสอง¹⁵⁸

สมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลงตามมาตรา 106 (3) (4) (5) (6) (7) (8) (10) หรือ (11) หรือมาตรา 119 (3) (4) (5) (7) หรือ (8) แล้วแต่กรณี และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งมีเหตุสิ้นสุดลงตามวรรคหนึ่ง ให้ส่งเรื่องไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก และให้ประธานแห่งสภานั้นส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง

¹⁵⁷ มาตรา 106 สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ

...ฯลฯ

(7) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก ในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออกหรือพรรคการเมืองมีมติ เว้นแต่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นได้อุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ คัดค้านว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา 65 วรรคสาม ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมิได้มีลักษณะตามมาตรา 65 วรรคสาม ให้ถือว่าสมาชิกภาพสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย แต่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา 65 วรรคสาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นอาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

...ฯลฯ

¹⁵⁸ มาตรา 149 วรรคสอง

ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอหรือส่งให้พิจารณานั้น เป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

6) พิจารณาวินิจฉัยว่า ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการการะทำการเสนอการแปรญัตติ หรือกระทำด้วยประการใดๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมีส่วนร่วมไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายหรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 168 วรรคเจ็ด¹⁵⁹

7) พิจารณาวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามมาตรา 182 (2) (3) (5) หรือ (7) หรือวรรคสอง หรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 182 วรรคสาม¹⁶⁰

8) พิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชกำหนดที่คณะรัฐมนตรีเสนอเป็นไปตามมาตรา 184 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 185¹⁶¹

¹⁵⁹ มาตรา 168 วรรคหกและวรรคเจ็ด

ในการพิจารณาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือของคณะกรรมการการเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมีส่วนร่วมไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย จะกระทำมิได้

ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา เห็นว่ามีการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหก ให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา และศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหก ให้การเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำดังกล่าวสิ้นผลไป

¹⁶⁰ มาตรา 182 วรรคสาม

ให้นับบทบัญญัติมาตรา 91 และมาตรา 92 มาใช้บังคับกับการสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีตาม (2) (3) (5) หรือ (7) หรือวรรคสอง โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ด้วย

¹⁶¹ มาตรา 185

ก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาจะได้อนุมัติพระราชกำหนดใดตามมาตรา 184 วรรคสาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าพระราชกำหนดนั้นไม่เป็นไปตามมาตรา 184 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง และให้ประธานแห่งสภานั้นส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นเพื่อวินิจฉัย เมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ส่งความเห็นมานั้น

เมื่อประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาได้รับความเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รอการพิจารณาพระราชกำหนดนั้นไว้ก่อน จนกว่าจะได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง

9) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว แต่ยังมีได้นำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 141¹⁶²

10) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว แต่ยังมีได้นำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย หรือร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภาลงมติยืนยันก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 154¹⁶³

11) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตามมาตรา 184 วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พระราชกำหนดนั้นไม่มีผลบังคับมาแต่ต้น

¹⁶²มาตรา 141

เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแล้ว ก่อนนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญซึ่งต้องกระทำให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งนั้นเป็นอันตกไป ในกรณีที่วินิจฉัยว่าข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป

ในกรณีที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลทำให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเป็นอันตกไปตามวรรคสอง ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นกลับคืนสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเพื่อพิจารณาตามลำดับ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ โดยมติในการแก้ไขเพิ่มเติมให้ใช้คะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา แล้วให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการตามมาตรา 90 และมาตรา 150 หรือมาตรา 151 แล้วแต่กรณี ต่อไป

¹⁶³มาตรา 154

ร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา 150 หรือร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาลงมติยืนยันตามมาตรา 151 ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง

แล้วแต่กรณี ให้ความเห็นชอบแล้ว แต่ยังมีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 155)

12) พิจารณาวินิจฉัยว่า หนังสือสัญญาที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันเป็นผู้เสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า หนังสือสัญญาดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาก่อนหรือไม่ (มาตรา 190 วรรคหก)

13) พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 211¹⁶⁴

14) พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายตามที่บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ร้องขอให้วินิจฉัยว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 212¹⁶⁵

15) พิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีใช้ศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 214¹⁶⁶

16) พิจารณาวินิจฉัยว่า กรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม หรือกระทำการต้องห้ามตามมาตรา 230 หรือไม่ (มาตรา 233)

¹⁶⁴มาตรา 211

ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 6 และยังไม่มีการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย ในระหว่างนั้นให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อไปได้ แต่ให้รอการพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว จนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งของคู่ความตามวรรคหนึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้โดยทั่วปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว

¹⁶⁵ มาตรา 212 บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้

การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่มิอาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

¹⁶⁶ ในกรณีที่มีความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญที่มีใช้ศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป ให้ประธานรัฐสภา นายกรัฐมนตรี หรือองค์กรนั้น เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

17) พิจารณาวินิจฉัยว่า หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีส่วนรู้เห็นหรือปล่อยปละละเลย หรือทราบถึงการกระทำของผู้สมัครรับเลือกตั้งของตนว่ากระทำการ ก่อ หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง :ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมนั้นแล้วได้ยับยั้งหรือแก้ไขหรือไม่ (มาตรา 237 วรรคสอง)

18) พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้เสนอ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 245(1))

19) พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเป็นผู้เสนอกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ (มาตรา 257(2))

นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 คือ

1) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านคำสั่งไม่รับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองของนายทะเบียนพรรคการเมือง ตามมาตรา 13 วรรคสี่

2) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องขอให้มีคำสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมือง คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองระงับหรือจัดการแก้ไขการกระทำฝ่าฝืนนโยบายพรรคการเมืองหรือข้อบังคับพรรคการเมือง หรือให้หัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองทั้งคณะหรือบางคนออกจากตำแหน่ง ตามมาตรา 31 วรรคสอง

3) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องขอให้มีคำสั่งเลิกการประกาศการสิ้นสุดสภาพความเป็นพรรคการเมือง ตามมาตรา 91 วรรคสาม

4) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องขอให้ยุบพรรคการเมือง ตามมาตรา 93 วรรคสอง

5) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องขอให้ยุบพรรคการเมือง ตามมาตรา 95

6) พิจารณาสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ตามมาตรา 98

เมื่อพิจารณาถึงผู้มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 แล้วอาจแบ่งกลุ่มของผู้มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ คดีที่ผู้มีสิทธิเริ่มคดีกับผู้มีสิทธิเสนอคดีเป็นบุคคลหรือองค์กรเดียวกัน และคดีที่ผู้มีสิทธิเริ่มคดีกับผู้มีสิทธิเสนอคดีเป็นบุคคลหรือองค์กรต่างกัน ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง ผู้มีสิทธิเริ่มคดีและผู้มีสิทธิเสนอคดีที่เป็นบุคคลหรือองค์กรเดียวกัน

ประเภทของคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ผู้มีสิทธิเริ่มคดีกับผู้มีสิทธิเสนอคดีเป็นบุคคลหรือองค์กรเดียวกัน คือ

1) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เป็นคดีที่ประธานรัฐสภาเป็นผู้ยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ¹⁶⁷

2) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติที่ร้องขอโดย นายกรัฐมนตรี

เป็นคดีที่นายกรัฐมนตรีส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติ¹⁶⁸

3) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เสนอเรื่องโดยผู้ตรวจการ แผ่นดิน

เป็นคดีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย¹⁶⁹

4) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เสนอเรื่องโดยคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เป็นคดีที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อ ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย¹⁷⁰

5) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่เสนอโดยบุคคลซึ่งถูกละเมิด สิทธิหรือเสรีภาพ

เป็นคดีที่บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ยื่นคำร้องต่อ ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย¹⁷¹

6) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี ในกรณีที่ศาลเห็นเอง

เป็นคดีที่ศาลที่พิจารณาคดีศาลเห็นเองว่าบทบัญญัติที่ศาลนั้นจะใช้บังคับแก่คดี ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้ศาลส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย¹⁷²

¹⁶⁷ รัฐธรรมนูญ มาตรา 141 ประกอบข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำ คำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 20 วรรคสอง

¹⁶⁸ รัฐธรรมนูญ มาตรา 154

¹⁶⁹ รัฐธรรมนูญ มาตรา 245 (1)

¹⁷⁰ รัฐธรรมนูญ มาตรา 257

¹⁷¹ รัฐธรรมนูญ มาตรา 212

7) คดีเกี่ยวกับข้อพิพาทระหว่างองค์กร

เป็นคดีที่ประธานรัฐสภา นายกรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างองค์กรดังกล่าว¹⁷³

8) คดีเกี่ยวกับการสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีที่ร้องขอโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เป็นคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรี¹⁷⁴

9) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างข้อบังคับการประชุมสภาที่ร้องขอโดยนายกรัฐมนตรี

เป็นคดีที่นายกรัฐมนตรีส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างข้อบังคับการประชุมสภา¹⁷⁵

10) คดีเกี่ยวกับการเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใดๆ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับงบประมาณรายจ่าย

เป็นคดีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา เข้าชื่อเสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใดๆ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับงบประมาณรายจ่าย ได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านประธานขององค์กรที่ตนเป็นสมาชิก¹⁷⁶

11) คดีเกี่ยวกับพรรคการเมือง

เป็นคดีที่ผู้ยื่นจดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมือง นายทะเบียนพรรค สมาชิกพรรคการเมือง พรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง หัวหน้าพรรคการเมือง หรืออัยการสูงสุด ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย¹⁷⁷

กลุ่มที่สอง ผู้มีสิทธิเริ่มคดีและผู้มีสิทธิเสนอคดีมิใช่บุคคลเดียวกันหรือต่างองค์กรกัน

¹⁷² รัฐธรรมนูญ มาตรา 211

¹⁷³ รัฐธรรมนูญ มาตรา 214

¹⁷⁴ รัฐธรรมนูญ มาตรา 182 วรรคสาม ประกอบมาตรา 91 วรรคสาม

¹⁷⁵ รัฐธรรมนูญ มาตรา 155 ประกอบมาตรา 154 วรรคหนึ่ง (2)

¹⁷⁶ รัฐธรรมนูญ มาตรา 168

¹⁷⁷ รัฐธรรมนูญ มาตรา 68 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 และ พ.ศ. 2550

ประเภทของคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีสิทธิเริ่มคดีกับผู้ที่มีสิทธิเสนอคดีเป็นบุคคลหรือองค์กรต่างกันมี 9 ประเภทคดี คือ

1) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติที่ร้องขอโดยสมาชิกสภา

เป็นคดีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกัน เข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติ¹⁷⁸

2) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนด

เป็นคดีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา เข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของเงื่อนไขการตราพระราชกำหนด¹⁷⁹

3) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีที่ร้องขอโดยคู่ความในคดี

เป็นคดีที่คู่ความในคดีได้แย้งว่าบทบัญญัติที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แล้วให้ศาลนั้นส่งความเห็นเช่นนั้นตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย¹⁸⁰

4) คดีเกี่ยวสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เป็นคดีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา เข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก แล้วให้ประธานสภาที่รับคำร้องดังกล่าวส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร¹⁸¹ หรือเป็นคดีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งส่งเรื่องไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก แล้วให้ประธานแห่งสภานั้นส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร¹⁸²

¹⁷⁸ รัฐธรรมนูญ มาตรา 154

¹⁷⁹ รัฐธรรมนูญ มาตรา 185

¹⁸⁰ รัฐธรรมนูญ มาตรา 211

¹⁸¹ รัฐธรรมนูญ มาตรา 91

¹⁸² รัฐธรรมนูญ มาตรา 91 วรรคสาม

5) คดีเกี่ยวกับการสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีที่ร้องขอโดยสมาชิกรัฐสภา

เป็นคดีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา เข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก แล้วให้ประธานสภาที่ได้รับคำร้องดังกล่าวส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยการสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรี¹⁸³

6) คดีเกี่ยวกับการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภา รวมกัน เข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภา แล้วให้ประธานรัฐสภาส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการการเลือกตั้ง¹⁸⁴

7) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างข้อบังคับการประชุมสภาที่ร้องขอโดยสมาชิกรัฐสภา

เป็นคดีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภา รวมกัน เข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างข้อบังคับการประชุมสภา¹⁸⁵

8) คดีเกี่ยวกับการร่างกฎหมายใหม่ให้มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างกฎหมายที่ถูกยับยั้งไว้

เป็นคดีที่สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา ส่งเรื่องไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาดังกล่าวส่งเรื่องไปให้ศาลรัฐธรรมนูญ พิจารณาวินิจฉัย¹⁸⁶

9) คดีเกี่ยวกับความเป็นหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

เป็นคดีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภา รวมกัน เข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อวินิจฉัยความเป็นหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา¹⁸⁷

¹⁸³ รัฐธรรมนูญ มาตรา 182 วรรคสาม

¹⁸⁴ รัฐธรรมนูญ มาตรา 233 วรรคหนึ่ง

¹⁸⁵ รัฐธรรมนูญ มาตรา 155

¹⁸⁶ รัฐธรรมนูญ มาตรา 140 วรรค 2 ประกอบมาตรา 149

¹⁸⁷ รัฐธรรมนูญ มาตรา 190

ส่วนในเรื่องสิทธิของคู่ความหรือคู่กรณีและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญนั้น โฉนดหลักต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ แต่ในระหว่างที่ยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ สิทธิของคู่ความเป็นไปตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ได้แก่

1) สิทธิของคู่กรณีหรือผู้เกี่ยวข้องในการคัดค้านตุลาการ ซึ่งคู่กรณีหรือผู้เกี่ยวข้องอาจขอคัดค้านขึ้นอ้างโดยทำเป็นคำร้องคัดค้านยื่นต่อศาลได้ ไม่ว่าในเวลาใดๆ ก่อนมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งชี้ขาด ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ข้อ 12

2) สิทธิของผู้ร้องในการขอถอนคำร้อง ผู้ร้องอาจถอนคำร้องก่อนที่ศาลมีคำวินิจฉัยหรือมีคำสั่ง โดยศาลอาจพิจารณาสั่งจำหน่ายคำร้องนั้นก็ได้ ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ข้อ 23

3) สิทธิของผู้ถูกร้องในการยื่นคำชี้แจง เมื่อผู้ถูกร้องได้รับสำเนาคำร้องให้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาภายในสิบห้าวันนับแต่วันรับสำเนาคำร้อง หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ข้อ 29

4) สิทธิของผู้ร้องในการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องและสิทธิของผู้ถูกร้องในการแก้ไขคำชี้แจง โดยผู้ร้องจะแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องหรือผู้ถูกร้องจะแก้ไขเพิ่มเติมคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาจะกระทำได้อีกเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลและต้องเป็นสาระสำคัญอันควรแก่การแก้ไขเพิ่มเติมและเกี่ยวข้องกับเรื่องเดิม โดยให้ทำเป็นคำร้องขอยื่นต่อศาล ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ข้อ 30

5) สิทธิของคู่กรณีที่โจทก์เอง บุคคลและหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่ศาลเห็นสมควร และมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเองหรือของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ณ ที่ทำการศาลในเวลาทำการได้ตามที่ศาลกำหนด ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ข้อ 33

6) สิทธิของคู่กรณีในการร้องขอให้มีการแถลงการณ์เปิดคดีหรือปิดคดี ซึ่งกระทำได้ตามที่ศาลเห็นสมควร โดยการแถลงการณ์เปิดคดีหรือปิดคดีของคู่กรณีต้องทำเป็นหนังสือ เว้นแต่ศาลเห็นสมควรให้กระทำด้วยวาจา ตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ข้อ 43

3.2.4 การให้สิทธิบุคคลยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรง

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีการให้สิทธิบุคคลทั่วไปในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงได้ โดยมาตรา 212 บัญญัติ ดังนี้

มาตรา 212 บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้

การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม้อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ส่วนข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ กำหนดไว้ในหมวด 2 อำนาจศาล และหมวด 3 การยื่น การถอน และการจำหน่ายคำร้อง ดังนี้

ข้อ 17 ศาลมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดี ดังต่อไปนี้

(14) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ตามมาตรา 212 ของรัฐธรรมนูญ

ข้อ 21 บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้

การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม้อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ ตามมาตรา 211 มาตรา 245 (1)¹⁸⁸ และมาตรา 257 วรรคหนึ่ง (2)¹⁸⁹ ของรัฐธรรมนูญ

จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญได้ให้สิทธิผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยต้องเป็นกรณีที่ไม้อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ซึ่งก็คือเป็นกรณีที่ไม่มีหนทางอื่นที่จะเยียวยาได้แล้ว หลักเกณฑ์นี้มีลักษณะเช่นเดียวกับการร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญในศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน แต่อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างประการสำคัญในเรื่องของวัตถุประสงค์ที่ขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัย ซึ่งรัฐธรรมนูญไทยจำกัดไว้เฉพาะบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น ส่วนในศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน การกระทำทางนิติบัญญัติ การกระทำทางบริหาร และการกระทำทางตุลาการ ล้วนสามารถเป็นวัตถุประสงค์ในคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญได้ทั้งสิ้น ซึ่งจะได้ทำการวิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 4 ว่าการที่รัฐธรรมนูญไทยบัญญัติไว้เช่นนี้ จะทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของคดีร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญที่เป็นที่พึงสุทธ้ายของประชาชนที่รู้สึกว่าคุณกล่าว

¹⁸⁸รัฐธรรมนูญ มาตรา 245

ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองได้ เมื่อเห็นว่ามีการผิดไปนี้

(1) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใด มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

¹⁸⁹มาตรา 257 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(2) เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่เห็นชอบตามที่ผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ละเมิดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้หรือไม่ และการที่ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ กำหนดให้ผู้ที่จะใช้สิทธิตามมาตรา ๓๒ ต้องไปดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๕ (๑) และ มาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๒) นั้นส่งผลอย่างไรต่อการใช้สิทธิตามมาตรา ๓๒

3.2.5 การคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำวินิจฉัย

รัฐธรรมนูญและข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ไม่ได้กล่าวถึงการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาที่เป็นการให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวเอาไว้แต่อย่างใด คงมีเพียงการคุ้มครองชั่วคราวตามที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ กรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ ที่ศาลที่ส่งคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดี ต้องรอการพิพากษาในคดีเดิมไว้จนกว่าชั่วคราวจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

3.2.6 การประชุมปรึกษาและลงมติวินิจฉัย

หลักการจัดทำคำวินิจฉัยเป็นหลักประกันแก่นุคคลทั่วไปว่า ศาลจะไม่พิพากษาคดีตามอำเภอใจ^{๑๙๐} แต่ต้องพิพากษาคดีไปในทางที่มีเหตุผลรองรับได้ โดยต้องให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยเสมอ การแสดงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เป็นมูลเหตุจูงใจให้วินิจฉัยเช่นนั้นให้ปรากฏอยู่ในคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษา จะเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้สาธารณชนสามารถตรวจสอบความเป็นกลางขององค์กรศาลได้

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ได้กำหนดหลักการทำคำวินิจฉัยไว้^{๑๙๑} ให้ต้องมีการกล่าวถึงความเป็นมาของคดีโดยมีสรุปข้อเท็จจริง เหตุผลในการวินิจฉัยทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้ในการวินิจฉัยคดี

องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัยต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่า ๕ คน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่กรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เป็นประการอื่น^{๑๙๒} และที่แตกต่างจากศาลอื่นคือ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนต้องทำความเข้าใจในส่วนของตนก่อนการลงมติวินิจฉัยคดี และมีการนำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและความเห็นในการวินิจฉัยของ

^{๑๙๐} วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย. (น.๑๒๔) เล่มเดิม.

^{๑๙๑} ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำงานคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐

ข้อ ๕๓ วรรคหนึ่ง

คำวินิจฉัยของศาลอย่างน้อยต้องประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง

^{๑๙๒} รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคนไปประกาศในราชกิจจานุเบกษา¹⁹³ สาธารณชนจึงสามารถตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของตุลาการแต่ละคนได้จากความเห็นในการวินิจฉัยในส่วนของตนของตุลาการแต่ละคน

สำหรับผลผูกพันของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีความแตกต่างจากศาลอื่นคือ มิใช่ผูกพันแต่เพียงคู่ความในคดี คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลอื่นและองค์กรอื่นของรัฐ¹⁹⁴ ให้ต้องถือตามที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย โดยคำวินิจฉัยของศาลนั้นให้มีผลในวันที่ศาลอ่านคำพิพากษา¹⁹⁵

3.2.7 การบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ ตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา 216 วรรคห้า บัญญัติไว้ ซึ่งโดยปกติของประเทศที่ปกครองด้วยระบบนิติรัฐ องค์กรของรัฐต้องเคารพและผูกพันตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเสมอ การบังคับคดีรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็นการบังคับตามคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว หรือบังคับตามคำวินิจฉัยของศาล จึงอาจไม่มีประเด็นปัญหามากนัก อย่างไรก็ตาม การที่ไม่มีความหมายกำหนดวิธีการบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเอาไว้ นั่นก็อาจมีประเด็นปัญหาได้ว่า หากมีองค์กรใดไม่ยอมปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ใครจะเป็นผู้ทำหน้าที่บังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยศาลของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้คำวินิจฉัยของศาลเกิดผลขึ้นจริง

3.2.8 การรักษาความสงบเรียบร้อยในกระบวนการพิจารณาของศาล

ศาลรัฐธรรมนูญก็เช่นเดียวกับศาลอื่นๆ เช่น ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง ที่อาจมีบุคคลใดกระทำการขัดขวางหรือก่อกวนกระบวนการพิจารณาของศาล ทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต้องล่าช้าหรืออาจถึงขนาดที่ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ ซึ่งในศาลยุติธรรมและศาลปกครองนั้น มีกฎหมายให้อำนาจศาลลงโทษผู้ที่กระทำการเช่นนั้นได้ทันที เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยหรือที่เรียกว่าการลงโทษฐาน

¹⁹³ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

ข้อ 54 ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเห็นในการวินิจฉัยในส่วนของตนเป็นหนังสือ พร้อมแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ เมื่อการลงมติเสร็จสิ้น ให้ตุลาการซึ่งเป็นองค์คณะจัดทำคำวินิจฉัยของศาล

การทำคำวินิจฉัยของศาลตามวรรคหนึ่ง องค์คณะอาจมอบหมายให้ตุลาการคนใดคนหนึ่งเป็นผู้จัดทำคำวินิจฉัยตามมติของศาลก็ได้

คำวินิจฉัยของศาลและความเห็นในการวินิจฉัยของตุลาการที่เป็นองค์คณะทุกคน ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

¹⁹⁴ รัฐธรรมนูญมาตรา 216 วรรคห้า และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญข้อ 55 วรรคหนึ่ง

¹⁹⁵ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 -ข้อ 55 วรรคสอง

ละเมิดอำนาจศาล โดยมีโทษทั้งจำคุกและปรับ แต่ในศาลรัฐธรรมนูญนั้น มีเพียงข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญฯ ที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี ดังนี้

ข้อ 15 ในการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกสถานที่พิจารณาและให้กระทำการใดๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว รวมทั้งออกกระเบียบเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจลงโทษผู้ที่ก่อวินหรือขัดขวางกระบวนการพิจารณาของศาลในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลโดยการสั่งกักขัง จำคุก หรือปรับได้ จึงมีปัญหาว່ว่าอาจทำให้มีผู้ขาดความเกรงกลัวและกระทำการก่อวินพิจารณาดีของศาล ทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในกระบวนการพิจารณาคดี